פרשת **תצוה-זכור** תשפ"ו לפ"ק | גליון א'תמ, שנה ל'

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

גני גרק יצ"ו

תמחה את זכר עמלק

לשונות ארוכות ואדומות של אש נפרצו מאחד מבתי העיר, כל הבית נתמלא עשן פיח ועפר, אויר חללו היה מזוהם לגמרי, אויר שאינו מוכשר לנשימת אדם ואף מסוכן לריאותיו.

בעל הבית ניגש תיכף אל משימתו והתחיל עם המלאכה לשאוב את העשן מתוך דירתו, ביודעו את חומר הענין המוטל על כתפיו לא חשך הונו ואונו ויחד עם בעלי מלאכה מומחים עשו את עבודתם בפרך, סגרו היטב את כל חלונות הבית והחלו בשאיבת האויר עם כלים מיוחדים.

אולם לא עלה הדבר בידם, פעם ופעמיים ניסו הפועלים לשאוב וללכוד את כל הזוהמא אל תוך הכלים השואבים אך ללא הועיל, מקצת מן העשן אמנם יצא מן החדר אך מיד בהניחם ידיהם חזר הענן שוב אל תוך חלל החדר.

עבר שם פיקח אחד ולשמע תלונתם טפח על פניהם: איה חכמתכם ובינתכם, כי יגעתם להבל ולריק, דעו לכם שחלל בלי אוירה לא יתכן, ואם כן לא תוכלו להוציא את האויר המזוהם כל עוד שלא יכנס אויר אחר תחתיו, ומכיון שעוד לא דאגתם לחילופו לכן בורח הנלכד שוב ושוב ממוסרותיכם.

תמה בעל הבית ואמר: איך אביא אויר אחר נקי וזך טרם אוציא את קודמו, הרי גם הנקי יזוהם והזך יעכר, השיב לו החכם: הקשיבה לי וכן תעשה בתחלת מלאכתך קמעה קמעה ייגרש הכיעור והלכלוך ותיכנס הנקיות תחתיהם, כי כל טיפת אויר נקי שתכנס תדחה את זולתה וממילה יצאו העשן והעפר, ולכן פתוח תפתח כל דלת וכל חלון ותראה שהרוח תנשב דרכם, כי במקום לנשוב את הרע תכנים את הטוב ואז תהיה מלאכתך עשויה ונגמרת מאליה.

והנמשל מובן, דהנה נצטוינו בתוה"ק "תמחה את זכר עמלק" ובספרי קודש האריכו למעניתם דזה קאי על העמלק שבתוך כל אחד ואחד, ולעת כזאת על האדם לדעת שכאשר גבר עמלק והכנים רוח טומאתו בלב ישראל, לשוא יעמול בנסותו להוציא ולבער את הרע מבין קירות לבבו, כי תשוב ידו ריקם כל עוד שלא ידאוג לתשוקה אחרת מצד הקדושה והטהרה חלף הראשונה שימלא חלל ליבו במקום הזוהמא וכלה יגרש אותה, כי כמו שהחלל זקוק אל האויר ולא ירפה ממנו כל עוד שלא יביא את חילופו, כן הלב זקוק אל התשוקה והחמדה והבחירה ביד האדם במה למלאותה.

ובזה כתב ב"שם משמואל" לפרש מאמה"כ והיה בהניח וגו' תמחה את זכר עמלק מתחת השמים, דהיינו במה שיש באדם נייחא בדבר קדושה בזה עצמו מוחק ומבער את העמלק מלבו, כי תחת אשר יתייגע ויעמול לגרש את הרעה, מוטב שישקיע כוחותיו למען ישב בלבו רוח של תחיה, תקומה וטהרה, וכאשר תרים יד הקדושה, וגבר ישראל, וממילא נמחית כוחו של עמלק, אמן כיה"ר.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... ב
תורה ותפילה ..... ג
דרש תפורים - לקיטת תפרים ..... ד
קדוש יאל"ר ..... ו
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ח
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ט
שבח"י רפבן ..... י
פינת יקרת ..... יב
חוקים להודותם ..... יח
פשוט כהלכה ..... כ
צדקה כהלכתה ..... כא
הילולא רבא ..... כג
נועם שרתי ..... ל
פשוטו של מלכים ..... לו

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעי"נ
להר"ר **אלטר אשר אנשיל אילאוויטש** הי"ו
052.7648437

כל הזכויות שמורות ©

בס"ד

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

Main Office: 16 Garfield Road | Monroe, NY 10950 | Tel. 845.774.4040

לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה

בשמחה ובטוב לב הננו מזמינים כל הקהל הקודש
לבוא ולהשתתף בשמחה אורה ושׂשון ויקר אצל

עריכת שולחן הטהור

בצל הקודש של
כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ליל א' דפורים

ברוב עם הדרת מלך - במקום חדש ורחבת ידים

בהיכל ביהמ"ד הגדול

בשעה 10:00 בדיוק

= העזרת נשים יהי' פתוח =

לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וְיִקָּר:

בברכת שמחת פורים

הנהלת הקהילה

'שש משזר' בכח שש מצוות התמידיות ימוש מאתם כח אל זר שבלבו של אדם

תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר. לכאורה היה לו לומר 'ושש שזור', ומהו הלשון "משזר". ונראה לתרץ בדרך רמז על פי דברי ספר החינוך הידועים (בהקדמתו, ועוד, והובאו ב"ביאור הלכה" או"ח סי' א' ס"א) שיש שש מצוות אשר חובן תמידי, לא יפסקו מעל האדם אפילו רגע אחד כל ימיו, וכל זמן וכל רגע שיחשוב בהן קיים מצות עשה: **א. "אנכי ה' אלקיך"** להאמין שיש אלוק אחד בעולם; **ב. "לא יהיה לך אלהים אחרים"** שאין זולתו ואין לשום נברא כח לעשות דבר בלתי רצונו, והוא בכבודו ובעצמו משגיח בכל העולמות; **ג. ליחדו, כמו שנאמר: "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד"** שהוא אחד יחיד ומיוחד בלי שום שיתוף; **ד. אהבת ה'**, כמ"ש: "ואהבת את ה' אלקיך"; **ה. יראת ה'**, כמ"ש: "את ה' אלקיך תירא"; **ו. שלא נתור אחר מחשבת הלב וראיית העינים**, כמ"ש: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם".

והנה אמרו רז"ל (קדושין ל:): **"יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום"**, ועוד אמרו (ב"ב קס"ד:): "ג' דברים אין אדם ניצול מהם בכל יום", ואחד מהם הוא הרהורי עבירה. אמנם מי שזהיר שלא ימושו ממחשבתו שש מצות האלו, שוב אין לו להיצר הרע שליטה עליו, וסימנך: **"שש ערי מקלט תהיינה לכם"** (במדבר לה, ו). וזו העצה שנתנה התורה לכהנים העומדים בעזרה, שהיו צריכים להזהר בשעת העבודה, לבל יפול במחשבתם מחשבת און ופיגול, דבר שהוא לכאורה קשה מאד, שהרי הרהורי עבירה אין אדם ניצול מהם בכל יום, **אמנם על ידי שזהירים בשש מצוות תמידיות אלו, מגרשים בזה את היצה"ר הנקרא 'אל זר', שיושב במפתחי הלב**, כמו שאמרו (שבת קה:) "לא יהיה בך אל זר" (תהלים פא, י) איזהו אל זר שהוא בקרב האדם, הוי אומר זה היצר הרע". הוא אשר רמז הכתוב בבגדי כהונה: **"שש מש–זר", לרמז שע"י שש המצוות האלו ימוש אותו זר, ולא יהיה לו שום שליטה על הכהן בשעת העבודה.**

שרגא הכהן

האדם צריך ליגע עצמו ב'עבודת משא' ובזה יזכה אחר כך משמיא גם ל'עבודת מתנה'

וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אתם לכהן לי. מתחילה אמר הקב"ה: **"ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך וגו' לכהנו לי"**, ולא אמר 'לקדשו', וכאן הוסיף קדושה לכהונה **"לקדש אותם לכהן לי"**. הענין הוא, **כי בעבודת השי"ת יש שתי בחינות 'עבודת משא' ו'עבודת מתנה'**. כי כל עוד שהאדם לא נבדל לגמרי מהומריות העולם הזה, אזי עבודתו נקראת עבודת משא, שהעבודה עדיין עליו למשא אלא שכובש את רצונו כדי לקיים רצון השי"ת. אבל מי שכבר הבדיל עצמו מכל עניני עוה"ז, מטעימו השי"ת מעין עוה"ב, על דרך שאמרו (ברכות יז.): **"עולמך תראה בחייך"**, ואז נחשבת אצלו עבודת השי"ת לתענוג גדול יותר מכל התענוגים. וזהו שאמר הכתוב: **"עבודת מתנה אתן את כהונתכם". "ונאמר לי משם דודי זקני סבא קדישא מוה"ר משולם זוסיא** [מאניפאלי] שאמר, שאינו מצפה לתשלום שכר על עבודתו ית"ש מעת שנתוודע לו [והשיג אמיתיותו ית"ש] וכו', **רק עיקר קיווי השכר בעת שעבד כעבד נאמן אמונת אומן, וזה כל האדם".**

ולכן מתחילה אמר הקב"ה למשה: **"הקרב אליך את אהרן אחיך" רק "לכהנו לי", כי קדושה פירושו התבדלות מכל עניני עוה"ז עד שתהא העבודה אצלו כתענוג, וזה אינו מוטל חובה על האדם' לבקש שיתענג בעבודת השי"ת, אדרבא, עיקר העבודה הוא 'עבודת משא', ועל זה מקבלים שכר.** אבל הקב"ה הבטיח למשה שלאחר מכן יזכו להרגיש נועם ד', ולהתענג. בעבודתו **"ועבודת מתנה אתן את כהונתכם".** ולפיכך הוסיף כאן הכתוב: **"לקדש אותם לכהן לי", שיזכו להתקדש לחיות נבדלים מכל עניני עוה"ז ולהתענג בעבודת ה'.**

אגרא דכלה

תענוג גשמי לעולם ימצא חסר, רק תענוג דקדושה לברו הוא תענוג מלא לא יחסר כל בה

ומלאת יד אהרן ויד בניו. דהנה בעניני עולם הזה לא נמצא שלימות, כי תמיד חסר לאדם שרוצה בתענוגי גשמיים, דהיינו, אם יש לו תענוג משאר דברים חסר לו תענוג מכבוד וכדו' ותמיד הוא חסר, **מה שאין כן בעבודת הבורא מי שעובו אותו אז הוא שלם בכל כי 'דורשי ה' לא יחסרו כל טוב'** (תהלים לד, יא) וזה התענוג של עבודת השם עולה על כולם, **"כי מי שהוא דבוק בחיות ועבדות של האין סוף אשר הוא שלם בכל מיני שלימות, ממילא האדם הדבוק בו אינו חסר לו גם כן שום דבר".** וזהו שאמר: **'ומלאת יד אהרן ויד בניו'** רצה לומר, שאמר למשה שיראה להביא את אהרן ובניו למדריגה כדי שיהיו דבקים לבחינות הקדושה, ואז יהיו ידיהם מלא כל טוב **'ומלאת'** כי לא יחסר להם שום דבר כשירגישו נועם ותענוג עליון, ולכך נקרא 'שמונת ימי המלואים' כי אז היה השראת שכינה ביניהם והיה מלאים תענוג מחמת הקדושה".

קדושת לוי

ע"י זביחת תאוות האכילה, יתקטר בקדושתו ית'

ועשית מזבח מקטר קטרת. שלחנו של אדם נקרא מזבח (ברכות נה.) והנה ידוע מספה"ק **"שעל ידי אכילה דקדושה, יכולים לבא וללהשיג השגת הבורא יתברך".** וזהו הרמז: **'ועשית מזבח'** כשתתקן אכילתך שיהא בקדושה, על ידי זה: **'מקטר קטורת'** תקשר עצמך בקטירא שלים להשי"ת, ועל דרך שכתוב (שמות כד, יא) **"ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו" שעל ידי אכילה בקדושה באו לידי השגת הבורא ית"ש.**

אילנא רחיי

זהרורי אורה
למספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות עליונים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

בשמאלה עושר וכבוד, ולא יחסר בשביל התורה

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. הנה, כתיב (דברים לא, יט) **'כתבו לכם את השירה הזאת וגו' שימה בפיהם'**, רומז, כי האפיקורסים אומרים אשר על ידי לימוד התורה ודרכי ה' יחסר לחם והפרנסה מעוטה. על כן רמזה לנו התורה, אשר הגם **'כתבו לכם את השירה הזאת'** רומז לתורה עם כל זה **'שימה בפיהם'** שלא יחסר להם לחם ויהיה להם מזון ומחיה למלאות פיהם. וזהו: **'ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך'**, רומז, שתאמר להם שילמדו את התורה, הרמוז בתיבת שמן זית זך, כידוע אשר שמן מרמז לחכמה (ע"פ מנחות פח: "תקוע אלפא לשמן") ואם תחשבו אשר על ידי לימוד התורה יחסר לכם לחם, **"על זה הבטיח לנו הכתוב: 'ואתה ת'צוה א'ת ב'ני, ר"ת: ת'ורה ו'גדולה ב'מקום א'חד, שלא יחסר לכם הפרנסה בשביל התורה, רק אדרבה להיפך".**

עטרת ישועה

לימוד התורה גדולים עם קטנים

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. הנה, לפעמים האדם מונע עצמו מללמוד עם הקטנים ממנו, שמדמה בדעתו שבאם יעסוק בתורה לבדו יתחכם יותר ויותר, ובאמת לא כן הוא, כמאמר רז"ל (תענית ז.) 'ומתלמידי יותר מכולם'. ולזה רומזת התורה הקדושה באמרה: **'ואתה תצוה את בני ישראל'**, **'תצוה'** מלשון צוותא ר"ל, תחבר עצמך עם בני ישראל הקטנים ממך, ולא תאמר שעל ידי זה לא תתחכם בתורה כל כך, כי אדרבא: **'ויקחו אליך שמן זית זך'**, ר"ל **שעל ידם יפתחו לך שכליות חדשים בתורה הנרמז בשמן זית זך** ("מה שמן מאיר לעולם כך התורה". ראה אוה"ח הק' ע"פ דב"ר ז, ג) **ותעלה** למעלה למעלה בתורה ועבודה, וזהו **'להעלות נר תמיד'**, ר"ל **תוכל להעלות את נשמתך הנקראת 'נר' כמ"ש** (משלי כ, כז) **'נר ה' נשמת אדם' תמיד למעלה למעלה ממדריגה למדריגה.**

אמרי יוסף

תפילה

עבודת ה' ביגיעה, והתלהבות ממילא תבא, ולא יכוין לזה

להעלות נר תמיד, באהל מועד וגו'. 'אוה"ל' הוא לשון הארה כמו **'בהלו נרו'**, **'מועד'** שהוא לפעמים ואינו בקביעות, **'ערוך אותו אהרן ובניו'** שצריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה, היינו **שצריך ליגע עצמו בעבודות עד שתהא שלהבת עולה מאליה, כי ממילא יעלה התלהבות ולא שיכוין לזה, ולא כהחסידים השוטים המחפשים ומצפים להתלהבות,** 'רק **שצריך לעמול בעבודות, וחשלהבת תעלה מאליה'**, וזה שאמר **'ערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בוקר'**, **'מערב'** היא בחי' חשבות **'עד בוקר'** היינו עד שיאיר לו. (ובדה"ק לחנוכה פי: 'מדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה'; **כי כל אדם יש לו שלהבת וחמימות בלב וצריך להדליק במצות עד שתהא שלהבת עולה מלב למוח לשם ח'**).

בית אהרן

תפלה מתוך התלהבות ושמחה גורם לכוונה בתפלה

והיה פי ראשו בתוכו וגו'. והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבואו אל הקודש וגו'. "יש לומר דהתורה הקדושה מורה לנו דרך התפלה, כי נודע ומבואר גודל העון של תפלה בלא כוונת הלב, ועל זה התרעם הקב"ה (ישעי' כט): **'בשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני'. והעיקר לראות להכנים מחשבתו וראשו אל דברי פיו בעת התפלה, שלא יהיה אחד בפה ואחד בלב, והעצה לזה הוא המתפלל בהתלהבות ובשמחה, אז מקושר ראשו ומחשבתו לפיו, מה שאין כן המתפלל מתוך מרה שחורה, אז תפלתו רק מהשפה ולחוץ.** ונודע אמרם ז"ל (ברי"ר מב, ג): **'אין והיה אלא שמחה'.** וזה: **'והיה פי ראשו בתוכו'** על ידי **'והיה'** שרומז על שמחה, כשמתפלל בהתלהבות ושמחה, אז: **'פי ראשו בתוכו'**, מקושר ראשו ומחשבתו לפיו להתפלל בכוונה, ועי"ז תפלתו נשמעת. וזה שסיים: **'ונשמע קולו בבואו אל הקודש'.**

שפת אמת – בערזאן

צריך להקדים תפילה הן לתורה והן לכל דבר ועניין

ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתונת תשבץ וגו'. דהנה ידוע גודל מעלת התפילה, עד שמצינו שטרם כל דבר שעושה האדם צריך להקדים לו תפלה, כי כן מצינו בתפילת רבי נחוניא בן הקנה שהתפלל קודם הלימוד, ולכאורה הלא תלמוד גדול יותר מכל, כדאיתא "תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה", **אלא שקודם הלימוד צריך לתפילה, ועל אחת כמה וכמה טרם שפונה האדם אל עסקיו ובדומה,** הגם שיש בזה מצוה שהוא יוצא לזון ולפרנס אנשי ביתו (כתובות נ.), **ודאי צריך להקדים תפילה לפני ה' שיצליח דרכו.**

והנה, ידוע **שהחושן מרמז על תלמוד תורה,** שהרי נקרא "חושן משפט" (פסוק טו), **והאפוד,** שהוא חגורה (כמ"ש רש"י), **רומז על תפילה,** ע"ד שמצינו בגמ' (שבת י.) שהיו חוגרים עצמם בחגורה קודם התפילה. ולפיכך כאן בעת הציווי, ציוה תחילה על עשיית החושן, כי באמת תורה גדולה מתפילה, כאמור, **אולם בעת העשיה הקדים עשיית האפוד לחושן, לרמז על ענין התפילה, שצריך להקדים תפלה אפילו קודם הלימוד.** ואמנם מילוי אותיות חש"ן הוא: חי"ת שי"ן נו"ן שסופי תיבות שלהן הוא "תנן", שהיא לשון הגמרא ללימוד, **לרמז על האמור, שצריך להקדים תפלה קודם הלימוד, וכל שכן לפני שאר ענינים.**

הרח"ק מהר"ש מבעלזא ז"ל

דבש תמרים

פנינים יקרים, מעצר חפרוה שרים, רבותינו הקדושים עצי התמרים

וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם לכהן לי. במדרש איתא ההייד לעולם הי דברך נצב בשמים אל תקרי בשמים אלא כשמים כשם שגזרת ונעשה שמים אף דיבור שדברת לקדש את אהרן ובניו קיים לעולם שנאמר והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם, ונראה לפי מה שפיי בישמח משה בטעם הדבר שנקרע הים ע"י המטה ולא עפ"י דיבורו של הקב"ה, כיון דמעשי הקב"ה הוא נצחי, והפעולה שאיננו נצחי צריך להיות ע"י שליח, וכאן בקריעת ים סוף היה רק לפי שעה, כי לאחמ"כ הוצרך לשוב לאיתנו לנער פרעה וחילו, לכך הוצרך להיות ע"י שליח, ולכן היי צריך להיות הנס ע"י המטה של משה, ולא ע"י דיבורו כי שכינה היי מדברת מתוך גרונו של משה, ודיבורו הוא דיבור הי בעצמו שהוא נצחי, ומהאי טעמא היה מרע"ה מתנבא בזה הדבר מכיון ששכינה היתה מדברת מתוך גרונו של משה ודיבורו היה ממש בבחינת זה הדבר אשר ציוה הי, ומעתה יתבאר שפיר מאמה"כ וזה הדבר אשר תעשה לחם ולכאורה זה הדבר מיותר, ובא המדרש כמשיב ההייד לעולם הי דברך נצב בשמים דהיינו שהדיבור שדברת לקדש את אהרן קיים לעולם, לכך נאמר זה הדבר כלומר בבחינת זה הדבר שהיה שכינה מדברת מתוך גרונו אשר תעשה לקדש אותם לעולמי עולמים שדיבורו הוא נצחי.

(ויטב לב)

☆

ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. ויתבאר בהקדם דברי המדרש למה נמשלו ישראל לזית מה זית זה אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתישה כך ישראל וכוי עוד אמרו שם מה שמן הזה ציץ מלמעלה ואינו מתערב בשום משקה וכוי, ובתפלייפ כתב דכל אחד מישראל יש לו הבחירה שיהיי נבדל מאוהי"ע ואז נתקיים הקריאת שם זית מצד שצף מלמעלה ואינו נתערב בגוים, ואז אין צריך לכתישה, עכ"ד, והנה אם נמשלו לזית מצד כתישה אז אינם דומים לזית תמיד רק בשעת כתישה, אבל לא קודם או אחר כתישה, לא כן אם דומים לזית מצד שצף מלמעלה, תמיד יהיי בבחינת זית זה שצף למעלה, וזיש ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך, ר"ל שכל אחד יקח לעצמו הדמיון לזית בזה שהוא זך, ולא מצד כתישה, ועל זה אמר להעלות נר תמיד, כלומר שעיי"ז יהיי תמיד דומה לזית.

(קדושת יו"ט)

☆

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. ויתבאר עפיימ שדרשו חז"ל בתוי"כ לפני הי תמיד, תמיד אפילו בשבת, והנה כבר פירשנו שרמז לו הקב"ה באומרו ואתה תצוה לעתיד לבוא שאז יהיה משה רבינו ע"ה מנהיג ישראל, ויצוה לבני ישראל על הדלקת הנרות בבית המקדש השלישי, ואיתא בגמי (סנהדרין צז.) דלעתיד לבוא יהיה יום שכולו שבת, וא"כ אילו לא גילה לנו הכתוב שמצות הדלקת המנורה דוחה את השבת, נמצא

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ק עצי התמרים

ב' המקדשות במנין 'כתי"ת' למאור, היה רק לתכלית ביהמ"ק הנצחי 'להעלות נר תמיד'

כתית למאור להעלות נר תמיד. פירש הגאון הקדוש מוהר"ם ט"ב מאוהעל על דברי הבעל הטורים בפרשת תצוה על 'כתית למאור', שפירש, ד'בא לרמז שכמנין **"כתית"** כך עמד בית ראשון ושני, ת"ת מאות ושלשים שנה. ואמר הגאון הנ"ל לפרש גם סיומו של קרא **"כתית למאור להעלות נר תמיד"**, על פי דברי הבעל עקידה בענין המקדשות, **על פי משל למלך** שהיה לו גן נחמד נטוע מכל עץ פרי, ורצה עוד לנטוע פרי אחת אשר איננה בנמצא כי אם במרחקים, וצוה להביא לו גרגיר אחת ונטע, וכאשר גדל האילן קצת בא הגנן וכרת אותו, והיה תימא בעיני המלך אך לא אמר לו ולא מידי, וצוה שנית להביא לו מאותו המין, ונטעו, ובא הגנן וכרתו, ולא יכול עוד להתאפק המלך וחמתו בערה בו, ושאל את הגנן, "מה זה הסכלת עשו זה פעמים, והשיב הגנן: אל יחר בעיני אדוני, להיות כי זה מלאכתי, ואני בקי בטבע הארץ, וידעתי כי לא יצמח פרי טובה מנטיעה זו בפעם אחת, כי עדיין לא הורגלה הארץ הזאת בנטיעה זו, לזאת כרתי אותה ב' פעמים, ועתה אשר כבר הורגלה, בודאי יוצמח נטיעה טובה.

והנמשל מזה קרה לנו בענין המקדשות, להיות כי בנין שלעתיד אשר יגלה במהרה בימינו יגדל קדושתו מאוד, והארץ הזאת לא תוכל לסבול קדושתו, לזאת הקדים לנו השי"ת ב' המקדשות מעשי ידי אדם להרגיל הארץ מעט מעט לקדושה נוראה זאת, אבל עיקר הכיוון הוא לבנין של עתיד, אלה דברי בעל העקידה. ודברים הנ"ל רמז הגאון הנ"ל בקרא **"כתית למאור**, פירש מה שהיה המאור כמנין כתי"ת, בעבור **"להעלות נר תמיד"**, הוא בנין של עתיד כנ"ל.

קרבן עני (פר' תרומה)

שלא היה שייך כלל ענין הדלקת המנורה לעתיד לבוא, ותקשה כיצד אמר הכתוב ואתה תצוה את בני ישראל שעתיד משה רבינו לצוות על הדלקת הנרות בזמן הגאולה, ועל כן כתב מיד להעלות נר "תמיד" למידרש מיניה תמיד ואפילו בשבת.

(דברי יואל)

☆

ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. במדרש הח"ד תקרא ואנכי אענך למעשה ידיך תכסוף, ויתבאר עפ"מ החת"ס לפרש הכתוב כתית למאור ודרשו חז"ל ולא כתית למנחות והכוונה כי ממנורה יושפע שפע אלקי לתלמיד חכם, וממנחות ושלחן יושפע שפע פרנסה ומזונות ואחז"ל יגעתי ומצאתי תאמין לא יגעתי ומצאתי אל תאמין והני מילי בדברי תורה אבל במשא ומתן סיעתא מן שמיא הוא, ועל כן כתית למאור, דכתישה ויגיעה רבה היא רק למאור היינו אצל לימוד התורה כי לא יגעת לא מצאת, אבל אין צריך כתית למנחות כי סיעתא הוא משמיא עכ"ד. והנה אצל פרנסה ומזונות מועיל תפילה ובקשה שיזמין לו הקב"ה טרף חוקו בלי טורח ויגיעה, משא"כ בליומד התורה אף אם יתפלל להקב"ה שיבין את התורה מכל מקום צריך גם יגיעה בעסק בתורה, וזה שדרש המדרש ויקחו שמן זיך זך כתי"ת למאור שבמאור התורה נצרך יגיעה, אבל לא כתית למנחות, כי אצל הפרנסה מועיל תפילה שיזכה להביא טרף לביתו, ולזה הסמיכו הכתיב תקרא ואנכי אענך שכאשר תקרא ותתפלל אל השי"ת יענך מן השמים להנצל מהעמל והיגיעה ורק למעשה ידיך תכסוף לבחינה זו להינצל מן העמל על ידי התפלה אבל לא ביגיעת התורה.

(ברך משה)

☆

ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. ונראה לפרש בהקדם דברי הגמי עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל, וקשה מה היה צורך בנם הזה להעתיק בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל וכי יוקשה להשי"ת לבנות בתים חדשים, ותירץ מרן דוי"ז זללה"ה בדברי יואל כי בעת ההוא יתקיים הכתוב ואת הצפוני ארחיק מעליכם ויסיר מאתנו כל המניעות ואולם עבודה כזו בלי התנגדות אין לה חשיבות כל כך על כן יעתיק לארץ ישראל את כל אלו המקומות אשר עבדו את הי בגלותם ובהם ירגישו בני ישראל רישומא דקדושה מעבודת ימי הגלות ולפום צערא אגרא, עכ"ד, ובזה יש לפרש הכתוב ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמי"ן, היינו התורה כמבואר במדרש מה השמן הזה אורה לעולם אף דברי תורה אורה היא לעולם, ולזה אמר "כתית למאור" שצריך להתייגע ולהיות בבחינת כתי"ת כדי לזכות למאויר התורה, "להעלות נר תמיד" כי עבודה זו ישאר תמיד לבני ישראל, ואף בזמן הגאולה ישאר רישומא דקדושה מעבודת ימי הגלות.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, ע"ל רבות ה"ק עצי התמרים

ימי הפורים לא נבטלים, כי המה מענין גאולה העתידה והכנה לו

שמעתי ממרן הרה"ק אדמו"ר מסאטמאר זי"ע, שביאר דברי חז"ל (הובא ברמב"ם הלכות מגילה פ"ב ה"ח) ש'כל המועדים יהיו בטלים חוץ מימי הפורים', **כי הפורים הוא יו"ט של מחיית עמלק, אשר ענין זה יושלם בעת הגאולה, שאז ימחה לגמרי זכרו של עמלק ורוח הטומאה תעבור מן הארץ, ובפורים יש לנו הארה מזמן העתיד של ימות המשיח, כי הוא מועד של מחיית עמלק, וע"כ לא יתבטל לעת"ל, כי אדרבא אז יושלם המועד בתיקונו השלם,** עכת"ד. וכדברים האלה מבואר גם בס' "ליקוטי תורה" למהר"ם מטשערנאביל זצ"ל שכ' שלפי שלעתיד לבוא תהי' הארה נפלאה ונשגבה כ"כ שלא יהא יכולת לסובלו, **ע"כ ניתן לנו הפורים, שעי"ז יתרגלו קצת להארת ימות המשיח המאיר בפורים, ובכח זה יוכלו לקבל ההארה בעת הגאולה, שכבר הורגלו עיני הנשמה בראיית האור.**

אמונת עתיך (ח"א, ע' רע"ז)

ב'פוריא' יש כח לצדיקים לשנות ה'אושפיזא' דדוחקא לרווח והצלה

בפורים דשנת תרצ"ד לפ"ק פירש רביה"ק זי"ע מאמרם ז"ל (מגילה ז:) חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, ואמר ד"חייב" הוא מלשון בעל חוב, **היינו דכל אדם נשאר בעל חוב במשתה היין של פורים שלא יוכל לשתות ככל החיוב. ואומרים "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" היינו דעל כן נקוה דכשיגיע הזמן אשר רוח הטומאה יעביר מן הארץ, ולא נדע עוד בין ארור המן לברוך מרדכי, אז עלינו לשלם כל החובות שאנחנו נשארים חייבים עכשיו בימי הגלות החל הזה.**

ובפורים דשנת תש"ד לפ"ק בימי החורבן הנורא כאשר תקפו הצרות, והי' שתוי מאוד, והובילוהו לחדר המטות והשכיבוהו על מטתו, ואז ניגש אליו המשב"ק לחלוץ נעליו, ופגע בשל ימין תחלה וביקש לחלצו, אז אמר לו רבינו זי"ע כנראה שאתה הנך בבחינת 'שלא ידע', הטרם תדע מאמרם ז"ל (שבת דף סא.) דחולצין תחלה של שמאל. ואמר אז על מאמרם ז"ל (ב"מ דף כ"ג:) **בהני תלת מילי עביד רבנן דשני** [פי' בהני תלת מילי מותר לת"ח לשנות ואי"צ שיאמר האמת] **בפוריא באושפיזא** כו', ואמר על פי המהרש"א ז"ל דפירש "פוריא" על פורים, ואמר דהנה על הכתוב (דברים כג ח) 'לא תתעב מצאי כי גר הייתּ בארצו', פירשיז"ל שהי' אושפיזא בשעת הדחק, **וזהו הכוונה עביד רבנן דשנו בפוריא באושפיזא, היינו דבפורים יש כוח ביד חכמים לעורר רחמים שנזכה לשנות ולהחליף האושפיזא בשעת הדחק שיש לנו, ושנזכה לצאת מצרה לרווחה.**

תמר יפרח (דף נה, אות ק"ב)

ואתה תצוה את בני ישראל. יתפרש על דרך אמרם: אין לו לאדם מלכות, כי הוא ימלוך עליו לעתיד, וזכות משה יגלגלו (אור החיים הק'). הנה אמרו (שמות רבה פ): ותקרע שמו משה (שמות ב), מכאן אתה למד שכאן של גומלי חסדים לפי שהרבה שמות היו למשה, לא נקבע לו אם בכל התורה אלא כמו שקראתו בתיה; הרי שאם משה מורה על גמילות חסדים. והנה לעתיד לא יהיה עוד ענין גמילת חסדים, כדאמרו (סנהדרין קיא:): עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מלא, ולא יצטרכו ישראל זה לזה; אם כן לא יהיה עוד צורך להרחות את המציאות של גומלי חסדים, ממילא לא יהיה שד שמו משה, רק אחד משאר השמות שהיו לו, רק שאנו אין יודעין עדיין השם שיקראו לו, כי זה תלוי לפי המדה שיהיה אז, וכדכתב **הרמ"ק**: אין צורכים הלכתא למשיחא, מפני שההלכה תלויה לפי המדה שתהיה בעולם, ולעתיד אין ידוע עדיין מזה מדה תשלוט; ולכן לא נזכר שמו של משה בפרשה זו, כיון לפרשה זו קאי על לעתיד, ואז לא יהיה עוד שמו משה, ואם אחר אין אנו יודעים עדיין, לכן נכתב סתם **ואתה תצוה**. (אדרת יהונתן)

ואתה תצוה את בני ישראל. משה יהיה הגואל גם לעתיד כנרמז בשמו מש"ה, שהוא רמז תיבות מ"ה ש'יהיה ה'וא שיהיה (זוה"ק רעיא מהימנא משפטים קכ). **החוט החיים הק'** (בראשית מט) הקשה: הרי משיח יהיה מזרע דוד המלך (זוה"ק לך ד:), ואם לומרים כי דוד עצמו יהיה משיח, ואם כן היאך אנו לומרים שמשיח הוא משה. אלא בחינת נשמת משה כלולה מי"ג שבטי ישראל, שהוא היה כולל כל הענפים שבקדושה, ולעתיד לבוא יתגלה בעולם שורש המלכות שבמשה, שהוא עצמו מלך המשיח, והוא דוד והוא יונן ושילה; לפי דבריו נראה דבמתגלית המשיח יהיה דוד מלך ישראל, שהוא יהיה לו כתר מלכות, אלא שנשמת משה תהיה כלולה בו בהתכללות. ולכן לא נזכר שמו של משה בפרשה זו, כיון לפרשה זו קאי על לעתיד, ואז יתעלם שמו בתמצית, כי אז יהיה עיקר שמו דוד, ולכן נכתב סתם **ואתה תצוה**. (מידושי תורה)

ואתה תצוה את בני ישראל. ואתה הוא לשון עתיד, דמצות המנורה והשמן לא היו יכולים לקיימה עד אחר גמר בנין המשכן, אבל כתוב ה' שיעסקו בצילומו המצות מיד, והעסק בו יהיה נחשב כעשיה, וזה גורם הטפעת תשובה, שזה הכרח להקדים לבנין המשכן, כדאיתא **בזוה"ק** (תרומה קכח.): מאת כל איש אשר ידבנו לבו, מההיא לתקרי איש דיתגבר על יצריה. (דברי יואל)

ואתה תצוה את בני ישראל. לכאורה 'ואתה' מיותר, אחר שעמו היה מדבר. ונראה לומר (רש"י בשלח): כבר נתנבא משה בשעת קריעת ים סוף שלא יזכה להכניסם לארץ ישראל; ואם כן לא יזכה לבנין בית המקדש הראשון, ולצוות את בני ישראל בחומה שעה את כל הציווים השייכים לבית המקדש, ואם כן תומרו **תצוה** ירע למשה שיצוהו ה' עכשיו על חומה שעה. על כן הבטיח לו ה' שיגיע עוד הזמן **שאתה** בעצמך **תצוה את בני ישראל** כל הציווים לבית המקדש בבנין הנצחי לעתיד לבוא, כדאמרו (יומא ה:): לעתיד לביהמ"ק יעמוד משה, וכל הציווים יהיו על ידו. (טיב לבב)

ואתה תצוה את בני ישראל. גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה (קידושין לא.). לפי שבמצווה ועושה מתגבר בית היצר יותר, ולכך עבודתו מסובה יותר (תוספות). והנה מצות שאינם מצווה ועושה אין האדם מקיימם לעולם, רק כאשר ימלאנו לבו אז יקיים תומם, ואם יהיה לו מיזה מניעה ועיכוב, מיד ירפו ידיו ממנה, אבל מצות שהם מצווה ועושה מוכרחים לקיימם תמיד, ואינו יכול להפטר ממנה. וזהו **ואתה תצוה את בני ישראל**, ובזה יהיו מצווים ועושים, ואז **ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור**, ולשון לקיחה משמע בעל כרחם, ואף בזמן שאין להם נדיבות הלב, דכיון שהם מצווים על כך שפיר יש לכופם על זה,

ומה תאמר הרי עדיף טפי שלא יהיו מצווים על זה, שמוטב לא יהיה להם המגבורת היכר כל כך, ויעלה להם הדבר בניקל יותר, לזה תומר **להעלות נר תמיד**, כי עכשיו שהם מצווים על הדבר, ומיום תלוי בנדבת לבם הטוב, על כן הם מוכרחים לקיימה תמיד, מה שאין כן אם לא יהיו מצווים, לא יקיימו תמה רק כשיתלהב לבם בקרבם. (קדושת יוחל)

ואתה תצוה את בני ישראל. לכאורה מה ענין מצוה זו לכאן, הלא עיקר מקומה תמר עשיית המשכן והמשת המנורה (מפרשים). ונראה **להאור המיים** כתב לפרש: ויקחו אליך, על דרך שאמרו (שבת כב:): גר מערבי היה עדות שהשכינה שורה בישראל. והנה אמרו (תנחומא פקודי): ליעני הדור היו מתלוננים לפעמים שהשכינה שורה על מעשה של משה. ולפי זה הגם שעדיתה השכינה ביום י' בניסן, עם כל זה אין זה סימן לתמידות שתקבע השכינה מקומה במשכן, אבל גם מערבי הוא עדות שהשכינה שורה בישראל. וזהו ויקחו אליך, אליך נוגע הדבר, כי בזה תתחזק נשמתך שיכירו ויצדיקו נשמתך; היינו מזה כי המנורה היא לשון בישראל על מיתת נשותו של משה, שהרי על ידי הגר שעשה גר מערבי, נודע שהשכינה קבעה משכנה בישראל. והנה המיתה אחר שהוקם המשכן והצדיקו המנורה, עיני כלם חזו שהשכינה שורה במשכן, ונסתתמו פיותיהם של ליעני הדור, לומם בטרם הוקם המשכן, לא נראה עדיין בעליל שהשכינה שרויה בישראל, ועל כן היה מקום לחוש פן ימצאו מגשים שלא ירצו לתת נדבתם לבנין המשכן, שהיו מפקפקים עדיין אם משרה בו השכינה, ואז לא תהיה עדות בישראל שהשכינה שורה בהם, שהרי בטרם הוקם המשכן לא יתכן להדליק המנורה שהיא עדות שהשכינה שורה בישראל. וכדי להוציא מחשת זה, הודיעו ה' למשה **ואתה תצוה את בני ישראל** שהוא לשון עתיד, וכדפירש **האברבנאל**: שאתה עתיד לצוותם על הדלקת המנורה; ואז יוודע לכולם שהשכינה שורה במשכן על ידי הגר המערבי שנעשה בו גם. ובזה יובן למה הוצרך ה' להודיע מראש שהוא עתיד לצוותו על הדלקת המנורה, כדי שיזדרזו לתת נדבתם, שהרי מובטחים הם שאחר כך בעת הדלקת המנורה עין בעין יראו שהשכינה שורה במשכן. (דברי יוחל)

ואתה תצוה את בני ישראל. הקפיד ה' שלא יעשה מצוה זו על ידי שלית, רק ואתה בעצמך תצוה אליהם (רמב"ן). **כתית יפוה** כתב: הזיתים שהוליאו ממנרים היה מהם שנטמאו, על כן היו לריכים לברוך הזיתים פעמים פעמות מכבילה, כלאמרו (פסחים ל:): עגבים שנטמאו דורכין אותן פעמים פעמות מכבילה, ויינן כשר לנסכים, וכיון דזית ביטוי היה תלי בילה, אם כן אם היו שני זיתים ביחד הוי כבילה, ים למוש שטיפה הראשונה נטמאת, ומטמא כל השמן, ועל כן כתיב שמן זית בלשון יחיד, שלא יכתוב שני זיתים ביחד; **ונמגרת לכלה** הקשה: הלא טומאה הותרה בציבור, ואפילו אם היה נטמא השמן היה רשוי להדלקה. שלא כדבדר טמא שהוא מסטרא אחרא אי אפשר שיהיה נעשה נס, וכיון להדלקת המנורה היה על ידי נסים שנר מערבי היה דולק תמיד, על כן הוצרכו לעשות הכל בטהרה; וזהו **ואתה תצוה**, ולא על ידי שלית, כדי שיוכל להיות הנס של **להעלות נר תמיד**, לאם היה נעשה על ידי אחר אין מובטח שיהיה נעשה על כל השלימות. (תורת חיים)

ואתה תצוה את בני ישראל. בעת שדיבר משה בבחינת 'כה' בדיבור של עצמו, הוא על ידי שלית, אבל בעת שאמר בבחינת 'זה הדבר' שהשכינה היתה מדברת מתוך גרונו, הוא ליה על ידי ה' בעצמו (ישמח משה מטות). ונראה דרשה ה' שעתידים קרח ועדתו למלוך על כהונתו של אהרן, ולהמשיך לדעתו את כל העדה, וטענתו היה לילך אחר הכרעת הרוב, מטעם לאין ממנים פרנס על הציבור אלא אם כן נמלכים בציבור, ונאמת לא שייך זה למיזל אחר רובא, כיון שה' לוה כן למנות את אהרן, וכך היה רצון ה' שבמינוי זה לא יהיו נמלכים בציבור. והנה דיבורו של ה' הוא בימי וקיים לעולם, ולכן הקפיד ה' שלא יעשה מצוה זו על ידי שלית, רק **ואתה** בעצמך **תצוה** אליהם, כי בחינה זו שהיתה השכינה מדברת מתוך גרונו, והרי הוא דיבור ה' בציבור בעצמו, לא היה אלא במשה לבדו, וכדי שתהיה קדושתו של אהרן נאחזת וקיימת לעולם, הוצרך להיות על ידי משה לבדו, ועל ידי זה המשיך בו קדושה נאחזת לדורות, ומאמרו **להעלות נר תמיד** קיים לעולם, מה שאי אפשר על ידי שלית. (דברי יוחל)

סיפורי צדיקים, בגיאוי הפסוקים
המלאים זיו ונוגה למיקים

ועשית בגדי קדש לאחרן אחיך לכבוד ולתפארת

פעם בליל ש"ק בשולחנו הטהור של רבינו בתחילת השנים פה באמעריקע, ואז לא היה נתפשט עדיין לילך בשטריימיל אפילו בין אנ"ש, עורר רבינו בדבר הנחיצות לילך בבגדי חסידות "שטריימעל ובעקיטשע", והזכיר בתוך דבריו דברי הכתב סופר עה"ת (פ' תצוה) על הפסו' ועשו בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, ותו"ד שם שפעם שהיו כהנים בלתי הגונים הראויים לכך בבית שני, הוצרכו להבגדי כהונה מחמת ההכרח שיזכיר להם שהם כהני משרתי קל, ואיזה עבודה הם משמשים בבית הבחירה לפני ולפנים לפני מלך הכבוד, כדי שיזכרו להתנהג כראוי, ולפעמים שהיו הכהנים הגונים וראויים, לא היו צריכים להבגדים כדי להזכירם, והיה להם רק לכבוד ולתפארת וכו', עכת"ד הנצרך לענייננו.

ואמר רבינו, שמלפנים זאת בעירו סאטמאר היו הבגדים של שטריימעל ובעקיטשע רק "לכבוד ולתפארת", אבל פה באמעריקא אין זה רק לכבוד ולתפארת, רק הכרח הוא לנו שלא נתערב בגויים ח"ו, ואלמלא הלכו אבותינו בזה היו צריכים אנחנו להמציא לנו לבוש חדש לילך בו כדי שלא נהיה דומה במראה לאנשי אמעריקא ח"ו, (ובל"ק: מיר זאלען נישט אויסזען ווי די אמעריקאנער יודען), ותלי"ת אשר הנחילו לנו אבותינו זאת הלבוש וזאת תהא הארטאדאקסיע שלנו.

ופנה אז רבינו לכמה אנ"ש שישבו לפניו מזה אחד ומזה אחד לעוררם למה זה ששינו את לבושם ממה שהתנהגו מקודם. ואחד ענה ואמר שזה 'מיחזי כיוהרא' לילך פה באמעריקע בשטריימעל. ונענה לו רבינו מה זה מיחזי כיוהרא וכו'. ודברי רבינו פעלו אז רושם גדול, ומיד בשבת הבאה באו מאנ"ש שלא הלכו ע"ע בשטריימעל, וכעת חבשו שטריימעל פאר לראשם, אף שהיה להם התנגדות מאיזה רבנים אז לזה.

שבחי מהר"י ט"ב (אות ס"א)

ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חתם קודש לה'

שמעתי בילדותי מספרים ממנו [מרן הרה"ק בעל קדושת יו"ט זללה"ה] אשר "ער האט פארענטפערט א הארבען טאמבערער", דהיינו אשר בימים ההם לא היו הערכאות מודיעים לעם את פקודותיהם על ידי הודעות נדפסות מדובקים בקירות הבתים, וגם לא על ידי הודעה במכתבי העת, כי אם היה איש עתי שהלך מתופף בחוצות להזעיק את העם, ועמד באמצע כל רחוב והודיע את הפקודה להעם הנאספים מסביביו. ויהי היום לעת הסתיו והודיע המתופף שישגיחו על הענפים הרכים הצעירים של האילנות שלא יאכלם התולעים, ושישלחו את בניהם לבית הספר הממשלתי (להשקאלע"ס). והקשה הגה"ק הקדושת יו"ט על המתופף, לכאורה מה שייכות שני הדברים זה לזה. אבל הענין, אמר הוא, שהענפים הצעירים והרכים הוא משמעם ילדי ישראל הרכים, צריך להשגיח עליהם מאוד שלא יאכלום התולעת של המינות ואפיקורסות, ובפרט קשה הדבר שכיון שמוכרחים לידע את לשון המדינה וכיוצ"ב, מה עושים, לוקחים איזה מלמד משכיל ומלומד בחכמות חיצוניות שהוא ילמד את שניהם גם את לימודי קודש וגם את לימודי החול, ועל הרוב שהמלמדים ההם הם מפוטמים במינות ודעות נפסדות, והם משפיעים את דעתם והשקפותיהם הפסולות גם על הילד בלמדם את לימודי קודש. על כן אם רוצים לשמור על הענפים הרכים שלא יאכלום התולעים, צריכים ליזהר שלא לערבב קודש וחול, לא יניחו ללמד את תורתינו הקדושה בעירבוב חכמות חיצוניות, ואת תורתינו הקדושה ילמדו רק מלמדים יראי ה' אשר דבר אין להם עם לימודי חול, ו'איי' שהרי צריך לידע גם את ידיעות החילוניות היסודיות, כמו כתיבה וחשבון וכדו', ילכו לבתי ספר הגוים להשקאלעס, ושם ילמדו במיוחד את למודי החול מפי גוים, שלא ירצו להשפיע על דעותיהם, וככה ינצלו הענפים הרכים, והתורה תשאר 'זהב טהור' בלי עירבוב הסיגים וחומרים זרים. **כוכבי אור (חלק שני עמ' נ"ה)**

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו וישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

ודתיהם שונות מכל עם ואת דתי המלך אינם עושים . יש לפרש בדרך הלצה, 'ודתיהם שונות מכל עם', היינו, שכבר יש להם דתים שונים, היינו חגים ומועדים מכל עם, כמו חג הפסח מפרעה מלך מצרים וכו', 'ואת דתי המלך אינם עושים', היינו שממך מלך אחשורוש עדיין אין להם שום חג. על כן גם אתה תעשה להם איזה יום משתה ושמחה כמנהגם תמיד, שהקב"ה מהפך להם תמיד מצרה לרווחה ומאבל ליום טוב.

דבש השדה, בשם הרה"ק ר' משה מסאמבור זי"ע

יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם אל אוהל מועד ולא תמותו חקת עולם לדורותיכם ולהבדיל בין הקודש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור ולהורות את בני ישראל (פר' שמיני). הרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע **אמר בדרך צחות רמז נאה מן התורה,** מתי יכול אדם לשתות משקה המשכר, והוא בפ' שמיני בפסוק יין ושכר אל תשת רק אתה ובניך אתך, כשאתה מיסב עם בני ביתך בליל פסח, ושבתות וימים טובים. וגם בבואכם אל אוהל מועד, כשתבואו לקבל פני צדיק. ולא תמותו, היינו בסעודת הודאה. חוקת עולם, הוא ברית מילה, ע"ד וחק בשארו שם. לדורותיכם, על סעודת נישואין לזרעו. ולהבדיל בין הקודש ובין החול, יין, קידוש, והבדלה. ובין הטמא ובין הטהור, בסעודת פורים עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. ולהורות את בני ישראל את כל החוקים, הוא סיום הש"ס.

ילקוט עטרת צבי, שמיני

והוא יהיה לעטרת צב"י

ברגשי ידידות והערכה, נשגר כיס של ברכה, אל בע"כ ידידינו ויודיד מיסדותינו,
הרבני היקר החשוב והנעלה, מיופל"ג בכל מידה טובה ומעלה, אהוב לשמים ולאנשים,
תומך נלהב להחזקת מיסדותינו הקדושים, מרבה צדקה וחסד לכל דורשים ומבקשים,
מריחוק מקום מצודתו פריסה עלינו, מגדיל עשות בהתמסרות רבה ועצומה לכל קדשינו,
נזה הצדק צב"י תפארתו, כשמו הטוב כן תהילתו

הרבני הנגיד הנכבד רודף צדקה וחסד

מוה"ר

משולם צבי בנציון זילבערשטיין

הי"ו

אוהב חי' רב פעלים כבירים לכל קדשי מיסדותינו הק'

לרגל השמחה שבמעונו, רוממית קל בגרונו

שמחת נישואי בני החתן החשוב המ"מ בחי"ש למז"ט בשעטו"מ

כמר זאב ני"ו

עב"ג הכלה המהוללה שתחי' בת ידידינו היקר והנכבד רודצו"ח

מוה"ר **הערשל גראסבארד** הי"ו

וצרופה בזה ברכתינו המרובה, ברגשי הודאה וחיבה, שיזכה לרב תענוג ונחת,
בתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, ויתעשך לעמוד ליתין מיסדותינו הקדושה,
ובשכר זאת יתברך בברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה, אסירי התודה והברכה

יחזקאל ראטער

בשם הנהלת מיסדות סאטמאר

בני ברק יצ"ו

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך. במסורה ג' פעמים "ואתה", ואתה תצוה את בני ישראל, ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך, ואתה תדבר אל כל חכמי לב, ונראה לקשר את ג' פסוקי המסורה דהנה איתא בירושלמי על הפסוק "אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם", בזמן שהוא מלך אין הוא כהן, ודרשו חז"ל שהכוונה למשה וא"כ משה אינו יכול להיות כהן, וקשה הרי מצינו (ובחים נב.) משה שימש בכהונה כל ארבעים שנה, ותירצו בגמרא (תענית יא:) שמשה שימש בחלוק לבן ולא בבגדי כהונה, והשתא לפי זה החילוק בין אהרן הכהן למשה ששניהם שימשו בכהונה רק אהרן כיהן בשמונה בגדים ואילו משה כיהן בחלוק לבן, וזאת תהיה תורת המסורה "ואתה תצוה" כדין מלך המצוה לאחרים לכן "ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך" להיות כהן כי אתה מלך ואין אתה יכול להיות כהן אבל הרי משה היה כהן ארבעים שנה במדבר לזה אמר "ואתה תדבר אל כל חכמי לב וכו' ועשו בגדי אהרן לקדשו" ר"ל וזה יהיה החילוק בין אהרן למשה משום שהוא ישמש בבגדי לבן.

(כסף נבחר)

☆

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך. איתא בבעה"ט לא הזכיר משה בזה הסדר, מה שאין בכל החומש, שמשעה שנולד משה אין סדר שלא הוזכר בה, והטעם משום שאמר מחני נא מספרך אשר כתבת, וקללת חכם אפילו על תנאי באה ונתקיים, ואמרו בתנחומא (משפטים י"ח) ראה מה בין הראשונים לאחרונים הקב"ה אמר למשה הנה אנכי שולח מלאך השיבו איני חפץ אלא לך יהושע בן נון ראה את המלאך ונפל על פניו וכו' וא"ל הלנו אתה אם לצרינו וכו' התחיל צועק מתחת צפורני רגליו ויאמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי הרי שני פעמים באתי להנחיל את ישראל אני הוא שבאתי בימי משה רבך ודחה אותי ולא רצה שאלך עמו ועתה באתי מיד ויפול יהושע על פניו ארצה וישתחו ויאמר לו מה אדני מדבר אל עבדו אבל משה דחה אותו, ובש"ך איתא בשם ר' חננאל על הפסוק "כי ילך מלאכי לפניך והביאך" שזה המלאך מיכאל ובאמת אותיות מלאכי הוא מיכאל, לפי המדרש הנ"ל משמע שאין מקום למלאך מיכאל כל זמן שמשה קיים כיון שמשה דחה אותו, וזה שיש לרמז בפר' תצוה יש ק"א פסוקים כמנין מיכאל, כיוון שלא הוזכר שמו של משה יש לו מקום למלאך מיכאל.

(דרוש שמואל)

☆

ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך. וקשה דתיבת "אתה" נראה כמיותר, אכן י"ל ע"פ המדרש (שמו"ר ג' י"ז) אמרו רבותינו ז"ל הלא אהרן אחיך הלוי וכי מאחר שאמר אחיך איני יודע שהוא לוי אלא אמר לו ראוי היית להיות כהן והוא לוי ולפי שאתה מסרב על דברי תהיה אתה לוי והוא כהן, נמצא שזה שאהרן נעשה כה"ג היה משה הגורם לזה ונחשב כאילו הוא עשה אותו לכה"ג וז"ש "ואתה", אתה בעצמך, הקרב אליך את אהרן אחיך וכו' לכהנו לי, שהרי אתה גרמת לאהרן שיהיה כהן גדול.

(בנין דוד)

☆

והאבנים תהיו על שמות בני ישראל. בירושלמי למדו כבוד אב מדמא בן נתינה פעם אחת אבדה אבן ישפה של בנימין מאבני האפוד וכו', וקשה מנין לו שהאבן היתה אבן ישפה של בנימין, וי"ל דאיתא שאבני האפוד צריכים להיות כסדרן קבוע באפוד כמו הפרשיות שבתפילין לכן חייבים לומר שמה שהיה חסר זה ישפה של בנימין שהיה אחרון ואפשר למלאות חסרונו כי אם היה נחסר אחד מאבנים האמצעיים אז היו צריכים להחליף את כל האבנים שאחרי זה בכדי שיהיה כסדרן א"כ היה צריך למלאות חסרון של כמה אבנים ולא רק של אבן אחת ומכאן ראיה שמה שנחסר זה היה אבן האחרון ישפה מבנימין.

(הלכה אדם מישראל)

דורש טוב

ואתה תצוה את בני ישראל. יש לדקדק דהלשון 'ואתה' תצוה משמע מדעתך תצוה אם תרצה, ולמה לא כתיב 'לך וצו' את בני ישראל לשון ציווי וחובה, עוד יש לדקדק אמאי דקאמר 'ויקחו אליך' שמן זית זך, **ולא אמר 'ויתנו' או 'ביאו אליך'.**

ונראה דהנה איתא ביומא (דף ג) על הפסוק 'קח לך סמים וגו', שנאמר בקטורת, **קח לך משלך.** והקשה בספר יד דוד דהא מקרא מלא דבר הכתוב (להלן לה, כז-כח) **'והנשיאים הביאו את אבני השהם וגו', ואת הבושם ואת השמן למאור ולשמן המשחה ולקטורת הסמים**', משמע שלא היה משל משה. ותירץ דאתיא כמ"ד שם (דף ע"ה) דהא דאמר הכתוב 'והנשיאים הביאו' הכוונה על העניים שהם **הביאו את הבשמים.** ויתכן שהביאום למשה רבינו וממילא היו משלו. **ולפי"ז עוד יקשה דא"כ גם את השמן למאור הביאו העניים למשה, והאיך אמרו ביומא שם ויקחו אליך משל ציבור.**

ונראה דמשה לקח את השמן ומסרו לציבור בעין יפה ושוב החזירוהו אליו לנדבת הנרות, כי בטובת עין שלו מסר בידם את מצות הנתינה. ומיושב הלשון 'ויקחו אליך', ולא קאמר ויתנו אליך, **כי הוצרכו לקחתו תחילה מידו על מנת להחזירו אחרי כן אליו,** ולזה שייך הלשון 'ויקחו', וזהו שלא צוה הקב"ה אליו בהכרח את המצוה הזאת שימסרנו לציבור, אלא כמייעצו **ואתה בטוב עיניך תצוה את בני ישראל ויקחו מידך ויחזירו אליך,** כי לא הקפיד הקב"ה שיבא מבני ישראל כשם שלא הקפיד על הקטורת שיבא מבני ישראל, **אלא שלימד למשה מדה טובה של טובת עין בזה.**

חתם סופר

מה הם 'האורים והתומים', מי כתבם, וכיצד פעלו.

וְנָתַתָּ אֶל חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת הָאוּרִים וְאֶת הַתֻּמִּים וְהָיוּ עַל לֵב אַהֲרֹן בְּבֹאוֹ לִפְנֵי ה' וגו' (פרק כח פסוק ל)

וְנָתַתָּ אֶל חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת הָאוּרִים וְאֶת הַתֻּמִּים. סָבַר רַבִּי אַבְרָהָם לְהִתְחַכֵּם בְּעִנְיַן הָאוּרִים וְהַתֻּמִּים, וְאָמַר (בפסוק ז) **כִּי הֵם מַעֲשֵׂה אֵמָן כָּתָם וְזָהָב, וְהֶאֱרִיךְ בְּעִנְיָנָם כִּי חָשַׁב שֶׁהֵם עַל הַצּוּרוֹת שֶׁיֵּעָשׂוּ בַּעֲלֵי הַכּוֹכָבִים לְרַעַת מַחְשֶׁבֶת הַשּׁוֹאֵל. וְלֹא אָמַר כָּלוּם**[א]. **אֲבָל הֵם כִּדְבְרֵי רַשִׁ"י, כְּתָב שָׁל שָׁם הַמְפֹרָשׁ נָתוּן בֵּין כִּפְלֵי הַחֹשֶׁן, וּלְכָךְ הָצְרַךְ לִהְיוֹת כָּפוּל** (לעיל פסוק טז)[ב]. **וְהָרְאָיָה, כִּי לֹא נִזְכְּרוּ אוּרִים וְתֻמִּים כָּלָל בְּמַעֲשֵׂה הָאֲמָנִים, וְלֹא הִזְכִּירָם לָהֶם בְּצַוָּאָה וְלֹא בְּמַעֲשֶׂה כָּלָל וכו': וְעוֹד תָּשׁוּב תִּרְאֶה כִּי לֹא הִזְכִּיר בְּהֵ"א הַיְדִיעָה אֶחָד מִכָּל הַכֵּלִים שֶׁלֹּא נִזְכְּרוּ כְּבָר וכו', וּכְמִשְׁפָּטָן אָמַר 'וְאֶת מִשְׁפַּט הָאוּרִים' (שם כו א), בְּעֲבוּר שֶׁכְּבָר הִזְכִּירוּ 'וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ' (שם כה ח). וְהִנֵּה בְּאוּרִים וְתֻמִּים אָמַר** (כאן) **וְנָתַתָּ אֶל חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת הָאוּרִים וְאֶת הַתֻּמִּים, לֹא צִוָּה אוֹתוֹ בְּעֲשִׂיָתָם, וְהִזְכִּירָם הַכָּתוּב בְּהֵ"א הַיְדִיעָה וכו', וְלֹא הִזְכִּירָם הַכָּתוּב רַק בְּמַעֲשֵׂה לְבוּשׁ וכו', כִּי לֹא הָיוּ מַעֲשֵׂה אֲמָנִים, וְלֹא הָיָה לָאֲמָנִים וְלֹא לְקָהָל יִשְׂרָאֵל בָּהֶם מַעֲשֶׂה וְלֹא נֶדֶר כְּלָל, אֲבָל הֵם סוֹד מְסוּר לְמֹשֶׁה מִפִּי הַגְּבוּרָה, וְהוּא כָּתָם מְקֻדָּשָׁה, אוֹ הָיוּ מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם, וּלְכָךְ יְזַכִּירֵם כָּתָם וּבִידִיעָה, כְּמוֹ 'וַיַּשְׂכֵּן מִקֶּדֶם לְגַן עֵדֶן אֶת הַכְּרֻבִים' (בראשית ג כד) וכו': וְהָעִנְיָן הוּא, כִּי הָיוּ שְׁמוֹת קְדוֹשִׁים, מִפִּיהֶם יָאִירוּ הָאוֹתִיּוֹת מַאֲבְנֵי הַחֹשֶׁן אֶל עֵינֵי הַכֹּהֵן הַשּׁוֹאֵל בְּמִשְׁפָּטָם. וְהַמָּשָׁל, כִּי כַּאֲשֶׁר שָׁאַלוּ 'מִי יַעֲלֶה לָנוּ אֶל הַכְּנַעֲנִי בַּתְּחִלָּה לְהִלָּחֶם' (שופטים א א), הָיָה הַכֹּהֵן מְכֻוָּן בְּשֵׁמוֹת שָׁהֵם 'הָאוּרִים', וְהֵאִירוּ לְעֵינָיו אוֹתִיּוֹת 'יְהוּדָה', וְיוּ"ד מִלְּוֹי, וְעַיִ"ן מִשְׁמְעוֹן, וְלָמֶ"ד מִלְּוֹי, וְהֵ"א מֵאַבְרָהָם הַכָּתוּב שָׁם עַל דַּעַת רַבּוֹתֵינוּ** (יומא עג:). **אוֹ שֶׁהָאִירָה פַּעַם אַחַת לְנֶגֶד עֵינָיו ה"א מִיהוּדָה. וְהִנֵּה כַּאֲשֶׁר הָאוֹתִיּוֹת מְאִירוֹת אֶל עֵינֵי הַכֹּהֵן עָדַיִן לֹא יָדַע סְדוּרָן, כִּי מִן הָאוֹתִיּוֹת אֲשֶׁר סָדְרוּ מֵהֶם 'יְהוּדָה יַעֲלֶה' הָיָה אֶפְשָׁר לְהַעֲשׂוֹת מֵהֶם 'הוּי הוֹד עָלֶיהָ', אוֹ 'חֲי עַל יְהוּדָה', וְתֵבוֹת אֲחֵרוֹת רַבּוֹת מְאֹד, אֲבָל הָיוּ שָׁם שְׁמוֹת הַקֹּדֶשׁ אֲחֵרִים נִקְרָאִים 'תֻּמִּים', מֵהֶם יִהְיֶה לֵב הַכֹּהֵן תָּמִים, בִּידִיעַת עִנְיַן הָאוֹתִיּוֹת שֶׁהֵאִירוּ לְעֵינָיו. כִּי כַּאֲשֶׁר פְּנֵי בְּשֵׁמוֹת הָאוּרִים וְהֵאִירוּ, חוֹזֵר מִיָּד וּמְכֻוָּן בְּשֵׁמוֹת הַתֻּמִּים. וְעוֹדָם הָאוֹתִיּוֹת מְאִירוֹת לְעֵינָיו, וְיָכוֹל בְּלִבּוֹ שֶׁהֵחְמִירוּם 'יְהוּדָה יַעֲלֶה'**[ג].

מעשה חש"ב

א

ז"ל האבן עזרא "ורבינו שלמה אמר כי האורים והתומים היו כתבי שם המפורש. ואילו ראה תשובת רבינו האי לא אמר ככה. וסוד עמוק הוא דבר האפוד והחשן. רק ארמוז קצת הסוד אולי יבינהו מי שהוא יודע דעת עליון. והפתח שיוכל לבוא אל הסוד... והאורים והתומים זהב וכסף היו, (כן גירסת רבינו), והמספר ידוע בראיות גמורות מהעליון והשפל, והמשכיל יבין... ואילו הואלתי לגלות זה הסוד לא יכולתי לכתבו כפי המכתב שחברתי בפירוש הספר כולו, כי לא יבינו מי שלא למד ספר המדות וסוד מלאכת שמים, ואין צורך להאריך בצורת האפוד והחשן והטבעות". ורבינו מפרש דעת האבן עזרא שהאורים והתומים קשור לחשבונות וצורות של הגלגלים הכוכבים והמזלות, בהם מנהיג ה' את הנהגת הטבע של הבריאה, ואשר על ידם ניתן לדעת את העבר, ההוה, והעתיד להיות. ויעויין בדברי רבינו בסוף שכתב "ומה שאמר (האבע"ז) שאלו ראה תשובת רבינו האי לא אמר ככה, כבר ראינוה וחשבנוה, וידענו כי רבי אברהם לא נתכוון אליה".

ב

ז"ל רש"י (את האורים ואת התומים) "הוא כתב שם המפורש, שהיה נותנו בתוך כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו. ובמקדש שני היה החושן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה בתוכו. ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר (במדבר כז כא) 'ושאל לו במשפט האורים'. (את משפט בני ישראל) "דבר שהן נשפטים ונוכחין על ידו, אם לעשות דבר אם לאו. ולפי מדרש אגדה שהחשן מכפר על מעותי הדין, נקרא משפט על סליחת המשפט".

ג

תמצית דברי רבינו מה הם האורים ותומים: האבן עזרא מפרש שהאורים ותומים היו צורות של כסף וזהב מעשה ידי אומן, וקשור לחשבונות וצורות של הגלגלים הכוכבים והמזלות. ורבינו דחה פירושו ממה שלא נזכר ציווי עשיתם, וכן לא נזכרו בעשיתם, שלא נאמר 'ויעש את האורים והתומים', אלא רק לאחר שלבש אהרן הכהן את החשן נתן אותם משה בתוכו, ואילו היו מעשה ידי אומן היה מאריך בהם, ואפילו אם נאמר שמחמת שענינם עמוק העדיפה התורה לקצר בהם, היה אומר 'ועשית אורים ותומים וגו', אע"כ שלא היו מעשה אומן. וכן הוכיח ממה שנאמר 'ה'אורים ו'ה'תומים בה"א הידיעה, ולא מצאנו בשאר הכלים שיכתבו בה"א הידיעה בפעם הראשונה להזכרתם, שהרי ה"א הידיעה נאמר רק על דבר שכבר הוזכר קודם. וכן הוכיח מזה שמשה הניח האורים והתמים בחשן המשפט אחרי שהלביש את אהרן האפוד והחשן, ואם היה מעשה אומן של כסף וזהב והיו חלק מן הבגד, אם כן היה צריך להניחן בחשן קודם לכן. ולכן סובר רבינו כדעת רש"י שאורים ותומים הם כתב שם המפורש. וכתב רבינו ששני מיני שמות היו שם, וכאשר היה כהן מכוין בשמות הקדויים 'אורים' היו מאירות לעיניו אותיות אבני החשן, שבהן היתה תשובה לשאלה שנשאל, אך מזה לא הבין עדיין משמעות התשובה, כי לא ידע את סדר האותיות, ולכן הוצרך לכוין בשמות 'התומים', ועל ידם שרתה עליו רוח הקדש, ונעשה לבו תמים בידיעת האותיות.

ובזה א"ש למה לא הוזכר האורים והתומים בציוי העשייתם, וכן לא בעשייתם, משום שלא היה מעשה אומן, אלא היה סוד מסור למשה מפי הגבורה וכתבם בעצמו, או שהיה מעשה שמים ולא היו לישראל חלק בנדבתם, עכתו"ד.

והנה גם לפירוש רבינו עדיין צריך ביאור למה נכתבה ה'אורים ו'התומים בה"א הידיעה, כמו שהקשה רבינו לפי האבן עזרא. ואפשר לומר עפ"י מה שכ' ברש"י (סוטה דף לו. ד"ה מאי והחציו) הכלל מתי כותבין בה"א הידיעה, באחד משני אופנים: או בדבר המיוחד – אע"פ שלא נזכר בפעם הראשון, או בדבר הנזכר כבר במקום אחר. ולפי זה א"ש כיון שלדעת רבינו האורים ותומים הם שם המפורש, אם כן הוה דבר מיוחד, שפיר נאמר בה"א הידיעה אע"פ שלא נזכר בפעם הראשון.

וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: (פרק כז פסוק כ)

אָמַר הַכָּתוּב בְּכָאן: "וְאַתָּה תְּצַוֶּה". בַּעֲבוּר שֶׁאָמַר בַּמִּשְׁכָּן תָּמִיד 'וְעָשִׂית', וְהוּא בַּצִּוּוּי, אָמַר בְּכָאן 'וְאַתָּה' בְּעַצְמְךָ תְּצַוֶּה לָהֶם שֶׁיְּקִחוּ אֵלֶיךָ אֶת שֶׁמֶן הַמָּאוֹר, כִּי אֵין לָהֶם דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ בַּמִּדְבָּר רַק אִם הָיָה אָצְלָם מְשֻׁמָּרֶת. וְהַנְּשִׂיאִים הֵכִיאוּהוּ (לְהַלָּן לה כז-כח): וְטַעַם אֵלֶיךָ. שֶׁיְּבִיאוּהוּ לְפָנָיו, וְהוּא יִרְאֵנוּ אִם הוּא זַךְ וְכָתִית כָּרָאוּי [ב]. וְכֵן צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ [ג]" (וַיִּקְרָא כד ב):

וְעָשִׂיתָ בִּגְדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת: (פרק כח פָּסוּק ב)

לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת... וְעַל דֶּרֶךְ הָאֱמֶת, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת, יֹאמַר שֶׁיַּעֲשׂוּ בִּגְדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן לְשֶׁרֶת בָּהֶם לְכָבוֹד הַשֵּׁם הַשּׁוֹכֵן בְּתוֹכָם וּלְתִפְאָרֶת עָזֵם, כְּדִכְתִיב תְּהִלִּים (פט יח) כִּי תִפְאֶרֶת עָזָּמוֹ אָתָּה. וּכְתִיב יְשַׁעְיָה (סג י) בֵּית קָדְשֵׁנוּ וְתִפְאָרָתֵנוּ אֲשֶׁר הִלְלוּךָ אֲבֹתֵינוּ, וְקִדְּשָׁנוּ הוּא הַכָּבוֹד וְתִפְאָרָתֵנוּ תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל... וְהָיוּ הַבְּגָדִים צְרִיכִין עֲשִׂיָּה לְשָׁמָן, וְיִתְּכֵן שֶׁיִּהְיוּ צְרִיכִין כַּוָּנָה", וְלָכֵן אָמַר וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֶל כָּל חַכְמֵי לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ חָכְמָה (פסוק ג) שֶׁיְּבִינוּ מַה שֶּׁיֵּעָשׂוּ. וּכְבָר אָמְרוּ יוֹמָא (סט.) דְּמוּת דְּיוֹקָנוֹ מְנַצַּחַ לְפָנַי בְּבֵית מִלְחֲמָתִי:

מעשה חש"ב

א

תמצית דברי רבינו: לכאורה תיבת 'ואתה' מיותר, שהרי אם היה כתוב 'תצוה' ג"כ פירושו שאתה תצוה. וכן היה יכול לכתוב 'צו' וכדומה. ע"ז מיישב רבינו שלכן נאמר 'ואתה', לומר שמשה בעצמו יצוה שיקחו אליו שמן המאור. דאילו היה כתוב רק 'תצוה', או 'צו' היה הכוונה שיצוה לאחרים לצוות. כמו כשנאמר במלאכת המשכן 'ועשית', הכוונה שיצווה לאחרים לעשות. וטעם שאמר 'ויקחו', ולא שיעשו את השמן, כי אין להם דרך לעשותו במדבר, והביאו הנשיאים מה שהיה להם משמרת, שהביאו אתם ממצרים. ולכן כתיב 'אליך', שהיה צריכים להביאו לפניו, שהוא יראה אם הוא זך וכתית כראוי.

ב

מבואר שכוונת הכתוב ויקחו 'אליך', שהיו צריכים להביאו למשה, והוא יראנו אם הוא זך וכתית כראוי. ואפשר לומר טעם הדבר שהיו צריכים להביאו למשה, לפי מש"כ רבינו שהשמן שהביאו היה ממה שהביאו אתם ממצרים. ואז לא נצטוו עדיין איך לעשות השמן, כי עדיין היה לפני ציווי מלאכת המשכן, ולכן הוצרכו להביאו למשה, שהוא יבדוק אם הם שמן הראויים להדלקה.

ג

בפרשת אמור בציווי הדלקת הנרות (פרק כד פסוק ב) כתיב ג"כ 'ויקחו אליך', והכוונה שצריכים להביאו למשה. וכתב רבינו (שם) "ועכשיו כלו השמן ההוא שהביאו הנשיאים נדבה", והוצרכו להביא שמן אחר. ולכאורה אז כבר נצטוו איך לעשות השמן, וא"כ למה היו צריכים להביאו אליו. אפשר לומר בהקדם מש"כ רבינו (בהעלותך פרק ח פסוק ג) "ומעם ויעש כן אהרן, לומר שהוא היה המדליק אותן כל ימיו, אע"פ שהמצוה כשרה בבניו כמו שנאמר 'וערך אותו אהרן ובניו', אבל היה הוא מוזרז במצוה הגדולה הזאת הרומזת לדבר עליון ונשגב". ולפי"ז אפשר לומר שלכן צוה משה שיביאו אליו השמן, מכיון שהשמן מרמז לדבר עליון וסוד נשגב, רצה גם כן לכוון הכוונות הרמוזות בשמן.

ד

הנה מבואר בדברי רבינו שהשמן בעת הקמת המשכן, היה ממה שהביאו ממצרים, משום שבמדבר לא גדל זיתים כדי לעשות מהם שמן. והנה בפרשת אמור בעת ציווי הדלקת הנרות, דכתיב ג"כ 'ויקחו אליך' כתב רבינו שכבר כילה השמן מנדבת המשכן והיה להם להביא שמן חדש. ולכאורה מהיכן היה להם זיתים לעשות שמן. אפשר לומר כמו שכתב האוה"ח הק' (במדבר פרו לד) לפי המ"ד מקושש תולש הוה, מנין יצאו צמחים במדבר שתלשם מקושש, ע"פ המבואר במדרש שבארה של מרים היה משקה והיה מעלה גנות ופרדסים, וא"כ גם גדלו צמחים במדבר, עיי"ש. ולפי"ז אפשר לומר שבשעת ציווי הדלקת הנרות שזה היה זמן מאוחר יותר, כבר היה בארה של מרים, וגדל כבר זיתים, ושפיר היה להם זיתים לעשות שמן.

ה

הנה מלשון רבינו שכתב **"שצריכין עשיה לשמן, ויתכן שצריכים כוונה"**, משמע שיש כאן שני דברים א' לשמה. ב' כוונה. וצ"ב איזה כוונה צריכים לכוון, חוץ מזה שצריכים לעשותה לשמה, לשם בגדי כהונה.

ואפשר לומר בהקדם דברי רבינו (לקמן כי תשא פרק לא פסוק י) לבאר הכתוב 'ואת בגדי השרד ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן וגו'" וז"ל "בגדי השרד בגדי היחוד, כלומר בגדים שיתיחד בלבישתם אחד העם הכהן הגדול מאחיו, מן 'ובשרידים אשר ה' קורא וכו'. וירמוז לבגדי אהרן, ויקראם כן שלא ילבשם רק יחיד בדורו, אהרן בחייו, ואחריו הכהן הגדול, אשר הוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים. והכתוב יזכיר בגדי אהרן לעולם בדרך כבוד כמו שנאמר (לעיל כח ב) 'לכבוד ולתפארת', וכו'. וע"כ יקראם בגדי השרד, בגדי מלכות. וזה טעם את בגדי השרד לשרת בקדש את בגדי הקדש לאהרן הכהן, כי שב לבאר וכו'. ומ"ש בכאן בפרשת 'ראה קראתי' ואת בגדי השרד ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן, טעמו שהם בגדי שתי מעלות, בגדי השרד ובגדי הקדש, להגיד שלא ילבשם רק אחד העם בבואו לשרת בקדש וכו', עכ"ל".

מבואר בדברי רבינו שבגדי 'השרד', היינו בגדי כהונה המיוחדים רק לכהן גדול. ובבגדי כהן גדול יש בהם שני מעלות א' שהם בגדי קדש. ב' שהם בגדים המיוחדים רק לכהן גדול. ולפי"ז אפשר לומר שזה כוונת רבינו שצריכים לכוון בעת עשיית בגדי כהן גדול, שזהו מיוחד רק לכהן גדול. וכוונה זו הרי הוא בנוסף לזה שצריכים לעשותה לשמה, לשם בגדי כהונה.

ושוב ראיתי בפנים יפות (פרשת תקת) על הכתוב (שם פרק כ פסוק כו) 'והפשט את אהרן את בגדיו והלבשתם אל אלעזר בנו', היינו שהפשיט משה את כל שמונת בגדי הכהונה מאהרן, והלבישו לאלעזר. והנה לכאורה ארבעה בגדים של כהן הדיוט היה לו לאלעזר, ולמה הוצרך להפשיטו מאהרן הכהן, וכתב הפנים יפות וז"ל "ונראה משום מ"ש לעיל ריש פרשת תצוה שבגדי כהן גדול היה צריך להיות לשם כהן גדול, נמצא בגדי אלעזר מסתמא לא נעשית לשם כהונה גדולה, והיה צריך להפשיט גם את הכתונת של אהרן ולהלבישו תחילה לאלעזר", עכ"ל. הרי לנו מבואר להדיא שהיה צריכים לכון בעת עשותם את בגדי הכהן גדול, שהם מיוחד לכהן גדול. ולא כתב שם מנין לזה. ולפי דברינו המקור לדברי הפנים יפות הם דברי רבינו.

יערוך אותו אהרן ובניו מערב ועד בוקר לפני ה'

(שמות כז, כא)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

הנה ב'ילקוט שמעוני' בפרשת כי תשא (רמז ת"ו) מצינו: "ארבעים יום וארבעים לילה: והלא כתיב (דניאל ב כב) ונהורא עמה שרא, (חבקוק ג' ד') ונוגה כאור תהיה (תהלים קל"ט י"ב) גם חשך לא יחשיך ממך, מנין היה משה יודע אימתי יום ואימתי לילה, אלא בשעה שהיה הקב"ה מלמדו מקרא היה יודע שהוא יום, ובשעה שהיה מלמדו משנה הי' יודע שהוא לילה", עי"ש. ויסוד הדברים הוא במדרש 'שוחר טוב' (י"ט פסוק ז') ושם יש הוספה ע"ז וז"ל: "ומנין שהקדוש ברוך הוא עוסק במקרא ביום ובמשנה בלילה, שנאמר דודי צח ואדום (שיר השירים ה' י') כשהוא עוסק במקרא ביום פניו צחות כשלג, ואין דודי אלא ארבעה ועשרים ספרים, שכן דודי בגמ' ארבע ועשרים, וכשהוא עוסק במשנה בלילות פניו מאדימות", עי"ש.

בפרשתן פ' תצוה מצינו שהיו מדליקין את המנורה בין הערבים והי' המנורה דולקת עד הבוקר, ככתוב (שמות כז, כא) באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על העדת יערך אתו אהרן ובניו מערב עד בקר לפני ה'. וידוע דברי ה'אבן עזרא' בפרשת בהעלתך, וז"ל: "ביום שהוקם המשכן נאמרה לפי שבאותו יום התחילו להדליק לאחר שכלה להקים את המשכן הוזקק להצטוות בהדלקת המנורה ללמדך שאף בלילה היה הדבור כי שם היה הנר תמיד דולק" וכו', עי"ש. וב'רמב"ן' שם העיר בזה"ל: "וזה איננו ככה על דעת רבותינו ז"ל שאמרו (מכילתא מס' דפסחא א') והלא לא נדבר עמו אלא ביום, ואלו ידע רבי אברהם מה בין נבואת משה רבינו לנבואת שאר הנביאים לא חשב כן, והוא מה שאמר הכתוב במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו לא כן עבדי משה, שאין נבואתו בחלום כי החלום בלילה ממש" וכו', עי"ש.

והנצי"ב בחומש 'העמק דבר' פרשת בהעלותך מיישב דברי האבע"ז, וז"ל: "אבל כבר ביארנו ריש פרשת תצוה ובפרשת אמור דהמנורה תכליתה לפלפולה של תורה, **וזה הלימוד היה בלילה**, כמבואר בשמות רבה פ' כי תשא, שבלילה חזר משה בעצמו והיינו תורה שבע"פ עם סיוע מהשמים, והיה משה בא לאהל מועד גם בלילה, בשביל תורה שבע"פ, ומשום הכי בא הסמיכות של הנרות", עי"ש. ונבאר קצת מאי למד משה רבינו עם הקב"ה ביום ומאי למד בלילות, ונפק"מ לדידן אי לומדין מקרא או תורה שבע"פ בלילה, והמסתעף לזה דין אמירת תהילים בלילה, ומנהג רבותינו הק' בזה.

אולם מצינו ב'מדרש רבה' (פרשת כי תשא פמ"ז אות ח' בסוף): "בשעה שהיה מדבר עמו היה יודע שהוא יום ובשעה שהיה אומר לו למד תורתך הי' יודע שהוא לילה", עי"ש. ובפי' 'עץ יוסף' כתב: "שבשעה שהיה ה' מדבר עמו היה יודע שהוא יום שכן הוא דרך הלימוד שביום התלמיד לומד לפני רבו ועמו, ובלילה הוא מתבודד להגות בגרסתו שהוא זמן העיון והחזרה במה ששמע מרבו ביום", עי"ש. הרי לנו החילוק מבואר: דביום למד מהקב"ה כמו תלמיד הלומד לפני רבו, ובלילה חזר על גרסתו, וכן מבואר ב'מתנות כהונה', אבל ב'ידי משה' פירש באופן אחר, וז"ל: "ונראה דקאי אדלעיל שאמר רשב"ל שצריך ללמוד תורה שבכתב דוקא ביום ותורה שבע"פ בלילה,

ומסתמא היה משה עושה ג"כ כדין זה, ומקשה והיאך היה יודע משה זמן לילה, ומשני בשעה שהיה מדבר עמו, פירוש **תורה שבכתב**, היה יודע שהוא יום, ובשעה שאמר לו למוד תורתך, פירוש **תורה שבע"פ**, היה יודע שהוא לילה ונקרא תורה שבע"פ תורתך, ע"ש דאיתא בנדרים בפרק אין בין המודר שנתנה תורה שבע"פ למשה לבד עי"ש, שוב מצאתי דכן פירש ביפה תואר שם, ועי"ש מה שכ' בארוכה באופן פנימי, וע"ע במדרש רבה (שם אות ה' ובמפרשי המדרש) ואכ"מ להאריך.

ורבינו ה'ראש' במסכת ראש השנה (פ"ד סימן י"ד) העתיק את הפרקי דר"א (סימן מ"ו): "רבי יהושע בן קרחה אומר ארבעים יום עמד משה בהר, קורא מקרא ביום ושונה משנה בלילה" וכו', עי"ש, ושם בפרקי דר"א מביא שני ממרות חד מר' יהושע בן קרחה הנ"ל, ושם מיירי מארבעים ימים הראשונים לפני חטא העגל, ועוד כתב בפרקי דר"א להלן לגבי ארבעים יום לאחר חטא העגל לאחר שאמר הקב"ה למשה רבינו פסל לך שני לוחות אבנים, וז"ל: "עלה משה עם הלוחות ועשה ארבעים יום בהר, יושב לפני הקב"ה כתלמיד שיושב לפני רבו, קורא בדת מקרא ביום ושונה בדת משנה בלילה", עי"ש.

ואגב, עי"ש בפירש 'רד"ל' (אות כ"ט) דבמס' מגלה (כא.) רמיא קראי, דכ' ואשב בהר וכתיב ואנכי עומד, ומשנינן כמה שינויי עי"ש, וכאן נקט **כתלמיד שהוא יושב**, משמע ודאי דבעי למימר ישיבה ממש, לא כמ"ד שם לשון עכבה, אלא שאפשר מה שמסיים מקרא ביום משנה בלילה, ר"ל כמ"ד שם רכות מעומד קשות מיושב, דמקרא שהן רכות הי' מעומד (ולכן הי' ביום דרגא דעמידה), וקשות שהן משנה שבה עיקר טורח הפלפול בתורה שבע"פ מיושב (דרגא דלילה) וכו' עי"ש.

וכעין זה, דתורה שבע"פ צריך ישוב יותר, ע"כ זמון לימוד שלו בלילה, מבואר בספר 'מטה משה' (שער שלישי) וז"ל: "והטעם הנכון נראה לי כי התורה הנלמדת בלילה מתיישבת ומתקיימת יותר מהנלמדת ביום, ותורה שבעל פה צריכה ישוב יותר מתורה שבכתב, כמו שכתב התנחומא (בפרשת נח ג') וז"ל: לא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקב"ה הר כגיגית שנאמר ויתיצבו בתחתית ההר, ואמר רב דימי בר חמא אמר להן הקב"ה לישראל אם מקבלים אתם את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, וא"ת על תורה שבכתב כפה עליהם את ההר, והלא משעה שאמר להם מקבלים אתם את התורה ענו כולם ואמרו נעשה ונשמע מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט, אלא אמר להם על תורה שבעל פה שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה כשאול קנאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו שנאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך, ומנין אתה אומר שאין אהבה זו אלא לשון תלמוד, ראה מה כתיב אחריו והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, ואיזה זה תלמוד שהוא על הלב הוי אומר ושננתם לבניך זו תלמוד שצריך שינון, וכתב עוד ובפרשה שנייה כתיב בה בכל לבבכם ובכל נפשכם ולא כתוב ובכל מאודכם, ללמדך שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבעל פה לפי שיש בה צער גדול ונידוד שינה, ומאחר שצריכה טורח גדול ועיון רב לכן זמנה בלילה", עי"ש.

ובפירש 'רד"ל' (שם סק"י במאמר המוסגר) ביאר ע"פ פשוטן של דברים: "זמן המקרא ביום מפני שדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בע"פ, וצריך לגורסן מתוך הספר ולאו לכ"ע שכיחי בלילה נרות, לכן אין זמנה אלא ביום שהכל יכולין לגורסה מתוך הספר, ובלילה קבעו זמן לתורה שבע"פ", עי"ש.

ולפי"ז יש נמי לבאר גירסת המדרש רבה דמשה רבינו חזר בלילה, דבחושך כשליכא נרות זמן הנכון לחזור הלימודים, וכעין זה נהג מרן ה'חתם סופר' ז"ל בליל שבת דא"א ללמוד לאור הנר, כמבואר בשו"ת 'חתן סופר' (או"ח סימן קכ"ה) דדן שם לגבי ללמוד אצל נר 'מילי קערצען' אם יש לחשוש לשמא יטה, כתב שם בא"ד: "והנה אי משו' הא שכ' הקרבן נתנאל תורה מה תהא עלי' לא ארי', דבת"ח העוסק בתורה כל השבוע ואפשר לקבוע לו זמן חזרת הלימוד על ליל ש"ק ולזה א"צ ספר פתוח לפניו רק לעי' לפעמים אם שכח ענין ממנו להזכירו, וזה ודאי שרי כמו שהתירו לומר הגדה שרגיל בה ולא מעיין רק ראשי פרקים מה שריך לעיין בהשקפה בעלמא בחזרתו על לימודו ולא גרע מאמירת הגדה וכדומה, **וכן שמעתי שק"ז רבינו בעח"ס ז"ל הי' כן דרכו בקודש לחזור על השיעורין בכל ליל ש"ק, בלי ראייה בספר בפנים חזר על לימודו מה שלמד בשבוע זו בע"פ וכו'** עי"ש, וכן בספר 'זכרון למשה' (סי' י"ז אות ב') בשם הגאון רבי אברהם חנוך פרידמן ז"ל [דומ"ץ בעיר סאטמאר] מביא בשם אמו, שהיתה בתו של מרן החתם סופר ז"ל, שאביה בעחת"ס למד בליל ש"ק בעל פה, והלך אנה ואנה בהחדר, ולא לבש מנעלים אלא באנפלאות שלא להקיץ את הילדים", עי"ש.

המשך המאמר בגליון שבוע הבא בעז"ה.

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

Main Office: 16 Garfield Road | Monroe, NY 10950 | **Tel.** 845.774.4040

לְיוֹם טוֹב; לַעֲשׂוֹת אוֹתָם,
יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה

בשמחה ובטוב לב הננו מזמינים כל קהלא קדישא הרין רבריא עם זעריא
להקהל ולעמוד על נפשינו בשמחה אורה וששון ויקר אצל

עריכת שולחן הטהור

של עטרת ראשינו

כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

סעודת משתה היין

שיתקיים בעז"ה בשמחה ובששון
ברוב עם הדרת מלך במקהלות אלפי חסידים ואנשי מעשה

בהיכל בית המדרש הגדול

בעצם יום הפורים

בשעה 5:45 אחצ"ה

סעודה פורים רבתי, ושתות יינות מבושמים,
יהי' מוכן לכל הקהל הקודש

הסעודה יהי' מוכן בהיכלי הפאליש בצד מערבית

בכבוד רב
הנהלת הקהלה

לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וְיָקָר

חוקים להורותם
הלכות ודינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים ועלעים שונים
נו"נ ע"י הרב האאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

הלכות ברכות המצויים ביום הפורים

ברכת היין למי ששנאו

השותה מין יין שאינם ערבים להם [כפי שמצוי בפורים שיש אנשים ששותים מיני יין למצות היום שאינם ערבים לטעמם], צריכים לברך עליהם, ומי ששונא את היין ואינו מרגיש שום טעם בהם, נכון לברך קודם על מין אחר שערב לו.

במשנ"ב (סי' ר"ד סעי' ח' סקכ"ג) מדייק מדברי המ"א (סקכ"ד) דמי שאוכל לרפואה מאכלים שהם רעים לו ואין החיך נהנה מהם אינו מברך עליהם, אבל אם אוכל מאכלים שהחיך נהנה מהם אע"פ שהם אינם טובים כל כך מברך עליהם, והא דאיתא בשו"ע הל' פסח (סי' תעב סעי' י) דמי שאינו שותה יין מפני שמזיקו, או שונאו, דצריך לדחוק עצמו ולשתות, לקיים מצות ארבע כוסות, לכאו' צריך לומר דהוא נהנה מעט מהטעם ולכן צריך לשתות אף ששונאו, דאם אינו נהנה כלל בענין שאינו צריך לברך ברכת הגפן, לא מסתבר שיהא מחוייב לשתות יין כזה, ולכן בפורים שיש אנשים ששותים שהם אינם נהנים ממנו, אזי צריך להבחין בין שני האופנים, דאם שתייתו הוא בענין שרק אינו טוב כל כך, אולם החיך נהנה מעט מטעמו צריך לברך, אבל אם הוא בענין שהיין רע לו ואינו נהנה כלל וכל שתייתו הוא בכדי להתבשם לכאו' יהסתפק האם יכול לברך, ולכן כתבנו דנכון לברך על מין אחר, וזהו בין לגבי ברה ראשונה ובין לגבי ברכה אחרונה.

ברכת היין למי שמזיקו

מי שמזיק לו היין, אם אינו נהנה ממנו, אינו מברך.

בשו"ע (סי' ר"ב סעי' ד') פסק המחבר דהשותה שמן לחוד אינו מברך כיון דמזיק, ובשועה"ר (סעי' י') ובמשנ"ב (סקכ"ז) כתבו דאינו מברך משום דמזיק ואינו נהנה מהם, ומבואר דאם נהנה אף שמזיק מברך, וכ"כ להדיא בשועה"ר (שם) וז"ל וכל זה בשמן שהוא מזיק ואין הנאה כלל בשתייתו כמות שהוא אבל אוכלים ומשקים שהחיך נהנה מהם אף על פי שהם מזיקים וקשים לגוף צריך לברך עליהם ברכה המיוחדת להם ואם אין החיך נהנה מהם אף על פי שהם יפים ומועילים לגוף אין מברכין עליהם ע"כ, אולם בב"ח ובפר"ח כתבו שהוא נהנה מהשמן, ולדבריהם נמצא דאפילו כשנהנה אינו מברך כשמזיק, וכן משמע בלבוש ועוד אחרונים, ודעת הרמב"ם דמברך שהכל על שמן, והפר"ח כתב דיש לחוש לדעת הרמב"ם ולברך שהכל.

ואם הוא נהנה ממנו, נכון לברך על יין אחר לפוטרו בברכה.

לחוש לשיטות שהבאנו דדעתם דאפילו במזיק צריך לברך כשנהנה.

ואם אינו מזיק תיכף לגוף, ורק לאחר זמן יכול לגרום נזק, צריך לברך עליהם כשנהנה מהם.

דלהשועה"ר והמשנ"ב הנ"ל בכל ענין שנהנה מברך, ולשאר הפוסקים הרי צריך לחלק בין היכא שמזיק מיד להיכא שמזיק לאחר זמן, ועדיין יש להוסיף ולחלק בין שמן שאין נהנים ממנו, ואינו עשוי לשתותו בפני עצמו, דאין מברכים עליו כשמזיק, לשאר מאכלים שנהנים מהם והם עשויים בכדי לאוכלם בעצמם, ולכן אף שמזיקים מברכים עליהם.

יין פוטר שאר משקין

השותה יין ומברך בורא פרי הגפן אם שותה לאחריו שאר משקין אין צריך לברך עליהם ברכת שהכל וברכת בורא נפשות.

שו"ע (סי' קע"ד ס"ב), והטעם כיון שהיין ראש וראשון לכל המשקין וכולם נטפלים לו, הוא פוטר את שאר המשקין.

ובתנאי שאותם המשקים היו לפניו בשעה שבירך על היין, או שהיה בדעתו בשעת ברכת היין לשתות שאר משקים.

משנ"ב (שם סק"ג) הביא מחלוקת אחרונים בזה ופשטות הכרעתו בזה דמוהני בב' האופנים הנ"ל, אלא דלכתחילה בעינן שיהא לפניו, ובקובע לשתות יין דהיינו שבכוונתו לשתות הרבה יין מהני לכתחילה אפילו כשלא היו לפניו.

ושיעור שתיית יין לפטור שאר משקין נכון לכתחילה לשתות שיעור רביעית בכדי לפטור המשקים (משנ"ב סי' קע"ד).

נמלך בשתיית יין

השותה יין בפורים ודעתו היתה בשעת ברכתו על כוס אחד, ואחר שתייתו נמלך לשתות עוד כוס, אין צריך לברך שנית על הכוס שהוסיף, וכן אם שתה לפני הסעודה וברצונו

לשתות גם בתוך הסעודה אין צריך לברך שנית על מה שברצונו להוסיף.

ואף דבימות השנה צריך לברך שנית כיון שאין הדרך לשתות הרבה יין, וכשמוסיף כוס השני הרי זה נחשב לנמלך כדכתב המשנ"ב (סי' קע"ד סק"י בשעה"צ כ"ו), וכן כתב שם (סק"ח) דבמדינתינו אין רגילים לשתות יין בתוך הסעודה וממילא נחשב כנמלך, עכ"ז בפורים ההדרך הוא לשתות יין אין זה נחשב כנמלך.

ואם נמלך לשתות יין חשוב או חביב יותר יש להסתפק אי צריך לברך שנית, ולכן אם בדעתו לשתות במשך היום כמה מיני יינות, יכוין להדיא בשעת הברכה לפטור גם המשקין החשובים.

עפ"י הרשב"א המובא ברמ"א (סי' ר"י סעי' ה) דאינו חשוב אינו פוטר את החשוב אלא אם היה דעתו להדיא לפוטרו, ויש להסתפק האם זה נחשב חשוב יותר, וגם כמה בשועה"ר הביא דיעה דלא כהרשב"א, ועי' מה שהארכנו בפרק?, ולכן טוב לכוין להדיא, ואם כל שתייתו הוא שותה בבית אחרים אין צריך לזה, כיון דהכל כלול בדעת בעה"ב כדמבואר בגינת ורדים מבוא בביאוה"ל (שם).

השותים יין בכמה מקומות

השותה מהיין שיעור רביעית במקום אחד ובדעתו להמשיך שתייתו במקום אחר או שברצונו לצאת מפתח ביתו [ולא נשארו שם אחרים ששותים יין] ובדעתו לחזור ולשתות, יחמיר לכתחילה לברך ברכה שלאחריה במקום הראשון ויחזור ויברך במקום השני.

עפ"י דברי המשנ"ב (סי' קע"ח סקמ"ד) דכיון דבז' המינים איכא ב' דיעות בשו"ע אי דינם כפת או כשאר מינים, וצריך לנקוט כחומרת שניהם, ולכן כתבנו לברך ברכה אחרונה לפני צאתו, ובכן יצטרך לברך ברכה ראשונה במקום השני, ואין זה נחשב ברכה שאינה צריכה דעושהו מחמת ספק, וכפי שכתב בתבואות שור (סי' י"ט), וכן כתב בברכת הבית (שער כ' סעי' ד) לברך לפני צאתו מחמת ספק ברכה.

ואם אחרים שותים עמו יין במקום הראשון ביחד ובדרך קביעות, אם ברצונו לצאת ולחזור למקומו אוי אפילו לכתחילה אינו צריך לברך ברכה אחרונה לפני צאתו ואינו צריך לברך שנית כשחוזר.

ואם כבר יצא ממקום הראשון ולא בירך לאחריו, וברצונו לשתות עוד במקום השני או כשחוזר למקומו הראשון אינו מברך ברכה ראשונה.

משנ"ב (שם), דאיכא דיעה בשו"ע דיין דומה לפת דאינו מברך בשינה מקומו וכיון דספק ברכות להקל לכן לא יברך, וכ"כ בס' ברכת הבית (שם), ובגמר השתיה מברך לאחריו, ובברכה זו נפטר היין ששתה במקום הראשון.

וכל זה דוקא בשתה במקום הראשון כשיעור, אבל בשתה במקום הראשון פחות מכשיעור ויצא ממקומו, חייב לברך שוב ברכה ראשונה (משנ"ב (סקכ"ח) דלא שייך בזה קביעות מקום).

ואם הוא עומד באמצע הסעודה ושתה יין ובדעתו לצאת ממקומו ולהמשיך במקום אחר או לחזור למקומו, אינו מברך לאחריו, ובחזרתו אינו צריך לברך לפניו.

סדר ברכה"נ להשו"ע הרב (סי' קע"ח), ביאוה"ל (ד"ה ואכל בשם התוס').

השותים יין ושאר משקין בכמה מקומות

השותה יין ושאר משקין בכמה מקומות, יברך ברכה אחרונה על היין לפני יציאתו ממקומו, ואם לא בירך אינו מברך על היין במקום השני, ועל המשקין נכון לפוטרם בברכה על מין אחר.

דיש להסתפק האם כיון דהמשקין נפטרים בברכת היין, א"כ הם טפילים ליין וכמו שאינו מברך על היין במקום השני ה"ה דאינו מברך על המשקין, ודומה להא שכתבנו לעיל בשותה יין בשני מקומות באמצע הסעודה, או דילמא דזהו דוקא בסעודת פת שכל המאכלים והמשקים טפילים לפת משא"כ במשקים ויין לש שייך לומר דנטפילם, ועי' בקצוה"ש (סי' נ"ז סק"ה) דנסתפק בזה, ואפשר דזה יהא תלוי בב' המהלכים בפמ"ג (א"א סי' קע"ז סק"א) בטעמא דיין פוטר מיני משקין, האם משום חשיבות היין דהמשקים טפילים אצלו, או משום חשיבות הברכה.

יין בתוך הסעודה

השותה יין או מיץ ענבים [גרעי"פ דזשו"ס] בתוך הסעודה מברך עליו, ואין הפת פוטרו (שו"ע שם ס"א).

יין לפני הסעודה

השותה יין סמוך לסעודה אם בכוונתו לשתות יין גם בתוך הסעודה, אינו מברך לאחריהם, ואם אין בכוונתו לשתות יין תוך הסעודה, נכון לכתחילה שלא לשתות רביעית מהיין לפני הסעודה, ואם שתה שיעור מהיין אינו מברך לאחריו.

עפ"י הביאוה"ל (סי' קע"ד סעי' ו' ד"ה וכן) דנחלקו הראשונים האם יין שלפני הסעודה טעונה ברכה אחרונה, ולכן כתב שישתה פחות משיעור כזית ולפחות פחות מרביעית ואינו מברך לאחריו, ואם שתה יותר מרביעית אינו מברך כדעת השו"ע (שם) דנקט כהראשונים דברכהמ"ז פוטר יין שלפני המזון, כיון דהיין בא לפתוח מהעיים ולגרור תאות האכילה ולכן היין שייך לסעודה.

שתיית יין לאחר גמר הסעודה

מצוי בפורים שאחר שכבר סיימו הסעודה, עדיין מרבים בשתיית יין ושירות ותשבחות לפני ברכת המזון, אם לא שתה יין גם באמצע הסעודה, נכון להשתדל שלא לסלק ידו

מן הפת, דהיינו שיהא בכוונתו לאכול עוד פת לפני ברכהמ"ז.

דבשו"ע (סי' קע"ז סעי' ב) איתא דאוכלין ומשקין שאוכלין ושותין לאחר סילוק הסעודה צריך לברך עליהם ברכה ראשונה וברכה אחרונה, כיון דהם אינם שייכים לסעודה, ויש כמה שיטות מהו נחשב סילוק הסעודה עי' בביאוה"ל (ד"ה טעונים), ואיתא בשו"ע שם דבזמנינו אינו מצוי סילוק השולחן, אולם יש אופנים אף בזמנינו ששייך זה, ועכ"פ צריך לצאת מידי חשש ספק, ולכן בפורים שייך במי ששותה רק לאחר גמר הסעודה ואף לאחר סילוק השולחן וסילוק הפת, וממילא הריהו מכנים עצמו לידי ספק ברכה אחרונה, ולכן טוב שלא להסתלק לגמרי מן הפת.

המן טאש באמצע הסעודה

האוכל המן טאש באמצע הסעודה, אם אוכלו בכדי לשבוע אינו מברך עליו, ואם הוא כבר שבע ואוכלו לתענוג מברך עליו.

אם אוכלו לשבוע אינו מברך כפי שנקטו אחרונים כדעת העמק ברכה המובא בט"ז (סי' קס"ח סק"י, ובמשנ"ב סקמ"א) דמזונות שאכולו לשבוע אינו מברך עליו, ואם אוכלו לתענוג מברך עליו, דיהו בכלל פת הבאה בכיסנין שהם ודאי מזונות שמברכים עליהם באמצע הסעודה, כיון דיש בהם שלושה התנאים של פהב"כ דהיינו שהם נילוש במיני מתיקה והם ממולאים וכוססין אותם.

ארבע"ם באמצע הסעודה

זרעונים [ארבע"ם, זכר באנדלע"ך] בתוך הסעודה, האוכלם לשבוע או האוכלם בתוך המרק אינם צריכים ברכה, והאוכלם לתענוג יש להסתפק, ונכון לאכלו תחילה וסוף עם פת.

לכאו' מסתבר דתלוי במטרת אכילתו, ובס' ברכת הבית (שער כ"א סעי' י"ח) כתב דאין לברך על קטניות, דקטניות באים לשובע ולמזון והם בכלל הסעודה, אולם הביא מס' ארץ חמדה (סעי' יא) דצריך לברך דדמי לפירות, ובמכתבי תורה (מהאדמו"ר האמרי אמת מגור סי' לו) מובא שאין לברך מאחר שרגילים לאוכלם בסעודה ובפרט בשבת הרי זה הוכחה שבאים לשבוע, אולם זהו דוקא בדבר שאינו מבורר שבא לקינוח, ולפי"ז בפורים שהדרך לאוכלם ג"כ א"צ לברך, ובשו"ת דברי חיים (יו"ד ח"ב בס' ס"ו בסוף התשובה) כתב ואני נוהג לאכול [הארבע"ם] מעט עם לחם ללפת הפת בתחילה וסוף, ובס' אות חיים ושלום (מונקאטש) הביא דבריו והוסיף דודאי צריך לעשות כהדברי חיים לאכלם בפת בתחילה וסוף, אולם זהו דוקא במי שאוכל ברוב שבתות השנה הארבע"ם בתוך הסעודה (דלדידיה נחשב הקטניות כדברים הבאים בתוך הסעודה אלא דצריך להחמיר כהד"ח), משא"כ למי שאין דרכו לאכול קטניות בפני עצמו כלל בתוך סעודת השבת, ופעם אחת בש"ק הביאו לו מהם והוא עומד בתוך הסעודה אין לאוכלן בלא ברכה, דכיון שאין דרכו לאכלן בתוך הסעודה י"ל דאז לא הוי לגביו דברים הבאים בתוך הסעודה ומחמת הסעודה ואין לאכלן בלא ברכה, וכ"כ בספר שלחן הטהור, ובא"א בוטשאטש (מהדו"ת).

משקין בעת הסעודה מחמת הריקודים

השותה משקין באמצע הסעודה מחמת צימאון שבא מכוח ריקודים, אינו מברך על המשקין, ויש המהדרין לעשות עצה [דהיינו לברך שהכל על מין אחר, ואם שתה יין ממילא נפטר המשקין] לינצל מספק ברכה, ובפרט כשהריקודין הוא לאחר סילוק השולחנות.

מנהג העולם דאינו מברכים על המשקין, ואף שהם באים מחמת סיבה אחרת שאין לה שום שייכות לסעודה דהיינו מחמת הריקודין, עכ"ז אין מברכים, כיון דכל מה ששותים בעת הסעודה נפטרים בברכת הפת, וכפי שכתב בשולחן ערוך הרב (סעי' ב) וז"ל מים ושאר משקין ששתייתם כל היום היא מחמת סעודה שרוב הצמאון היא מחמת אכילה, ואפילו משקין ששותין אותם אפילו שלא לצמאון כגון שכר ומי דבש אין דרכם לשתותם קודם אכילה אלא אחריה, נמצא שבאים מחמת אכילה, לפיכך כשבאים בתוך הסעודה "אפילו ע"י סיבה רחוקה" הרי הם טפלים לסעודה ע"כ, אולם יש לדון דמה שכתב "אפילו בסיבה רחוקה" כוונתו סיבה שהיא מחמת הנאת שתיה שהיא בכלל אכילה, אבל לא סיבה צדדית לגמרי דהיינו כמו ריקודין שאין לזה שייכות לאכילה. ובשו"ת קנה בשם (ח"ג סי' יא) נשאל לגבי שמחת חתן וכלה שמתאמצין מאד ברקידה ומזיעין הרבה, ומפני כך מוכרחים לשתות מים או שאר משקה, הרי אין שתיה זו באה מחמת הפת, ולא מיחשב כבאה מחמת הסעודה, האם טעונים ברכה לפניהם, וכתב כיון דבלא"ה דעת כמה מן הפוסקים שכתבו דטוב לנהוג כדעת המחבר אפילו בשתיה הרגילה שבתוך הסעודה, דישתה איזה משקה קודם הסעודה פחות מכשיעור, ויכוין לפטור המשקה שבתוך הסעודה, וכתב דכן ראיתי מדקדקים באמת שנוהגים כן בסעודות גדולות כדי להסתלק מן הספק, לכן על כל פנים בכה"ג שהדבר ברור שאין השתיה בא מחמת הסעודה, ואפילו אם רק יש מקום להסתפק בזה, בודאי צריך לדקדק באחת מהני תלתא עצות שנתבארו, דהיינו דאם יש לו יין יפטור אותם עם ברכת היין בתוך הסעודה, או שיברך קודם הסעודה על קצת משקים פחות מכשיעור ויכוין לפטור המשקים שבתוך הסעודה, או שיתן בתוך הסעודה לאחר שאינו אוכל ויכוין לפוטרו עם ברכתו ע"כ, ויש להוסיף דנכון לעשות כן בפרט היכא דיש להסתפק האם נחשב כסילוק השולחן דאז צריך לברך מחמת סילוק השולחן, אולם בזה יש לחשוש גם מחמת ספק ברכה אחרונה.

שיכור בשאר ברכות

מותר לברך כל הברכות אף כשהוא שיכור, דכוונת השיכור חשובה כוונה לגבי שאר ברכות, כיון דבשאר ברכות די בכוונה כל שהוא אע"פ שהוא משובשת.

רמ"א (סי' צ"ט סעי' א'), ואף להאומרים שהכוונה מעכבת בכל הברכות מ"מ השיכור יש לו כוונה, שהרי הוא כפקח לכל דבר, ולכל עונשין שבתורה דינו כמתכוין כמ"ש בשו"ע (חו"מ סימן רל"ה סעי' כ"ב), אלא לקריאת שמע ולתפלה שהן צריכות כוונה מעולה אין כוונת

השכור חשובה כוונה, ותועבה היא כיון שהיא משובשת, שהרי אינו יכול לדבר לפני המלך בלא שיבוש, אבל בשאר ברכות די בכוונה כל שהוא אע"פ שהיא משובשת, שועה"ר (סי' קפ"ח סעי' ה').

שיכור בברכת המזון

מי שרגיל לבוא לדי שיכרות מידי שנה ביום הפורים יזהר לכתחילה לברך ברכת המזון לפני שישתכר.

דאם ישתכר יש אופנים שאינו יכול לברך לכתחילה ויש אופנים אפילו בדיעבד.

ואם נשתכר ועדיין לא בירך, אז אם נשתכר כשכרותו של לוט דהיינו שהוא שיכור לגמרי אינו מברך ברכת המזון, ויברך רק כשיפוג יינו אם עדיין לא עבר שיעור עיכול, ואם בירך ברכת המזון לא יצא.

משנ"ב (סי' קפ"ח סעי' ה' סק"ו) בשם הפר"ח והפמ"ג, והטעם דאם השתכר כשכרותו של לוט הריהו כשוטה לכל דבר ופטור מכל המצוות.

ואם אינו כשכרותו של לוט ורק נשתכר באופן שהוא מבולבל עד שאינו יכול לדבר לפני המלך, בדיעבד יכול לברך ברכת המזון.

אחרונים בביאור דברי המח' שם, דהראשונים נסתפקו אי בהמ"ז דומה לתפילה, דבתפילה בשיכור אף שיכול לדבר לפני המלך אינו מתפלל, ונסתפקו לגבי ברכהמ"ז, אי דומה לתפילה, ולמעשה פסקי' דיכול לברך, אך לכתחילה כתב במשנ"ב לחוש שלא לבוא לידי זה.

ואם נשתכר רק מעט עד שאינו יכול לדבר כראוי, ועדיין יכול לדבר לפני המלך, מותר לו לכתחילה לברך כן ברכת המזון.

ואפי' אינו יכול לדבר כראוי שמדבר וניכר מדיבורו שהוא שתוי אלא שאינו נכשל ומשתבש, שנאמר ואכלת ושבעת וברכת וגו' ואחר שביעה פעמים שהוא שתוי ואעפ"כ חייבה אותו התורה לברך.

שיעור עיכול בשתיית יין

השותה יין ובדעתו להפסיק ולהמשיך לאחר זמן מה, נכון לברך לאחריו.

דמצוי שעובר זמן רב מעת שתיית היין, ואז אינו מועיל ברכה אחרונה, ויש כמה שיטות בשיעור עיכול בשתיה, ולכן מן הנכון לברך מיד, ואף כשיודע שברצונו לשתות עוד יין לאחר זמן.

שיעור עיכול בסעודה

מצוי ביום הפורים שמאריכים בסעודה, ומפסיקים לקיים מצות שמחת פורים בריקודים וכדו' בביתם או בבתי חבריהם או אצל שולחן רבם, וכמה פעמים שוהים זמן רב, כן יש ליזהר לאכול ולשתות כל משך הזמן, כדי שלא יעבור שיעור עיכול מהאכילה, או שיברכו ברכת המזון תיכף אחר הסעודה.

דלאחר שעבר שיעור עיכול דהיינו כשנעשה שוב רעב לאכול, אי אפשר לברך ברכת המזון.

משלוח מנות שהגיע באמצע הסעודה

שלחו לו משלוח מנות והוא עומד באמצע סעודת פורים, אם נשלח לו בעת סעודת שחרית או בצהרים שהוא הזמן ששולחים משלוח מנות, אז אין צריך לברך על המאכלים ומשקים שהובא לו, אבל אם הובא לו המשלוח מנות בעת הסעודה שבסוף היום שאז כבר אין דרך בני אדם לשלוח מנות שכולם נמצאים באמצע סעודתם, אז צריך לברך על המאכלים והמשקים שהובא לו, ואף שהם מהדברים הבאים בתוך הסעודה, ואף בסעודה זו אם הובא לו מבני משפחתו וכדו' שמצוי שיביאו אף בערב כגון לסעוד אצלו, אף בזה אינו מברך.

עפ"י השועה"ר (בסי' קע"ז סעי' ה') שהביא דין הרמ"א שם שכתב שאם הובא לו מאכלים באמצע הסעודה אינו מברך עליהם, שבעת הסעודה דעת האדם על כל מה שיובא לו, ובשועה"ר כתב דין זה וכתב שאם שלחו לו דבר מצוי שאחד שולח לחבירו או נפטר בברכת המוציא, ומבואר מדבריו שזהו דוקא בדבר המצוי, וכ"כ בערוך השולחן (סעי' ט') דבמקום שכן דרך השכנים או הקרובים לשלוח זה לזה אז אין צריך לברך, אבל בלא זה אם במקרה שלח אחד לחבירו באמצע הסעודה איזה תבשיל צריך לברך עליו ברכתו, עיי"ש, וכ"כ בברכת הבית (שער כ"א פי"ד), ולכן חילקנו בין היכא שהובא לו בזמן שהדרך להביא לזמן שהובא לו כשאין הדרך לברך.

הקיא המאכלים והמשקים

מי שאכל או שתה והקיא את המאכל או את המשקה אינו מברך לאחריהם ברכה אחרונה.

שע"ת (סי' ר"ח סעי' א') בשם ברכי יוסף, ופנים מאירות (ח"ב סי' כ"ו), וקיצשו"ע (סי' נ"א), ושו"ת מהרש"ג (ח"א סי' כ'), והטעם כיון דלא גרע מנתעכל המזון דאינו מברך.

ובנסתפק אי נשאר עדיין כזית במיעיו לאחר שהקיא אינו מברך דספק ברכה להקל, ועי' מה שכתבנו בדיני ספק ברכה בזה, ובברכהמ"ז כשנסתפק אי נשאר כדי שביעה עז מסתבר דצריך לברך דספק דאו'.

הפסק בקריאת המגילה

א] לכתחילה ראוי שלא להפסיק כלל באמצע קריאת המגילה אפילו הפסק בשתיקה אלא יש לקרותה ולשמוע הקריאה ברצף כקורא אגרת [א] ויפסיק בין פסוק לפסוק רק כדי שיעור נשימה [ב]

ב] בדיעבד אם הפסיק באמצע הקריאה אפילו הפסקה ארוכה מאוד "ששוהה כדי לגמור את כולה" [ג] אינו צריך לחזור לתחילתה ויכול להמשיך במקום שהפסיק [ד]

ג] וכל זה דווקא אם ההפסקה היתה מרצונו ולא מחמת אונס כגון איש הצלה שנזעק לטפל בחולה או שיש הפרעה של רעש שאי אפשר להמשיך הקריאה וכן באיש שקורא מגילה בביתו להוציא אשתו ובאמצע קריאתה הוצרך להפסיק כדי להרגיע תינוק הבוכה ושהה לגמור את כולה בכל אלו אינו נחשב לאונס וממשיך לקרוא ממקום שהפסיק [ה]

ד] אבל אם שהה כדי לגמור את כולה מחמת אונס באופן שע"פ הדין אסור לו להמשיך ולקרוא כגון שהוצרך להתפנות לצרכיו או שהיה בבית הכסא או שהמקום לא היה ראוי כגון שמצאו מי רגלים או צואה בבית הכנסת והמתין עד שינקו את המקום מלכלוך וריח רע, באופן זה צריך לחזור ולקרות מתחילת המגילה אבל לא יברך שנית [ו]

ה] וכן אם הוצרך להפסיק באמצע המגילה מחמת שלא הרגיש בטוב או שהיה שתוי באופן שאסור עליו להתפלל [ז] הוי אונס ולכן כשממשיך אחר כך צריך להתחיל מתחילתו

ו] השיעור של "שהה לגמור את כולה" נמדד לפי המהירות ש'הוא' קורא את המגילה ולא לפי אנשים אחרים ותלוי גם כן לפי המהירות שקורא "עתה" את המגילה אם במהירות או בנחת [ח]

ז] הקורא מגילה להוציא את החולה או הזקן וקרא חלק מהמגילה ובאמצע נרדם החולה ושהה כדי לגמור את כולה והתעורר אם החולה הפסיק מדעתו וביקש לעשות הפסקה ולישן אינו נחשב לאונס וימשיך לקרוא ממקום שהפסיק ואם החולה או הזקן היה עייף מאוד ותקפתו שינה נחשב לשהה באונס ויחזור ויקרא המגילה מתחילתה [ט]

ביאורים והוספות

(א) סימן תר"צ מג"א (סקי"ז) משנ"ב (סקנ"ב) דמגילה נקראת אגרת והדרך היא לקרות אגרת ברציפות בלי הפסקה באמצע הקריאה.

(ב) דהיינו זמן שלוקח לנשום נשימה שהוא כרגע אחת ובערוך השולחן סעיף כ"א כתב דבין פרק לפרק "ינוח מעט".

(ג) דהיינו הזמן הנדרש לו לקרות את כל המגילה מתחילתה ועד סופה.

(ד) תר"צ ס"ה משנ"ב סקי"ז.

(ה) דאונס הוא רק בדבר שהוא בגופו אבל לא באונס חיצוני עיי' סימן ס"ה משנ"ב סק"ב.

(ו) משנ"ב סימן תר"צ (סקי"ח) ובשו"ע סימן (ס"ה ס"א) דעת השו"ע דאפילו שהה לגמור את כולה מחמת אונס אינו הפסק ודעת הרמ"א כהראשונים שאם הפסיק באמצע קריאת שמע ושהה זמן שיכול לקרות קרי"ש מתחילתה ועד סופה הוי הפסק ועיי"ש בביאור הלכה (ס"א ד"ה קראה) דבקריאת שמע שהוא דאורייתא יש להחמיר ובדרבנן אפשר להקל ולדעת כמה פוסקים יש להחמיר אפילו בהלל ומגילה אך לענין ברכה יש להחמיר ולא יברך אפילו כששוהה באונס.

(ז) עיין סימן צ"ט ס"א שאם הוא במצב שאינו יכול לדבר לפני המלך שהיינו שאינו יכול לדבר בלי גמגום ונכר הדבר בהילוכו שאינו כהוגן אסור לו להתפלל ותפילתו תועבה.

(ח) רמ"א סימן ס"ה ס"א.

(ט) בשו"ת שבט הלוי (ח"י סימן ע"ט סק"ב) כתב לגבי נרדם באמצע קרי"ש ושהה כדי לגמור את כולה שאם לא היה יכול לשלוט על עצמו ונרדם נחשב לשהה באונס וע"ע בשו"ת שבט הקהתי ח"א סימן רי"א.

ח] הקורא את המגילה לאדם זקן או חולה ויתכן שלא ישמע את כל המגילה ויחסר כמה תיבות אם הבעל קורא בעצמו אינו יוצא ידי חובתו בקריאה זו לא יברך ברכות המגילה [י]

ט] מי שנצרך לנקביו באמצע קריאת המגילה או שהוא משער בעצמו שלא יוכל להעמיד עצמו עד שיעור פרסה [יא] אם אינו צריך ביותר באופן שיש בו משום 'בל תשקצו' מותר לו להמשיך לקרוא ולשמוע את המגילה ואינו צריך להפסיק ולצאת לצרכיו [יב]

י] דין זה שכתבנו שאם קרא חצי מגילה ושהה לגמור את כולה באופן דלא הוי מחמת אונס יקרא את חציה השני ולא יברך כל זה דווקא אם לא הסיח דעתו אבל אם הסיח דעתו לגמרי לדברים אחרים יש הסוברים דצריך לחזור ולברך [יג]

יא] אך כמה אחרונים הסכימו שאם הפסיק באמצע המגילה כמה שעות כיון שיודע שלא גמר הקריאה וחייב להמשיך לא נחשב היסח הדעת וכשגומר את הקריאה לא יברך שוב [יד] ואפילו באופן שהפסיק הרבה בדיבור בינתיים [טו] ואף באופן שהוצרך לעבור ממקומו למקום אחר לגמור שם את קריאת המגילה ג"כ אינו הפסק [טז]

יב] ולפי שיטה זו חולה שקראו לו חצי מגילה והפסיק והלך לישון שינת קבע על מיטתו לכמה שעות ואח"כ רוצה להמשיך ולגמור קריאתה לא יברך שנית וכן אשה שבאה לעזרת נשים לשמוע קריאת המגילה בציבור וילדיה הרכים בכו והפריעו לציבור והוכרחה לשוב הביתה באמצע הקריאה אף אם הסיחה דעתה לגמרי ובעלה קורא לה כעבור כמה שעות אינה צריכה לשמוע מתחילת המגילה רק מהמקום שהפסיקה ואינה צריכה לחזור ולברך שוב את הברכה [יז]

יג] אמנם באופן שהיה היסח הדעת מוחלטת כגון שגמר לקרוא את כל המגילה ואח"כ נודע שדילג תיבה אחת באמצע קריאת המגילה [יח] יחזור ויקרא ממקום שדילג ויברך לפניה פעם שנית על מקרא מגילה [יט]

ביאורים והוספות

(י) ברכת הבית שערי ברכה (שער נ"ה אות כ"ז) כיון דיש חשש שלא ישמע כל המגילה ואז לא יצא ידי חובתו ונמצא שהברכה היתה לבטלה.

(יא) שיעור שעה, וחומש 72 דקות.

(יב) סימן צ"ד ס"ד וביאור הלכה שם ד"ה קורא כדרכו והטעם כיון שהתחיל בהיתר יכול לגמור את הענין ואינו צריך להפסיק באמצע.

(יג) בספר תורת היולדת (פרק נ"ה) דן באופן שהבעל התחיל לקרוא מגילה להוציא אשתו והפסיק ונסע לבית חולים לכמה שעות וכתב שם דהוי היסח הדעת מהמגילה וצריך לחזור ולברך לפני שקורא חציה השני של המגילה וכ"כ בשו"ת להורות נתן (ח"ט בימן כ') שאם הפסיק באמצע קריאת המגילה והלך למקום אחר והיה הפסק מרובה חייב לחזור ולברך ובביאור הלכה סי' תר"צ סי"ד מבואר שאם קרא את כל המגילה ודילג תיבה אחת וקורא שנית ממקום שדילג יחזור ויקרא עם ברכה.

(יד) שבילי דוד כללי ברכות (כלל שני פ"ב אות ב') ובמור וקציעה (סימן תל"ב) לגבי בדיקת חמץ שאם בירך והתחיל לבדוק ואח"כ הפסיק הרבה זמן לא הוי היסח הדעת כיון שחייב לגמור את הבדיקה ועיין בסימן ק"מ (ס"ב) משנ"ב (סק"ז) שאם קרא בתורה מקצת פסוקים והפסיק באמצע אפילו הסיח דעתו מלקרות עוד ונמלך אינו חוזר ומברך וע"ע בסימן תקפ"ח ס"ב ובמשנ"ב סק"ע שאם שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא ואפילו הסיח דעתו והפסיק בדיבור בינתיים ומשמע שם שלא צריך לחזור ולברך על כל תקיעה ותקיעה כיון שיודע שלא גמר את המצוה וחייב לשמוע אח"כ את המשך התקיעות לא הוי היסח הדעת וכמו כן במגילה כיון שחייב לקרוא את כולה לא הוי היסח הדעת אפילו אם הפסיק כמה שעות וכ"ד הגרמש"ק שליט"א.

(טו) כמבואר ברמ"א סימן תר"צ ס"ה דאפילו שח בינתיים יצא.

(טז) בשו"ע (סימן ח' סי"ג) מבואר שאם לבש טלית קטן בביתו ומברך עליו והולך לבית הכנסת הליכה הוי הפסק וצריך לחזור ולברך על טלית גדול אך בשו"ע (סימן תל"ב ב') פסק דבברכה אחת יכול לבדוק כמה בתים והקשו הפוסקים דהרי הליכה הוי הפסק ובחכ יעקב תירץ דהליכה הוי הפסק רק באופן שמפסיק בהליכה בין ב' מצוות נפרדות אבל באמצע מצוה אחת אינו הפסק ולכן בציצית הם ב' מצוות נפרדות והוי הפסק אבל בדיקת חמץ הוא מצוה אחת לבדוק את כל הבתים וע"ע מג"א (סימן תקפ"ד סק"ד) שמבואר שם חילוק זה דהפסק הליכה באמצע מצוה אחת לא הוי הפסק.

(יז) כיון שדעתה לגמור את המצוה כשיתפנו המפריעים ויודעת שחייבת לגמור את המגילה אין כאן היסח הדעת מוחלט.

(יח) באופן שמשנה את המשמעות.

(יט) עיין ביאור הלכה סימן תר"צ (סי"ד ד"ה אין מדקדין) ובשונה הלכות (תר"צ ו') וכאן שונה מהלכה הקודמת כיון שטעה וחשב שסיים לגמרי ויצא ידי חובה והסיח דעתו לגמרי מהמגילה ולא היה בדעתו לחזור עוד למצוה ועתה נמלך בדעתו לחזור לקריאתה בזה צריך לברך מחדש ועיין שו"ת שבט הלוי (חלק ח' סימן קס"א) ובשו"ת להורות נתן (חלק ט' סימן כ') ובשו"ת מגדנות אליהו (חלק ד' סימן קל"ד) שיברך שוב רק על מקרא מגילה אבל שאר ברכות ספק אם יש לברך ואם אפשר לשמוע מאחר נכון לעשות כן.

מגילת אסתר טנת"א

[ט'עמים נ'קודות ת'ג'ין א'ותיות]

שאלה: אברך קורא את המגילה בביתו, ואינו בקי בניקוד תיבות מסויומות, ורוצה לנקדם. וכמו כן רוצה לציין באיזה מקומות הטעמים. האם מותר או אסור?

תשובה: לכתחילה אין לכתוב נקודות או טעמים, ובדיעבד אינה נפסלת בכך. אבל אם אין הקורא בקי בתיבות או בטעמים מותר לכתוב הטעמים במגילה.

מקור הדין:

כתוב בשו"ע (סימן תרצא ס"ט) "מגלה שהיא נקודה, וכן אם כתב בדף הראשון ברכות ופיוטים, אינה נפסלת בכך". וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק כה) שאם ליכא מי שיודע לקרות בטעמים בע"פ, מותר לכתוב גם הטעמים במגלה ולברך עליה, דלא גרע מניקוד.

וכ"כ הקסת הסופר (סימן כח ס"ח) "מגילה שהיא נקודה או שכתובה בה הטעמים וכן אם כתב בה בדף הראשון הברכות ופיוטים, אינה נפסלת בכך. אבל לכתחילה אין מנקדין אותה, ואין כותבין בה ברכותיה (לבוש). ואם הש"ץ אינו בקי בנגינה ואין שם מי שיודע להקרות לו מותרין לכתוב הטעמים במגילה. או יקרא בלא טעמים (מג"א).

כתרים במגילת אסתר

שאלה: קנה מגילת אסתר הנקראת 'המלך' [שהעמודים מתחילים בתיבת 'המלך']. ורוצה לצייר בגליונות למעלה כתרים, כדי לייפות את המגילה. האם נכון וראוי לעשותו לכתחילה? ומה הדין בדיעבד?

תשובה: לענין לצייר לכתחילה נחלקו הפוסקים בזה. ויש ליזהר שלא יגעו הכתרים באותיות או בתגין.

מקור הדין:

דעת הא"ר (סימן תרצא סק"ז) דאיננו נכון. וז"ל ונראה דגם הציורים שעושין בגליונות אינו נכון, דהא לכתחילה בעינן כמו בס"ת, ובספר תורה פשיטא דאסור. גם דמי למ"ש סימן צ' סעיף כג דאסור לצור ציורים בספרים שמתפללים. מיהו בזה יש לחלק דבתפלה בעינן כוונה".

אמנם בשו"ת זרע אמת (ח"א סימן ק) כתב "ותדע שהרי מנהגינו שלא ליזהר מלעשות ציורים ופתוחים סביב המגילה. והרבה עושים כן, ומכוונים ליפוי המגילה. אע"פ שבס"ת אסור לעשות כן וכמו שכתב הא"ר הנ"ל".

והנה בספר משנת הסופר (סימן כח סק"כ) הביאו ב' השיטות. ומסיק "**ונראה דאף הנוהגים לעשות כעין כתרים, מכל מקום ציורים ממש הממחישים סיפור המגילה יש למנוע, ומ"מ בדיעבד אינו נפסל**". והטעם שהחמיר בציורים משום טעם השני של הא"ר משום שמבטל הכוונה.

ולפי"ז גם כששומע המגילה מתוך מגילת אסתר מודפס [שאין לו מגילה כשרה], יש ליזהר שלא יקרא ממגילה שיש בה ציורים הממחישים את סיפור המגילה, אבל בדיעבד אינו מעכב.

הוצאות הגליון בשבוע זו

לעי"נ הרה"ח

ר' יהושע פריינד ז"ל

ב"ר חיים נתן ז"ל

נלב"ע י"ג אדר ב'

ת נ צ ב ה.

הוצאת ע"י בנו הרבני העניד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר משה ארי' פריינד הי"ו

ס. ראה"ק דקהילתינו הק'

בלאנדאן יע"א

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורים,
מרבותינו הק' בעלי ההילולא זי"ע

י"א
אדר

הרה"ק רבי חיים יוסף דוד אזולאי זי"ע - החיד"א

הגאון הקדוש רבי חיים יוסף דוד אזולאי זללה"ה, הידוע בכינויו 'החיד"א', נולד בעיה"ק ירושלים בשנת תפ"ד לפ"ק (במקום אחד נכתב תפ"ז והוא ט"ס), לאביו הגדול רבי (רפאל) יצחק זרחיה הלוי שהיה רב ואב"ד של ירושלים, בן הג"ר ישעיה אזולאי בן הג"ר יצחק בעל "זרע יצחק" בן הגה"ק רבי אברהם אזולאי רבה הנודע של חברון בעמח"ס "חסד לאברהם". ולאמו מרת שרה, בתו של הגאון ר יוסף ממלויו של הגה"צ רבי יהודה החסיד שבא לארץ כששים שנה קודם לכן. אבות המשפחה התיחסו לגאון ר' יהושע בעל ה"סמ"ע". לידתו היתה בדרך נס, הוא נולד בלי רוח חיים, והנוכחים כבר חשבו לייאש ממנו ח"ו, ובנסי נסים נותר להיות לישראל לפליטה גדולה.

החיד"א ז"ל קיבל תורה אצל הגאונים דודו רבי יונה נבון (בעל "נחפה בכסף" שו"ת) ורבי יצחק הכהן ראפפורט (בעל "בתי כהונה"). בהיותו בן י"ט שנה נכנס להסתופף בצל רבו בעל ה"אור החיים" הקדוש, כפי שכותב ב"שם הגדולים" מתוך רוב הכנעה והתפעלות: "ואני הצעיר זכיתי והייתי בישיבתו הרמתה ועיני ראו גדולת תורתו סיני ועוקר הרים וקדושתו הפלא ופלא ולפי דורנו היה לב הרב מבעית בתלמוד והיה כמעין המתגבר", ומכנהו בספריו "המופלא חסידא וקדישא".

רבינו האיר ברוב תורתו, קדושתו וחכמתו על פני הארץ ומלואה, ונודע לגאון נשגב ופוסק דורו, מקובל ואיש מופת. וחיבר שבעים ואחד ספרים בכל מקצועות התורה והיראה אשר האירו תבל ומלואה ונפוצו ונתקבלו בכל גולת אריאל כידוע. ביניהם: ברכי יוסף, שם הגדולים, חיים שאל, חומת אנך, נחל קדומים, פני דוד, ראש דוד, עבודת הקודש, ועוד ספרים הרבה.

ידועים המה מסעותיו בעולם כשליח תושבי ארץ הקודש ששררה אצלם עוני ודחקות גדול בכל מדינות איטליא צרפת אשכנז ועוד מדינות. בספרו המפורסם "מעגל טוב" העלה את קורות מסעותיו עלי הכתובים, ואת מצבם של קהילות ישראל די בכל אתר ואתר שדרכה בו רגלו. מספרו זה אפשר ללמוד מעט מזעיר זה על רום קדושתו ופרישתו.

לעת זקנותו קבע מקום מושבו איתן בק"ק ליוורני שבאיטליא ומסר את משרת השד"ר לבנו רבי אברהם. הוא עצמו עלה ונתעלה וישב על התורה ועל העבודה כל עתיו ורגעיו, וסירב ברוב ענותנותו לקבל על עצמו עול רבנות. בכל דבר קשה פנו אליו חכמי הדור, ותשובותיו להם היה כאשר ישאל איש בדבר האלקים. נסתלק לשמי רום בשבת זכור י"א אדר שנת תקס"ו לפ"ק זקן ושבע ימים. זי"ע ועכי"א.

בפי ישרים תתרומם

מאמרים ועובדות מלוקטים מרוממות מעלותיו בקודש

הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע

בעת אשר החלה ההשכלה מברלין לנעוץ את טלפיה בתוך כרם בית ישראל, בעיקר על ידי חיבור ספרי מינות ואפיקורסות ע"י רשע מ"ד ימ"ש וחבר מריעיו ימ"ש, התבטא אז הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע שזה לעומת זה עשה אלוקים, ובעת הזאת שחשכות הסט"א וההשכלה גובר בעולם שלחו ממרום את הגה"ק רבינו החיד"א להאיר, ואמר בלשה"ק: "שם באיטאליא יש צדיק אחד גדול אשר על ידי חיבוריו הטהורים מבטל כל ספרי המינות, ומי יתן והיה לבבם של ישראל לשקוד על דלתי ספרי החיד"א לא יזיזו אותם כלום מאמונתם" ומאוד הפליא את ספרי "ברכי יוסף" על ד' חלקי שו"ע, וספרי דרושים "ראש דוד" עה"ת

אהל אלימלך אות רפא (מהדו"ח עמ' קצה)

הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זי"ע

אחר שנתפשט עדות צדיקי עליון במעלת קדושת חיבורי החיד"א ז"ל התחילו החסידים להגביר בלימוד ה"יוסף לחק" להרב החיד"א שעל ה"חק". ובסגנון זה מובא בשם הרה"ק הרבי ר' מענדל מרימנוב זי"ע שאמר: החיד"א עשה ל"ב ספרים בקדושה והם מבטלים טומאת ל"ב ספרים שעשה ראש המשכילים, ובית יוסף להבה, ניצוץ אחד יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כל החיצונים

בהסכמת הרבנים לספר "חדרי בטן" לחיד"א

הרה"ק בעל בני יששכר זי"ע

כתב הרב הגדול מו' חיד"א זללה"ה (מדבר קדמות מע' ת' אות י"ח, ועוד) ד' חילוקי כפרה (יומא פו.) אינם רק להשב מיראה, אבל השב מאהבה אין צריך לד' חילוקי כפרה רק מתכפר הכל בתשובה לבדה כתב כן בשם גדולי הקדמונים ולא נודע לי מקומו איה, וסוגיות הש"ס לא נודעו במסילות הללו, אבל כיון שפסק כן רב מובהק בדורו בבית דין של מטה פוסקין כן להלכה בבית דין של מעלה.

בני יששכר (תשרי, מאמר ד דרוש יד אות לט)

לכל ישראל האיר

"והנה הרואה יראה בספר הקדוש שנקרא חק לישראל שהוא תיקן לפגם הברית, ככה קבלתי מרבותי שתיקון האמיתי הוא על ידי התחברות תורה שבכתב עם תורה שבעל פה ע"י 'חק לישראל', ורמז לזה חק בשארו שם' וכו' (שבת קלז:). על כן בעקבות משיחא אלו יצא לאור ספר יוסף לחק מהצדיק הגדול רבי חיד"א תלמידו של ר' חיים אבן עטר בעל ה'אור החיים', שיש בו שני אורות תרין משיחין משיח בן דוד ומשיח בן יוסף, בסוד צדיק הכולל המתקן פגם של כל ישראל. [וראה מש"כ הרב חיד"א ב"מורה באצבע" (סי' ג' אות צ"ג) אודות סדר לימוד החק: והאיש היראה ח"ק נתן ולא יעבור, כי הוא תועלת עצום לנפשו כו', עי"ש].

שארית ישראל (ווילעדניק, שער השובבים דרוש א)

ענוותנותיה דרבי

"שכמה שנים לא היה רבינו ישן על המטה רק על הקנאפ"י דרך עראי וגם ביום השבת לא היה ישן שהיה אומר דהשינה בשבת הוא דוקא לתלמידי חכמים הרשומים".

בשם נכדו הגאון ר' משה אזולאי ז"ל

אבי החכמים רב רבנן

"מי לנו גדול מיוסף, דכל רז לא אניס ליה, ותמיד אנחנו הולכים אחר עקבותיו"

"כף החיים" להגר"ח פאלאג'י זצ"ל (בסי' טו אות לא)

רבן של ישראל

החיד"א ז"ל חיבר למעלה מחמישים ספרים נאדדים בקודש, ובתוכם בלולה כל התורה כולה, ומביא חידושים בהלכה ואגדה מכל מקצועות התורה, רשימה ארוכה של ספרים חשובים ונפלאים, אשר מספרם לאין שיעור וגבול. בכל מקום שביקר ברחבי העולם, חיפש וחקר אחרי כתבי יד מגאוני הדורות שעין לא שזפתם עדיין, וכיון שניחון בזכרון חריף שאין כמותו, זכר בעל פה את כתבי היד שראה והעתיקם אח"כ על גליונותיו, והיה מעתיק את הכתבים בדיוק נפלא כאילו שהכתבים היו לפניו. עד היום כשמוצאים כתבי יד ישנים, בודקים בספרי הרחיד"א אם אינו מביאם, ואם מוצאים שמביאם בספריו סימן מובהק הוא שנכונים המה, כי הרחיד"א העתיק רק כתבי יד שבדק ושאל אחריהם למקור נאמנות כתיבתם.

הגה"צ רבי נתן גשטטנר זצ"ל, "חודש בחודשו" אד"ב תשס"ח, ג

אדמה לעליון

גאון עוזנו החיד"א זי"ע, קרא בשמות להרבה מספריו הק' על שמות איבריו של האדם, והא לך דוגמתו: ראש דוד, מראית עין, פתח עינים, טוב עין, עין זוכר, יעיר אוזן, פני דוד, פה אחד, דבש לפי, שפה אחת, צווארי שלל, לב דוד, זרוע ימין, כף אחת, מורה באצבע, צפורן שמיר, ברכי יוסף, שמחת הרגל, והנה עתה בהדפסת הספר הנוכחי נוסף עוד אחד מהאיברים והיינו חדרי בטן, והם קומה שלימה.

הגה"צ רבי משה הלברשטאם זצ"ל בהסכמתו לספר "חדרי בטן" ש"ל מכת"י החיד"א

פלא הדורות

דמות מופלאת ומיוחדת במינה היה הגאון החיד"א זצ"ל. כחטיבה מיוחדת בין גדולי הדור ולאחריו מתנוסס שמו של בעל "שם הגדולים". כל ענפי מקצועות התורה והיהדות, נאצרו בקרב לבו, לא נעלמו ממנו סתרי החכמה, שגילה בהם ידיעה עמוקה וחודרת, וכל חכמי האמת שאחריו דבקו אחריו, כן נודע שמו בשערי ציון המצוינים בהלכה לאחד מהגדולים אשר בארץ, ושבח דא שידתא במעלת פסקיו הברורים, על יסודות איתנים, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. נוסף על כך היו חכם השלם ותורתו מכרזת עליו בחוץ בכל החכמות כולם, כן לא נעלם מזכרונו שום ענין מהשתלשלות תולדות ישראל ודברי ימי מאוריה. אין מקצוע שלא גילה בו ענין ולא חידש בה דבר, ואין ענין שלא דש בו, ובכל דבר מצא חפץ וענין לענות בו. והלא דבר הוא שכל חכמי ישראל ממזרח וממערב מעתיקים מדבריו בכל ענין וענין, ותדבק נפשם אחר נפש חוד, וכמעט שלא נמצא ספר מספרי גדולי הדורות שאחריו שלא יעתיק מתורתו, ולפעמים עד עשרות פעמים.

ועם כל זאת לא נודע כי כל אלה באו אל קרבו עקב חסידותו היתירה וענוותנותו הגדולה כי איש קדוש לאלוקי"ו הי' הגאון החיד"א, ואש קודש יקדה בו כל ימיו ולילותיו עלי אדמות כאשר מבצבץ ועולה מתוך דברי ימיו החקוקים עלי ספר אחת הנה ואחת הנה, ושגורים בפי כל חכמי ומאורי הדורות, ותורתו מכרזת עליו מבחוץ. ולאור תורתו נסע ונלך וזיעוכי"א.

הקדמת תולדות החיד"א

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

שלשים יום קודם ימי הפורים הממשמשים ובאים לקראתינו באורה ושמחה, אמרנו וענינו מה טוב להציג מעט מזעיר מאוצר המנוצר של תורת חיי"ם, מלוקטים מעשרות חיבוריו הקדושים, מאמרים פליאיים מגדולת הנס וסגולת הימים

אם ינהגו בפורים כראוי ימשיכו מחיית עמלק והגאולה שלימה

בנוסח שתיקנו רז"ל: 'אשר עשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה', פירוש, דבימים ההם הגדיל ה' להשפיע שפע ישועה ורחמים, ואתרחיש להו ניסא, וגם בזמן הזה מתחדש השפעת הרחמים, והנהו זהרור"י כאשר היתה באמנה בימים שנעשה הנס. ואפשר שזה כונת הכתוב (תהלים קיח, א): הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו הכוונה כי אור החסד הנשפע בנס, הן מזהירי"ן עולת תמיד ביום ההוא, מידי שנה בשנה, שנות דור ודור, והיינו דקאמר 'כי לעולם חסדו'.

ובזה ישבתי בעניותי בדרושים חקירה אחת, דהרי ישראל אשר בספרד ואפריקא לא היו תחת ממשלת אחשורוש ולמה כל ישראל היום חייבים לעשות פורים. ואני הדל באתי לכלל ישוב חקירה זו מצד הסברא, ואי בעית אימא גמרא וזה על דרך האמת, דמאחר דבכל שנה מאירים ומזהירים, זהירו"ת יתירה ואורים גדולים, בפורים ככל אשר נגלו בימי מרדכי ואסתר, חל על כל ישראל לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם ובאורי"ם כבדו ה' במצות היום כו', ומאחר שכן, במקום גילה שם תהא רעדה, לעשות מצות היום באימ"ה רבה ושמחת עולם, שמחה של מצוה, ולא תהיה עדת ה' אל גיל כעמים, השוטי"ם במזרקי יין, ושחוק וקלות ראש מאד, מבלי משים יראת ה', וח"ו עלה על לבם, כי ביום הפורים, הותרו האיסורים, ומצות פריקה פריקת עול תורה ומצוות, כהיום הזה קודמת. ויש אשר טמנ"ו חפ"ש מחופ"ש, התחפש ובא בצלמי הפרצופין, ילבש גבר שמלת אשה, ואשה בכל אלה, קשט"ה פניה כהלכת גוברין. אוי לנו, איך זרע ישראל בני אברהם יצחק ויעקב, ונשמת ש-ד-י בקרבם, בלכתם ילכו בחוקי הגוים, ונותנים כח ליצר הרע ופרקו עול תורה ומצוות ביום הקדוש הזה וכו', ביום הזה אשר קיבלנו החסדים והטובות להפליא, בו בפרק אלו עוברין על רצונו, וכדאי בזיון וקצף.

ובעיני הדבר פשוט שאם כל ישראל היום הזה אשר זרע עמלק לטבח יובל, ונפל המן הרע הזה, ראש מבית רשע, היו נוהגים בסדר קדושה והשמחה היתה מקודש"ת לשמים

למען תספר

גדולים מעשי צדיקים, וסיפורי נפלאות וישועות

פלאי פלאים נעשו לו

זה מה שמצאתי כתוב בספר כתיבת יד להחכם השלם כמה"ר רבי אברהם כלפון זלה"ה, וקראתי שמו פעולת צדיק לחיים כי הוא המדבר בכבודו של הגאון חיים יוסף דוד אזולאי זיע"א, וז"ל מעשה הרב הגדול המופלא מופת הדור והדרו כמה"ר חיים יוסף דוד אזולאי זלה"ה זיע"א אבי"ר הוא נולד בירושלים תובב"א שנת ה' אלפים תפ"ד (לאביו רבי רפאל יצחק זרחיה זצוק"ל) בן ז' חדשים ונולד כמת, וחשבו עליו אוהביו שמת ועזבו אותו בקרקע, ונכנסה עליו זקיניתו וידעה שעדיין יש בו הנפש, ולקחה אותו וכרכה אותו בצמר גפן ונתחמם וחיה ונתגדל לשם ולתפארת, ולמד אצל הרב יונה נבון זי"ל (גיסו של אביו, כמ"ש בהסכמתו על ס' "שער יוסף") עם הרב המופלא יום טוב אלגאזי זי"ל. ואח"כ למד יחד אצל הרב המופלא מהר"ר שלום שרעבי זלה"ה, והיה הרב מהר"ש שרעבי זי"ל מחזיר פניו פעם בפעם, אח"כ אמר לו הרב חיד"א מה פשעי ומה חטאתי שאין אתה מחזיר פניך אלי ומלמד אותי, ואמר לו יודע אני שאין ביאתך לעולם הזה ללמוד דרך האמת שהרי יש לך השגה בתחלה ללמוד בדרכים אחרים ולבסוף תשיג ללמוד דרך האמת, וכן היה כנודע ממעשיו ומה שעשה וזכה ללמוד וללמד, והלך בשליחות מצוה לכל מקום לערי צרפת ואנגליה.

ונעשה לו נסים שם שפעם אחת נשא חן בעיני המלכות וקראוהו לברך בן המלך וכו', ונתנו לו מתנה טובה, ואמר להם, איני שואל דבר כי אם שתתנו לי רשות להכנס לבית האוצר המלך של הספרים ונראה הספרים. ונתנו לו רשות ליכנס ולישב שם שתי שעות בכל יום, שלשה ימים, וראה כמה ספרים ישנים כתיבת יד, כמו שכתב ב'שם הגדולים' שראה שם כ"ה אלפים ספרים מכל הלשונות ובתוכם חמשת אלפים כתיבת יד של ישראל, כנודע מכתביו, כן שמעתי מבנו החכם מורי ורבי מוהר"ר אברהם זי"ל ועוד פעם אחת הלך בשליחות ללונדרא ואינגילטירא והיו צריכים לעבור בנהר והנהר היה מלא ואינה יכולה העגלה לעבור, ואמר לבעל העגלה תעבור ואינך מתייירא, ונעשה לו נס ועבר הוא וכל אשר עומדים שם על שפת הנהר, וכמה מעשים שעשה ששמעתי כאלה רבות כנודע לכל.

ובשנת ה'תקל"ד בא לעיר ליוורנו וישב שם בחצר פירירא די ליאון עד שנפטר זלה"ה. ואני אברהם כלפון הכותב זכיתי והייתי נהנה מזיו פניו שנה תמימה זלה"ה, וחבר ספרים הרבה, ונתגלו ספריו בכל העולם, ומשנת ה'תקמ"א עד שנת ה'תקס"ד היתה [לו] אהבה עמו בכתבים, ואחר כך נתוועדתי עמו, אשרי מי שראה פניו.

מעטה תהלה על תהלים לרבי יעקב רקח זצ"ל

(בסופו. ליוורנו תרי"ח. מובא ב"רבנן קדישי" עמ' ריג.)

הרה"ק החיד"א ותלמידי הבעש"ט

הקדוש החיד"א זי"ל למד אצל רבו האוה"ח הק', ואז ניתנה לו ההזדמנות להכיר את הרה"ק רבי גרשון מקיטוב זי"ע גיסו של הבעש"ט הק' שהיה מבאי ביתו של האוה"ח הק', וממנו שמע לראשונה על התגלות אור שבעת הימים הבעש"ט ועל מדרגותיו הנעלות.

ב"שם הגדולים" כותב אודות ספרו של רבו בעל האוה"ח הקדוש "ושמעתי כי עתה בפולניא הם מחשיבים אותו הרבה, ונתעורר זה על ידי שהרב החסיד קדוש מהרר"י בעל שם טוב הגיד גדולת נשמת מהר"ח הנזכר". אח"כ דבק לבו בגדולי תלמידי הבעש"ט זי"ע שהיו בטבריה.

ב"ברכי יוסף" (סוף יו"ד סי' רצ"ט) מדבר בשבחם של הרה"ק ר' מענדיל מפרימישלאן והרה"ק ר' נחמן מהורודנקא זי"ע [בענין מנהג תלמידי הבעש"ט להזהר ממלבושי צמר, אשר מזה נמשך מלבושי משי וכיוצ"ב]: "זה שנים באו מקרית חוצות [–כינוי לחו"ל], לשכון כבוד בארץ ותרי מינייהו רבנן, המתקדשים והמטהרים בהדרי הדרים [–מליצה על לשון חדרי חדרים], ועין רואה הני מאני דרבנן [–בגדיהם דצדיקים אלו], מכף רגל ועד ראש לבושי משי, ואיבעיא להו לרבנן מה מצוה זו ומצאה הקפידא אמור רבנן בטעמא, כי לדעתם חוטי פשתן ערבים [–מעורבים, ומליצת לשון היא–] בכל בגדי צמר שבעולם, והוו כלאים וכו' ולבי היה מהסס תדיר במימר קדישין הנהו חסידי".

כן מביא בספר "ככר לאדן" שמועה "מפי הרב החסיד מורינו הר"ר מענדיל", ובספר "יוסף תהילות" בשם "הרב החסיד מוהר"ר מנחם מענדל ז"ל, שהיה ר"מ דק"ק אשכנזים בעיה"ק טבריה". כן מסופר שפעם ביקר אצלו הרה"ק רבי יעקב שמשון משפיטיווקא זי"ע ורבינו החיד"א כבדו בכבוד גדול ובקשהו לדרוש אצלו בבית הכנסת לפני תלמידיו. הרה"ק משפיטיווקא נעתר לו ונשא דברים בפלפול ובאגדה לפני תלמידיו, בנוכחות רבינו. אח"כ הביע רבינו את התפעלותו מגדולתו בתורה ובקיאותו בש"ס ופוסקים. כן מזכיר בספרו "שם הגדולים" את הרה"ק רבי יעקב יוסף מפולנאה בעל ה"תולדות" זי"ע, וכותב על ספרו "צפנת פענח": "והם דרושים נחמדים וכו' חיברם הרב החסיד מוה"ר יעקב יוסף ולי"ו רג"ל על לשונו הקדמת רבו המפורסם קדוש יאמר לו מוהר"ר ישראל בעש"ט".

עוד ידוע שהישוב האשכנזי בירושלים סבל אז קשות מידי אינשי דלא מעלי מקהילת הספרדים, למורת רוחם של רבותיהם, שנלאו מלבער את השאור שבעיסה וכפי שתאר זאת כבר בעל השל"ה הק' עד שנאלצו למכור את בית הכנסת שלהם ולעזוב את עיה"ק. לבסוף בסיוע תלמידי האוה"ח הק' וביניהם רבינו החיד"א שאזרו עוז, מצאו החסידים מנוח לכף רגלם בקרתא דשופריא ת"ו.

תולדות החיד"א

במקום גדולתו ענוותנותו

החיד"א זי"ל הרי נסע בכל הארצות כשלוחא דרבנן לאסוף צדקה לעיר ירושלים וחברון, והוא הו"ל ספרו "מעגל טוב" בו כותב כל מסעותיו כמה וכמה עגמת נפש שעברו עליו במצוק, וכן רואים שם גודל ענוותנותו, ומביא שבהיותו ב'טוניס' ראה ויתר היום עוסקים בתורה כל אחד כפי שיעורו ע"כ בשכר זה היינו נגאלים גאולת עולם, ומה גם אשר רוב ישראל מרבים צדקה היום הזה, עם עמלי תורה, ועניים מרודים ובינונים, אשריך ישראל, כמה מאות נתונים נתונים המה למצוות.

והוא אשר דברתי כי בכח מעשה הצדקה אשר היא היתה אם לכל הטובה לכפרה ולבטל גזירות רעות ולהחיש תשועתינו ובכח עבודתינו לה' יתברך היום אין ספק שהיתה מפלת עמלק גמורה ותפרה ישע גאולה שלימה ומכל מקום, החפץ בחיים, לעבוד אלקים חיים, יכלכל דבריו במשפט היום הזה, להיות שמח בשמחת היום, כי גדול בשמים, יאורי"ם בקע, ויקיים מצות היום בגילה ורעדה, ויתאמץ במצות צדקה היום בשפע. וכבר כתב הרמב"ם בחיבורו הקדוש (הל' מגילה פ"ב ה"ז) דירבה יותר במתנות לאביונים מרוב משתה ומנות".

לב דוד
(פרק כט. וראה מש"כ ב"דברים אחדים" דרוש ט')

"פורים" תרתי משמע, ישראל וארצם שנפלו בגורלו יתברך

אמרו רז"ל במדרש, הביאו רבינו אלעזר מגרמיזא בספר שערי בינה, דהמן דיבר שטנה על בית המקדש וכו'. ואפשר שזה טעם דתקון רבנן לעשות זכרון בנס זה, דתלו המוקפין בימי יהושע, וירושלם מגילה נקראת כשושן, לומר בזכות ירושלם שושן צהלה ושמחה כי על אשר דיבר סרה על בית המקדש, זו סיבת גדולתו להשפילו. ומתוך דברים אמורים אמינא מלתא, כי המן טפ"ש כחלב לבו, מטפ"ש ויורד, "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו" (דברים לב, ט), "בהנחל עליון גוים" (דברים לב, ח) עלה הגורל שישראל יהיו חלקו יתברך וארץ כנען חלקו, כמ"ש הכתוב ובמדרשים, ואיך המן הרע הרשיע להפיל גורל על ישראל, גורל אחד לה', ודיבר שטנה על בית המקדש וארץ ישראל היא חלקו יתברך בגורל כמו שאמרו רז"ל.

ויתכן שזה טעם אשר קראו לימים האלה פורים כי אין רמז להצלה ונס, וענין הפור שהפיל הוא סעיף קטן התחלת הענין של הגזירה; [ותו, 'פורים' לשון רבים, והול"ל 'פור']. אמנם על פי דרכנו, הנה נכון כי טעם הצלתנו היה מטעם שני גורלות, כי ישראל עם זו קנה בגורל והוא הגורל לה', גם ארץ ישראל נפלה בגורלו יתברך, והמן בגורל רצה לאבד שני גורלות לה', ולכן אבד שמו. וישראל גורל ה' ששים ושמחים, והוא הכנה לשוב לארץ ישראל ובנין בית שני, וזהו 'פורים' תרתי משמע ישראל וארצם שנפלו בגורלו יתברך. וזהו שנאמר 'על שם הפור (אסתר ט כו) שהטיל המן וטח עיניו מראות שני גורלות ישראל וארץ ישראל".

אהבת דוד דרוש א'
(וכ"כ ב"דברים אחדים" דרוש כד ו"נחל אשכול" אסתר ט, כו ועוד)

פורים נגד כל המועדים

"כתב במדרש אליהו משם ספר 'יד יוסף', כי פורים נגד כל המועדים פסח מעבדות לחירות, פורים ממות לחיים. שבועות קבלת התורה, והיה מודעא עד ד'הדור קבלוה' בימי מרדכי ואסתר (שבת פח.). ראש השנה ספרי מתים וספרי חיים, ובפורים הגזרה חתומה וניצולו. כיפור מכפר עונות, וכאן נתכפרו להם העונות שעשו. סוכות ענני כבוד, ובפורים 'רבים מעמי הארץ מתיהדים' ונכנסו תחת כנפי השכינה. עד כאן דבריו.

ואני בעניי מוסיף שיש זכרון הנס בפורים גם לשבת וראש חודש, שבת אמרו רז"ל (מגילה יב:) דושתי היתה מפשטת כו' ועושות מלאכה בשבת, לכן נשחטה היא בשבת. וראש חודש דבאחד באדר משמיעין על השקלים, ובזכות השקלים ניצולו משקלי המן.

ולי ההדיוט יש לרמוז 'כתוב זאת זכרון בספר' (שמות יז, יד) זכרון ראשי תיבות: ז' שבת, כ' כיפור, ר' ראש השנה, ן' רמז שבועות, שיש בו חמשים יום עד קבלת התורה והדור קבלוה. ספר ראשי תיבות: ס' סוכות, פ' פסח, ר' ראש חודש, (והב' שמושית)".

שם (בסוף הדרוש)

קול שופר וקול מגילה כי הדדי נינהו

איש לרעהו ומתנות לאביונים (אסתר ט, כב). ראשי תיבות אלול שם רמז להתעורר ליראה את ה' כשם שמתעורר בחודש אלול וכך רמז רבינו הקדוש (ר"ה כז:): 'היה עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה', אגב אורחיה קא משמע לן דשופר ומגילה כי הדדי נינהו ומי שיש לו מוח בקדקדו, ישפוט בצדק כי בעבור שהגדיל ה' לעשות עמנו מאד להצילנו ממות לחיים, אין ראוי לאבד ולהפר יראה ולפרוק עול תורה ומצות ח"ו, 'וגילו ברעדה' כתיב (תהלים ב, יא). ודי בזה למי שיש לו לב".

נחל אשכול

שישנם שם לומדים מופלגים, אך מהנראה שאין להם זכרון טוב ביותר, כי נוכח שהחזיקוהו לזכרן, ובאם חשבוהו לכזה כנראה שלהם עצמם אין זאת. הרי זכרונו היה פלאי פלאים, וזכר כל התורה כולה, וכל הכתבי ידות שראה פעם אחת בחייו, ובנסעו על פני הארצות חיפש וחקר אחר כתבי ידות ועיין בהם ומעתיק מהם מזכרונו בלבד, ומסופר שבהיותו בפאריז פתחו בפניו את הלייבער"י הגדולה והראו לו את כל האוצרות אשר שם, וניתנה לפניו הרשות ללמוד בכתבי ידות הרבים אשר שם ולהעתיק מאשר יחפוץ, וכותב החיד"א שהיו שם למעלה מחמש אלפים כתבי יד מחכמי ישראל, ובכל אלו עיין. [ובמשך כל ימי חייו אח"כ מעתיק מכתבים אלו אחת הנה ואחת הנה בכל ספריו ממש כקורא מתוך הכתב].

ספריו הק' מבעיתים בקדושתם והקיפם העצום, והרי חיבר ספרים רבים, את ספרו "שערי יוסף" על מס' הוריות חיבר בהיותו כבן י"ז שנה. כל הצדיקים הפליאוהו מאוד, הבני יששכר מביאו כמה פעמים בהערצה גדולה. בענוותנותו כותב שבהגיעו לאחת הערים לאסוף מעות למען עניי ארץ ישראל ביקשוהו שיאמר להם איזה פלפול, ועזר לו השי"ת שבזכות ארץ ישראל אמר להם פלפולא דאורייתא. מביא ענינים שונים ומהם שפעם התנכלו אליו כמה ישמעאלים וביקשו להרגו וע"י שם קדוש ניצול מהם, ובכל מסעותיו כיבדוהו כל גדולי ישראל, וכמו"כ היה אצל הפני יהושע וכותב שם שכיבדו מאוד והגיש לו ספרו הק', והחיד"א כותב על הפני"י שפניו דומין למלאך ה' צבקות.

"מילין קדישין" ח"א, ע' קנ"ג

למע"ן ציו"ן, לא אחש"ה

למרות מדרגותיו הנאצלות לא החזיק טובה לעצמו ותלה הכל מכח קדושת ארץ ישראל כאשר יאמר "ואני מכיר חסרוני ושפלותי בעיון ובכל חכמה באמת, לא מענה כי בעך אנכי באמת, אבל הייתי מתחנן לפני ה' המרחם על כל שלכבוד אר"י יחוננו חכמה ורוחב לי. דהיו אומרים דאין עוד ת"ח הגונים בא"י וכו' והוא ברחמיו ריחם עלי ונתן לי מענה לשון, וגם אני בעניי שאין לי זכירה כלל הם מחשיבים אותי לזכרון גדול".

בדברי ימי מסעותיו שחקק לזכרון בספריו

ארי במסתרים

בליווארני העיר הסתגר בכ"ה שנותיו האחרונות בד' אמות של תורה ותפלה, [ובכלל יש אומרים שכל ענין הנסיעה מארץ ישראל והשתקעותו בגולה בכ"ה שנים אלו היה לזה איזה שייכות עם פעולות נוראות לאוקמא שכינתא מעפרא שהיה בשייכות עם קדושי ארץ כהרש"ש ז"ל ועוד], והקדיש את כל שעותיו לעריכת ספריו וסידרם לדפוס אך לא מנע מטובו לפונים אליו, וענה תשובות לאלפים והשיב דבר ה' זו הלכה. אף התמסר לעזרת הנצרכים, והי' כמלאך מליץ להציל עשוק מיד עושקו. גם מענייני ארץ ישראל לא העלים עינו בשנותיו האחרונות, ופקח עינו מרחוק על משלוחי הכסף וסידר את כל ענייני ההחזקות וגבית הכספים. לעת זקנתו שלח את בנו הרה"ג ר' אברהם למדינת פולין להתעסק שם במצוה הזאת. ולמרות שקהילת ליוואדרנו רצתה להחזיקו בכבוד, ולהכתירו בכתר הרבנות, לא רצה לשמוע להם וישב שם באורח פרטי ביחידות והתבודדות על התורה ועל העבודה, במאמצים גדולים פעלו עליו לדרוש ד' פעמים בשנה בבית המדרש של ר' כתריאל, ונאמן לרצונו זה די עד סוף ימיו כאיש נטול כתר רבנות. זכותו יגן עלינו ועכי"א.

תולדות החיד"א

מתאמרא משמיה דצדיקים שהפליגו את חתימת יד קדשו של החיד"א, שהוא פלאי פלאים אף לצייר חתימה זו, והיא גדולה בכמות ובקושי ניתן למצוא שם את שמו הקדוש. ואמרו שבוודאי שהכניס בזה סודות קדושות רזין דרזין, ואלו הצדיקים איתני העולם ידעו לייחד בזה יחודים עליונים זי"ע

י"א אדר

הגה"ק רבי אברהם מסאכטשוב

[בעל "אבני נזר"] זי"ע

אשרי יולדתו

נולד בשנת תקצ"ט בעיר בנדין לאביו הגאון רבי זאב נחום לימים רב בעיר ביאלא בעל ס' אגודת איזוב, הרה"ק מקאצק (שרבי זאב נחום ה"י מחסידיו) סיפר שפעם בפורים ה"י כל העולם לרבות הצדיקים והלומדים טרודים במצות היום ולא ה"י אף אחד לומד תורה, חוץ מהרב מביאלא שישב והגה בתוה"ק ונעשה מזה רעש בשמים, ובזכות זה נולד לו בנו אברהם שהי' לימים שר התורה האבני נזר.

יניק וחכים

כבר בהיותו ילד קטן הצטיין הנער בכשרונותיו הברוכים ואביו ה' משתפו בלמדו את שיעוריו לפני תלמידיו, וסיפר האבני נזר בעצמו שבהיותו ילד אמר לו אביו שילמד דף גמ' לעצמו ופתח לפניו גמרא והתחיל הנער ללמוד, ונתקשה בלימודו, והי' הדבר לפלא בעיני אביו כי הילד כבר הבין סברות של הראשונים, ואמר לו אביו שיעיין בדברי התוספות שם וכן עשה הבן ומיד צהלו פניו והאירו עיניו כי הוא מבין השקלא וטריא של הגמרא, ושמח אביו כי אמר בזה דנתקשה בנו בלימודו הי' כי ה' קשה לי' קושית תוס', וסיפר מלמדו דכשהי' האבנ"ז בן עשר שנים כבר סיים כל הש"ס ועשה אז אביו סעודה גדולה לכבודו.

חתנא דבי נשיאה

שמו הטוב של העלם העילוי הלך לפניו וגדולי הדור נתנו עיניהם בו להכנס אותו בביתם, מסופר כי גם מרן הק' הדברי חיים גם נתן עיניו בו ואף עמד האבנ"ז אצלו על המבחן לבסוף זכה בו הה"ק השרף מקאצק שלקחו לחתן לבתו מרת שרה צינה, מסופר כי אחר חתונת האבנ"ז נכנסה הרבנית מקאצק אל בעלה ובירכה אותו שיזכו למצוא חתן כזה גם לבתם השני', ענה לה הה"ק מקאצק דאם נמצא עוד כמוהו גם מהרי אררט הייתי מושך אותו בשערות ראשו ומביאו לכאן, אף שהי' אז ימי הסגירה של הה"ק מקאצק (כידוע שבעשרים שנים האחרונות ה' סגור מסגר בחדרו ויצא אל חסידיו רק פעמים בודדות), הי' חתנו האבנ"ז נכנס ויוצא אצלו וכל שעה הי' פתחו פתוח לפניו והי' אומר לפני חותנו את חידושי תורתו, וגם התפלל פעם בחדרו המיוחד.

על כס הרבנות

אחר פטירת חותנו נשאר סמוך על שלחן חמותו ובסוף ימיו סיפר דבשנה ראשונה לפטירת חמיו הי' לו אתו שיעור קבוע פעמיים בשבוע וסיפר כי התגלה אליו בבגדים לבנים, ואחר כמה שנים נתקבל האבנ"ז לרב בעיר פארצווי ולא ידע שם מנוח לנפשו כי רדפוהו אנשי עירו והחסידים שהמשיכו לנסוע לקאצק אחר פטירת רבם לבנו מ"מ, והוא נסע אל החידושי הרי"ם, וכששמע החידושי הרי"ם שרודפים אותו ומקפחים אותו משכר רבנותו בגלל נאמנותו לגור שלח לו ט"ז רובל מידי שבוע בשבוע, בהשתדלות הגאון רבי יהושע מקוטנא שאמר עליו על האבנ"ז שגדול כחו בתורה כהרשב"א נתקבל לרב בעיר

ימי ההילולא

י"א אדר

- רבי אליעזר ליפמאן ב"ר אברהם (אביהם של הר"ר אלימלך והר"ר זושא)
- רבי יהודה ליב "שומר שבת" ב"ר יעקב - תק"ט
- רבי חיים יוסף דוד אזולאי ב"ר רפאל יצחק זרחיה (חיד"א) - תקס"ו
- רבי שמואל שטראשון מווילנא ב"ר יוסף (הג' הרש"ש) - תרע"ד
- רבי אברהם מסוכטשוב ב"ר זאב נחום (אבני נזר) - תרע"ד [אד"א]
- רבי מנחם מנדל מזידיטשוב ב"ר יצחק אייזיק - תרס"א [אד"א]
- רבי יהושע מריביטיטש ב"ר צבי אלימלך מבלאזוב - תרצ"ב
- רבי יוסף ראזין מראגאטשאב ב"ר אפרים פישל (שו"ת צפנת פענח) -תרצ"ו

י"ב אדר

- רבי שלמה מסאסוב ב"ר חנוך העניך דוב מאלעסק - תרע"ט
- רבי אהרן הורוויץ אב"ד ביטש ב"ר מאיר מדזיקוב - תרפ"ז [אד"א]

י"ג אדר

- רבינו יהודה החסיד ב"ר שמואל (ספר חסידים) - תתקע"ה
- רבי בצלאל מרגליות אב"ד אוסטראה ב"ר מאיר בעל מאיר נתיבים -תקפ"א [אד"א]
- רבי שלמה זלמן מוואלאזשין - תקמ"ז

י"ד אדר

- רבי שאול יהזקאל מליטשיק (מגן שאול) ב"ר אברהם שלמה - תר"ט
- הגאון הגדול ר' דוב בעריש אשכנזי זצ"ל אבד"ק סלאנים (נודע בשערים) -תרי"ב
- רבי שלום יוסף משפיקוב ב"ר דוד מבאהוש - תר"פ
- רבי משה מרדכי מפילוב ב"ר חיים ישראל - תרפ"ט
- רבי נתן דוד משידלאווצא ב"ר צמח ברוך - תרצ"א

ימי ההילולא

ט"ו אדר (שושן פורים)

- רבי אברהם אבלי אב"ד קאליש ב"ר חיים (מג"א) - תמ"ג [אד"א]
- רבי צבי הירש ב"ר אהרן שמואל קיידנובר (קב הישר) - תע"ב
- רבי יעקב קאפיל מליקוב ב"ר קלונימוס [אד"א] - תקכ"ט
- רבי יעקב משה אב"ד אמסטרדם ב"ר שאול - תקע"ה
- רבי אברהם שמחה הורוויץ מבארנוב ב"ר ישראל - תרע"ו [אד"א]
- רבי דובעריש מייליש אב"ד וואַרשא ב"ר יצחק (חידושי מהרד"ם) - תר"ל [אד"א]

ט"ז אדר

- רבי שמחה מבויבריקא ב"ר יעקב (תלמיד הר"ר יושא)
- רבי שלום (הריף) אולמאן אב"ד לאקענבראך ב"ר ישראל איסר (דברי ר"ש) - תקע"ה
- רבי אלעזר מנחם מנדל מלעלוב ב"ר משה - תרמ"ג

י"ז אדר

- רבי גרשון פוליץ אב"ד ניקלשבורג ב"ר יעקב משה - תקל"ב
- רבי אברהם מפרוביטש ב"ר שלום שכנא - תקע"ז
- רבי חיים יעקב מדוקלא ב"ר אברהם (תלמיד הר"מ מרימעוב) - תקע"ג [אד"א]
- רבי שמעון סופר אב"ד קראקא ב"ר משה - תרמ"ג
- רבי יצחק מכאיאן ב"ר אברהם יעקב מסאדגורא (פחד יצחק) - תרע"ז
- רבי יוסף שפירא מדינוב ב"ר צבי אלימלך מבערטש - תרצ"ב [אד"א]

קראשנויץ, ולימים קבל את הרבנות בעיר נאשעלסק, ובכל מקום כהונתו מרדוהו בעלי החיצים ורבות רעות שבעה נפשו, ואמרו כי זה הי' באשר הי' לו נשמת הרבי ר' יונתן (היערות דבש) כעדות חותנו הה"ק מקאצק אשר גם לו הרבי ר' יונתן הי' הרבה רדיפות ומחלוקת, בשנת תרמ"ג נתקבל לרבה של עיר סאכאטשוב שם כיהן עד יום פטירתו.

רב ומנהיג

כנז' דאחר פטירת חותנו נסע אל החידושי הרי"ם מגור ולאחר פטירתו קיבל עליו לרבו את הה"ק רבי העניך מאלכסנדר, ולאחר פטירתו בשנת ת"ר במוצש"ק פ' שלח נתן לו רבי אברהם דוד מליטומורסק מחשובי חסידי השרף מקאצק, קויטל ומאז הי' לרבי ואדמו"ר של חסידים, לא הניח כל אחד להסתופף בצלו ואמר רק מי שראשו שקוע בתורה יכול לבוא אצלו, ולגירסא אחת גם חותנו הה"ק מקאצק ברכו שיהיה לו חסידים מועטים, והי' חסידיו אריות שבחבורה גדולים ומפולגים בתורה, וגם לאחר היותו לאדמו"ר של חסידים המשיך את שיעוריו עם תלמידים והי' עונה לחסידיו על בקשתיהם ושאלותיהם בקיצור נמרץ, וכששאלוהו על זה אמר אמר כי זה לטובתם כי כל רגע אשר מבטל בתורה פוגע בנפשותם.

בפי ישרים

גדלותו בתורה מוחו הנפלא ורוב שקדנותו הי' לשבח ולתהלה בפי גדולי דורו, הגאון רבי יוסף ענגל מקראקא (בעל אתון דאורייתא) שהי' מחסידיו אמר על דברי תורתו שאמר בעריכת שולחנו שהם מופלאים במאוד, כי הוא מלביש סודות ורזין בדברים של תורת הנגלה מש"ס ופוסקים ובזה הוא מסתיר גדלותו, הה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע חלה ונסע אליו האבנ"ז לבקרו בבואר הצטער האדמו"ר מאלכסנדר באמרו שעל יחי נגרם טלטול ספר תורה ממקום למקום, והה"ק רבי יחיאל מאיר מגאסטינין שהי' קורא אותו האבנ"ז "דער תורה יוד", אמר עליו דרמ"ח אבריו ושס"ה גידיו כולם נילושים (אויסגעקנעטן) עם התורה הקדושה.

הפיל פור

גדול הי' כחו של האבנ"ז לשחרר צעירי ישראל מלשרת בצבא, וסיפר א' מחסידיו שהי' בחור בריא וחזק ללא מום שקראו לו להתייצב לצבא ובא והפציר ברבו האבנ"ז שיבטיח לו שישחרר אותו, פנה אליו רבו ברוגז במה הוא חושב שיוכל להושע אותו, ענה לו הבחור דאם יעלה בגורלו מספר גבוה בפור ישתחרר, שאל אותו האבנ"ז אם הוא מאמין דיש בכיסו מספרים גדולים, וענה הבחור כי אכן מאמין הוא, שבכיסו מצויים אותם המספרים שמשחררים משירות הצבא ואם ירצה האדמו"ר גם הוא ישתחרר, האבנ"ז לא השיב כלום, ולאחר ימים מספר נקרא לאולם המתיצבים לצבא, ועלה בידו מספר הגבוה ביותר (1936), ואכן שחררוהו אותו (זה הבחור הי' גר בסוף ימי פה בבני ברק), וסיפרו חסידיו כי הרבה פעמים כשבשרוהו לו כי פטרוהו אותם מעבודת הצבא, הי' משיב להם בתמי' מה אתם חושבים האם לא הייתי שם עמכם.

משיח אלמים

פעם בא א' שלא מן חסידיו עם בנו שנחלה במחלת הטיפוס ל"ע ומאז נפסק ממנו כח הדיבור, והלך כבר לפני הרבה רופאים ולא העלו לבנו ארוכה, האבנ"ז קם מכסאו אחז ביד הנער והלך עמו בחדרו הלוך וחזור פעמים מספר באין אומר ואין דברים, כשהוא מכסה את ראש הנער בקצה לבושו, עד שפנה אל הנער שיאמר לאביו מה הוא רוצה, ואז פתח הנער פיו ובקש מים, וצוה האבנ"ז להביא לפניו כוס מים וכאשר סיים לשתות החל הנער לדבר כאחד אדם.

אחרית ימיו

בשנת עת"ר נחלתה אשתו הרבנית ונפטרה ואז נחלה ונפל למשכב, ואמר למקורביו כי בזמן שאשתו הרבנית

היתה בחיים הי' חי מכוח של קאצק אך עתה אין לו מהיכן לשאוב חיות, בליל שב"ק האחרון לחייו ביקש ספר מספרי מהר"ל ועיין בו והי' שרוי בשמחה יתירה, וביום ראשון לפנות בוקר התחיל להכן את עצמו לתפלה, בנו השם משמואל מיהר את אביו בהרגישו כי שעת הסיסה מתקרבת ואמר לו אביו דלא יאחר, ולבש טלית ותפילין והתחיל להתפלל וכשעמד בשמו"ע בברכת תקע בשופר באמרו מקבץ נדחי עמו ישראל יצא נשמתו בטהרה ביום י"א אדר שנת עת"ר.

השאיר אחריו ברכה ספרו אגלי טל על חלק מל"ט מלאכות (ובסוף שו"ת אבני נזר יש מחידושיו על עוד כמה מלאכות), וספרו שו"ת אבני נזר תשובותיו להלכה מה שהשיב לשואליו גדולי דורו אשר כולם הריצו לו שאלותיהם, עמד בקשרי מכתבים עם הגאונים רבי יהושע מקוטנא, התורת חסד מלובלין, המהרש"ם מברעזאן והחלקת יואב, באחד מתשובותיו כותב בזה"ל: אך בדבר אחד אינני מרוצה שקרא מכתבי במהירות מאוד, והנני מחויב להודיעו לא כמתייהר חלילה, כי דברי צריך לדקדק בהם היטב, ואחד מן הגאונים במדינתינו כתב אלי כו', כי תמיד הוא מעיין בדברי כמו שהוא מעיין בדברי הראשונים כו' ואם היית מעיין בדברי מעט עין הי' מרויח טובה הרבה. (שו"ת אבנ"ז אבה"ע סי' קכ"ב).

י"ג אדר

הגה"ק רבינו יהודה החסיד זי"ע
בעל מחבר "ספר חסידים"

ואלה תולדות

נולד בווארמיזא לאביו שהי' נצר מגזע אראלים ותרשישים (עיין בשו"ת מהרש"ל סי' כ"ט את יחוסו הגדול) ה"ה רבינו שמואל החסיד שהי' קדוש מאד עד שכינוהו חכמי הדור "החסיד הקדוש והנביא", י"א שהוא גם המחבר של "שיר היחוד", בשנת ד' אלפים תתק"י, בדור דעה דורם של בעלי תוספות, עיקר תורתו קיבל מאביו רבינו שמואל שהוא הי' רבו המבוהק, גם קיבל תורה מפי ר"י הזקן מבעלי התוספות, וגם הוא ר"י עצמו הי' נימנה בין בעלי התוס' עיין תוס' כתובות דף יח: ד"ה ובכולי וכו', ועיין עוד בתוס' ב"מ דף ה: ד"ה דחשיד וכו', עיין בשם הגדולים להחיד"א (מערכת י' אות כ"ט) שמבאר באריכות אם ר' יהודה החסיד הוא ר' יהודה מפאריי"ש הנז'.

אחיו הקטן יגדל

בספר חסידים הראשונים יסופר שעד כשהי' בן י"ח שנה לא הי' יודע שום דבר, אדרבה אלא הי' עושה מעשה נערות ושבבות, עד שפ"א הגיד אביו ר' שמואל שיעור לפני התלמידים, ובאמצע השיעור זרק ר' יהודה חצים לתוך ביהמ"ד, והתלמידים כעסו מאד, ואמרו לרבם ר' שמואל: אתה ואבותיך ואבות אבותיך, כולכם הייתם גדולים בתורה ואיך תגדל בנך להיות פרא אדם, ולא תשגיח אליו שלא תופסק שלשלת הזהב, אז קרא ר' שמואל לבנו ושאלו יהודה בני האם תרצה ללמוד, כשהשיב בחיוב, אמר לו בא ואנסה אותך אם תצליח בלימודך אם לא, והושיבו אצלו בביהמ"ד, וגם אחיו ר' אברהם הי' יושב אצלו אז, והזכיר ר' שמואל שם אחד, ונתמלא בית המדרש כולו אורה, ר' אברהם אחיו נתן עיניו למטה בקרקע, ואילו ר' יהודה לא קם ולא זע, כשראה ר' שמואל שבנו הקטן לא נזדעזע, הזכיר עוד שם אחד, ולא הי' עוד כח בר' אברהם לראות האורה, והתכסה בבגדו של אביו, ואילו ר' יהודה נתן עיניו בקרקע, אז אמר ר' שמואל: אברהם בני, השעה מוצלח לאחיך יהודה, דע, שאתה תהי' ראש ישיבה כל ימיך, אבל אחיך יהודה יהי' יודע מה למעלה ומה למטה, ואין נעלם ממנו, ויהי' בעל שם מעשי.

איש חסיד הי'

מאותו יום והלאה, התקרב לאביו ולמד ושימש לאביו שאף מסר לו את הכתבי הקודש שהיו בידו ירושה מאבות אבותיו דור אחר דור, ור"י שקד עליהם והזהיר את בני ביתו לנהוג קדושה בהם, עד שנעשה אדם גדול בתורה ובמעשים טובים, והי' נוהג מנהגי פרישות וטהרה, והתנהג בצומות ובסיגופים, וצם אפי' בשבתות, כפי שמובא בשו"ע או"ח (סי' רפח ס"ג) בדינו של אדם המתענה בכל יום, ואכילה בשבת צער הוא לו מפני שינוי ווסת, יש אומרים שראו כמה חסידים ואנשי מעשה שהתענו בשבת מטעם זה, וכן אמרו שכן הי' עושה ה"ר יהודה החסיד, עכ"ל, גם ביום הכיפורים הי' צם ב' ימים, כעדות של תלמידו המובהק בעל "אור זרוע" (בהלכות יוהכ"פ סי"ס רפ"א) שכותב ...על אותם בני אדם שנוהגים לעשות שני יום הכיפורים, אם לא שראיתי מורי ה"ר יהודה חסיד ומורי ה"ר אבי העזרי שהי עושים שני יוהכ"פ, הייתי אומר לא טוב עושים שאין לעשות כך מפני הסכנה, עכ"ל, וכך עלה ונתעלה ונתפרסם לאיש קדוש ונורא עד שאמרו עליו חכמי דורו "שאילו הי' בימי האמוראים הי' אמורא, בימי התנאים הי' תנא, ובימי הנביאים הי' נביא", וזכה כמה וכמה פעמים לגילוי אליהו זכל"ט, והפיץ ממעיינותיו חוצה, להרבין תורה לעדרים והעמיד תלמידים גדולים מופלגים וביניהם רבינו יצחק מוינא בעל "אור זרוע", רבינו אלעזר מגרמייזא בעל "הרוקח", רבינו משה מקוצי בעל "סמ"ג", ועוד ועוד וצ"ל.

בסדר הדורות (ד"א תתקמ"ב) מובא עובדא נפלאה מריה"ח וז"ל: וקבלתי מחכמי הדור כי בלכת רבי יהודה החסיד לבית ה]כנסת עבר קרון מאחורי בית הכנסת והי' לחצו מאד ונעשה לו נס ויפתח הקיר את פיו ויקבלהו בתוכו וניצול ועדיין נראה רושם ההוא, וממשיך הסדר הדורות לספר אודות הביהכ"נ ההוא שיסד ריה"ח, וז"ל: ויש קבלה אצלם שבבהכ"נ ההוא שם המפורש בכותל ואין רשאים להסיר העכביש שיש שם שמא לרוב זקנתו לא ימחק השם, עכ"ל, ועיין בשו"ת מהר"מ מינץ הלוי (סי' ע"ז) שכותב: על לא טובה השמועה זאת רבתה בכיה כאשר שמענו זאת לחלל בית תפארתנו, קדש הקדשים, שהוסד בקדושה וטהרה ע"י הרב

הגדול החסיד ר' יהודה עם שאר צדיקי עולם נ"ע, ובה שם המפורש מונחת עם שאר מעלות הקודש...עכ"ל.

ובא השמש

בשנת תתקע"ז חלה את חליו אשר מת בו, לפני פטירתו באו טובי העיר לבקרו, ויצו לכבד את החדר ולפני מטתו, ושאל את היושבים לפניו אם רואים דבר מה, ויענו ויאמרו כי רואים באבק שלפני מטתו כתוב "חסיד", ויהי לפלא, ביום ט' אדר בשב"ק כבדה עליו מחלתו, וסבבו התלמידים את מטתו, והחלו לדבר עמו בדברי תורה, ושאלו לו שאלות שונות, והוא בכובד חליו התאמץ להשיבם על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, באותו שבוע ביום ד' י"ג אדר יצאה נשמתו הטהורה בקדושה ובטהרה, יסופר שבאותו העיר רעגנשבורג הי' המנהג שבכל פעם שהי' מוליכים מת למקום מנוחתו, הי' מוכרחים לעבור לפני שער העיר, ותלו הנכרים פעמון על השער, וכשעברו עם המת הי' מצלצל הפעמון כמנהג העכו"ם, הר"י שסלדה נפשו ממנהג עכו"ם זה, כאשר חלה אמר אם אני בן עולם הבא יפול שער זה אחר מותי, וכך הוה כאשר עברו עם מטתו את השער והשוער מיהר לעשות כהרגלו, נפל השער עם הפעמון ונהרג השוער, ואמרו הגוים עתה ידענו כי קדוש הי' בחייו ובמותו.

השאיר אחריו חיבורים רבים בכל מקצועות התורה, כפי שנראה מדברי רבותינו הקדמונים המביאים רבות מדברי תורתו, אולם, לדאבוננו נאבדו במרוצת הדורות ולא זכינו לאורם, מלבד ספרו הנודע "ספר חסידים" שהתקבל בכל תפוצות ישראל, ואף כמה פירושים והגהות נתחברו עליו.

הצוואה

אחר מחיבוריו הרבים הי' ספר בשם "ספר הכבוד", אשר גם ספר זה כמו שאר ספריו נאבדו, אלא נשאר כי אם חלק הנודע לנו בשם "צוואת רבי יהודה החסיד", ואבדן זו של ספר "הכבוד" שבו בירר ר"י את טעמיו ונימוקיו על דברי הצוואה, כמו שכתב מרן המהרי"ל שהקשה קשיא עצומה על הצוואה, ויישב אותה, אבל אחרי כן ראה בספר הכבוד שחיבור ריה"ח וכתב שם בעצמו תירוץ על קושיא זו, היא הסיבה שרבים מן גדולי האחרונים שנתקשו בהבנת דבריו במצאם סתירה לאחדות מהנה מדברי חכמי התלמוד, והתחילו לערער על דברי הצוואה בכלל, כמו שנשאל הגאון רבי משה פרובינצלי (בתשובותיו סי' ט), וז"ל יורנו המורה אם ראוי לעשות מעשה נגד חכמינו ז"ל בשביל צוואת ר"ח ז"ל, כי יש ויש בהם דברים נגד דבריהם ז"ל, והוא משיב: אנכי לשם אלקים אמת ותורתו שבכתב ועל פה אמת, לא ידעתי אכנה, כי הצוואות ההן לא אמרן יהושע מפומיה ואין להאמין בהם, כ"ש לעשות מעשה על פיהן נגד קבלתן ז"ל, והעוברים עליה בשבילן, קורא אני עליהם העוזבים ארוחות יושר וגו' (משלי ב) ...גם לא מן השם שכלן יצאו מפי החסיד, אלא מפי אחרים ויחסום אליו או נמצאו בעזבונותיו והאמינום לו ולא ממנו...עכ"ל, כדברים אלו כתב החת"ס (בתשובותיו יו"ד סי' קלח) ...טוב יותר שלא לחוש לדברים האלו וכיוצא בהם כלל, דברים שלא הוזכרו בש"ס ופוסקים, ולא ר"י החסיד חתום עלייהו...עכ"ל, ויש אשר כתבו שרבי יהודה החסיד לא כתבו רק לזרעו, עיין בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת אהע"ז סי' עט) ...וכיוצא בזה אנו מוצאים לרבנו יודא החסיד בצוואה שלו, דברים שכמעט אסור לנו לשומעם, כי הוא אומר שלא ישא בת אחותו ובגמרא אמרו שהיא מצוה וכו'...וכיו"ב בצוואה, ואם הי' החסיד מצווה צוואה זו לכל ישראל, הרי סותר לדברי התלמוד והי' אסור לנו לקבל דבריו כלל, אבל האמת יורה דרכו, כי החסיד לזרעו אחריו צוה לדורי דורות, כי ראה ברוח הקדוש שזרעו לא יצליח בזווגים כאלה, ובזה אינו סותר דברי התלמוד והוא על הכלל, ודברי החסיד על הפרט ...עכ"ל,

לעומת זאת אבל קיימין עדותן של גדולי תלמידי רבינו יהודה החסיד ה"ה "רבינו יורחם" בתולדות אדם וחוה נתיב כת, ובתשובות מהרי"ל סי' קיא, "הרוקח" סי' שטז, ועוד, ולענין הסתירות כבר הביאנו לעיל מדברי המהרי"ל שתשובות להקשיות הלא מתורץ ב"ספר הכבוד" שנאבד, גם אנו מוצאים בדברי הרבה פוסקים כבעל "תרומת הדשן" שבכל תשובותיו הקפיד מאד על הצוואה, עיין בפסקיו סי' קלא, אספר חסידים סמכינן, וידעתי שהשר (רבו, שר שלום מנוישטאט) נהג מאד אחר אותו ספר, עיין בשו"ת דברי חיים (אהע"ז סי' ח) וז"ל מכתבו הגיענו, ונה לפלפל בזה (בדברי צוואת ריה"ח) אך למותר כי איך נפלפל בדבר שאין לנו שום ידיעה, והוא מדברים הנסתרים... וכי נשכיל בדבר שאין מבוא לשכלינו להשיג, אולם גם לסכל ח"ו דעת רבינו אדון החסידים ג"כ ח"ו, כי ידוע ריה"ח הי' רבו של הסמ"ג ואור זרוע, אשר כל תורתינו ומנהגינו בארץ אשכנז וצרפת נמשכים אחריהם, ולכן בוודאי יפה שיחתן מתורתן של בנים האחרונים... ובודאי אין בחכמי האחרונים לדחות דברי הקדמונים, אם לא נמצא בדורות הקדמונים חולקים עליו כי אנו כאין נגד חכמתם וחסידותם ויראתם, ועלינו לקבל דבריהם באהבה הגם שהוא נגד התלמוד, אך מחמת שבדבר זה ספק אם לזרעו כוון או לא, נאמר בכה"ג אם הלכה הרופפת בידך צא וראה האיך עולם נוהג...עכ"ל,

בשו"ת "השיב משה" למרן בעל ישמח משה זי"ע (אהע"ז סי' סט) מצדד שאם יש קצת שינוי ממה שכתוב בדברי הצוואה יש להקל, ועיין גם בשו"ת "אבני צדק" למרן בעל הייטב לב זי"ע (אהע"ז סי' י) שהולך גם בדרך זה להקל אם יש איזה שינוי מדברי הצוואה, ומוסיף שם (ועיין גם ביו"ד סי' מו וקמב) שאם יש שלשה רבנים שמסכימים להקל אין שום חשש, (עיין בשו"ת מקדשי השם (ח"ב סי' נה בדבר צבי אות ב') שהעיר דבאבני צדק סי' קמ"ב כתב דצריכים שלשה גדולי הדור ואילו באה"א סי' י ויא כתב שלשה רבנים סתם דמשמע דא"צ להיות גדולי הדור), גם רביה"ק זי"ע בתשובותיו (סי' קי"ד קט"ו קט"ז) מצדד להקל במקום צורך גדול בהסכמת שלשה רבנים.

שבת זכור

ומי שיודע ומבין בוודאי יודע שתיקון ועבודה של שבת פר' זכור הוא תיקון של יוה"כ וצריך להתעורר עצמו בעבודה ובתשובה גדולה באותה שבת ולא כמו שאומר אדם שדביקות קל הוא לעשות זה בוודאי אינו רק שצריך למסור נפשו ולקרוע את גידיו ואבריו בדכיותא דגרמי כולי האי ואולי.

(תולדות אהרן)

◆◆◆

בשבת שלפני פורים נפתח תמיד האור הזה להופיע עד י"ד וט"ו שהם ימי משתה ושמחה ובהם קורין את המגילה.

(עבודת ישראל)

◆◆◆

בפר' זכור ופורים שהוא הזמן דמחיית עמלק להיות אל אחר אסתרס ולא עביד פירין (עי' זוה"ק) אז הזמן לפעול בקדושה לזרע יעקב הולדת פירין בנים חיים וקיימים לעד.

(דברי סופרים מהרה"ק ר' צדוק מלובלין)

◆◆◆

פרשת זכור למחות עמלק שלו כי מי שיש בו מדה גרועה לאות או כעס זה חלק עמלק כשיתגבר על המדה להפכה לטוב מחה עמלק שלו רק קשה מאוד שיזכה לתקן ולהשיג נשמתו אחר שזכינו לקרות פר' מחיית עמלק תורה הק' מסייע לנו למוחקו.

(שפתי צדיק)

◆◆◆

אמרו בגמרא שברא הקב"ה הרפואה קודם למכה וי"ל שזה רומז על קדימת שבת זכור לפורים שקדושת השבת היא קדימת הרפואה להמכה שע"י זה יוכלו נפשות ישראל להכניעו בפועל בפורים שאחר השבת.

(תורת אמת)

◆◆◆

תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח פי' כי השכחה נמשך מקליפת עמלק שהוא משורש הדעת שבקליפה הפוגם את דעת התורה אבל כאשר תמחה את זכר עמלק מתחת השמים אז לא תשכח את התורה.

(ארון עדות)

◆◆◆

כתב זאת זכרון בספר וגו' פי' ע"י מה שנכתב בספר ע"י זה נמחה זכר עמלק כל מה שהספר נכתב יותר דהיינו תורה שבע"פ אזו יותר נמחה זכר עמלק כל איש ישראל כל מה שהוא עושה צריך לראות שבזו העשיה יתמחה הזכר של עמלק וכאשר יהיה נזהר בזה כל בר ישראל אזי בטוח אני אשר חוש מהר יהיו פטורים מכל הצרות.

(בית אהרן)

מסוגל לפקידת עקרות

שבת פרשת זכור הוא זמן המסוגל לעקרות שיפקדו בזרעא חייא וקיימא, כי אצל רחל כתיב ויזכור אלקים את רחל, ובשרה כתיב לשון פקידה וה' פקד את שרה ובפ' זכור קורין לשון זכירה ומפטירין פקדתי את אשר עשה לך עמלק.

(תורת אבות)

◆◆◆

הנה המחשבה והדבור אפשר לנו לקיים במחיית עמלק, אבל המעשה האיך אנו יכולים לקיים, אבל כשאנחנו מקיימין במחשבה ודבור והבטחון בה' אשר יחיש פדותינו ונקיימם בפועל הנה הוה כאלו קיימנו בפועל.

(בני יששכר)

הכנה לפורים

הגיד כ"ק הרבי ר' יצחק זצלה"ה מווראקא שי"א י"ב י"ג באדר שלשה ימים אלו הם דוגמת שלשת ימי הגבלה למתן תורה כן לפורים דהדר קבלוהו בימי אחשורוש.

(שם משמואל תצוה)

◆◆◆

הנה עתה בעוונותינו הרבים ערבה כל שמחה, כי יאמר נא ישראל מי האיש הירא את ה' ושמח בפורים לכבוד שמו הגדול, כי אם הוללות וסכלות ונעשה מהעיקר טפל בעוונותינו

הרבים וחוטאים ומחטאים, ומושכים ביין את בשרם ולא ידעו ולא יבינו אופן ועל מה הוקבעה בודאי קוראים המגילה ברבים, אבל ההמון לא יבינו הדברים כי אם כקורא סיפור מעשה בעלמא ולא נתנו לבם כי אם להתלוצץ ולשמוח, קול נותנים בבית ה' כיום מעוד, על כן זאת לפנים בחכמי ישראל לאסוף העם לחצר בית ה' יום או יומים קודם לספר להם גודל ניסי ה' ונפלאותיו ועל מה הם שמחים ולהודיעם כי גדול ה' ומהולל מאוד, ועלינו לבטוח עליו כי עבדים אנחנו ובעבדותינו לא עזבנו אלקינו וכו' וכן עשו רבותינו הקדושים חכמי התלמוד כמבואר במס' מגילה ר' פלוני פתח פתחא להאי פרשתא מהכא, ור' פלוני מהכא, משמע שהיו דורשים להמון נסי ד' ונפלאותיו וכן עשין רבותינו קדושים אשר עודם חיים ד' יוסיף להם אורך ימים ושנים.

(דרשות חתם סופר)

◆◆◆

הימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומדינה לעשות לעצמו הכנה טובה ושלימה למחות זכר עמלק.

(מאיר עיני חכמים)

יפי הפורים

ומהארות פורים ושמחה זוכין ישראל לחירות מן כל גזירות רעות ולא ישלטו בהם שום צר ואויב.

(כתם אופיר, קאמארנא - על מגילת אסתר)

◆◆◆

בפורים מתגלה מדת מטה כלפי חסד, שאפילו מי שאין לו דעת מכניסים אותו בעל כרחו לתוך החסדים ענני באמת ס'גייט אזויניע ליכטיגע טעג צריך להתפלל לה' שיהא במעט אמת, כי אחר כך הלא מתבלבלים אבל מקודם הרי אפשר להתפלל שיהא במעט אמת, כי בפורים כל הפושט יד נותנים לו, אך כמו שיש ילד שנותנים לו צעצוע כל שהוא והוא מתפתה בזה וליותר גדול נותנים לו מיני מתיקה וכו' כמו כן יש מי שונתנין לו רוחניות גם כן מ'שטאפט איהם מיט מדרגות, ובתוכו כלול שקר.

(בית אברהם)

◆◆◆

וכך ע"ד זה גם גלוי אוא"ס ב"ה בפורים מאיר על כך א' מישראל בחי' כי אתה אבינו וכו', עוד יובן דוגמא לכ"ז ממ"ש בפ' שלח (סד"ה והיה לכם לציצית) דכ' האריז"ל שקדושת הטלית גדלה מעלתה במאד מאד על קדושת הציצית שהן רק נימין נמשכים מהטלית רק מפני גודל מעלת קדושתה אינו יכולה להתלבש בטלית הגשמי' ממש כמו בציצית ולכן אין בטלית הגשמיות שום קדושה כלל ומותר להשתמש בה דברי חול משא"כ בציצית, וכן עד"ז האור הנמשך בפורים גדלה מעלתו במאוד מאוד על האור שמאיר ביו"ט ולכן שמחת פורי' גדולה במאד משמחת יו"ט כנ"ל רק מפני גודל האור בבחי' א"ס ממש אינו יכול להאיר בגלוי כמו האור המאיר ביו"ט ולפיכך אין איסור בעשית מלאכה בפורים.

(תורה אור)

◆◆◆

שמעתי בשם הרב ר' יוסף דוד בן לאותו צדיק ר' הירש ליב מאליק, שפעם אחת היה בימי הפורים אצל הרב הקדוש מו"ה אברהם יהושע העשיל מאפטא, ואמר ר' יוסף דוד להרה"ק, הושיעה אדוני היום לתשובה שלימה, כי ביום הזה כל הפושט יד נותנין לו, והרה"ק נענע לו בראשו.

(אילה שלוחה)

◆◆◆

אאמו"ר זצוקל"ל אמר, שכפי התענוג והחיות של כל אחד שמקבל בפורים כך הוא בליל שמורים, וכפי שהוא בליל שמורים כך הוא ביום הכפורים, כל אחד לפי מדריגתו בעבודת השי"ת.

(בית אהרן)

◆◆◆

בפורים יכולים לבוא לשמירת הברית ע"י שמירת הברית יכולין לבוא לשמחה כמ"ש רבי נטע נטיעה בפורים ומסקינן נטיעה של שמחה שיהי' אדם שמח בתורה ובמצות ונטיעה זו היא בפורים.

(חידושי הרי"ם)

◆◆◆

כמו ביוהכ"פ עיצומו של יום מכפר כן ימי הפורים עיצומו של יום עושה מחיית עמלק, רק האדם צריך שיזכור שהיום יום הכיפורים וכן שהיום פורים.

(פרי צדיק)

◆◆◆

הנה בפורים נמצא סגולת פקודת ישועה בזרע של קיימא, כי תיבת פורים יורה על פריה ורביה, ובגמרא מצינו על פורים בלשון פוריא, שבוודאי מורה על זה.

(תורת אמת)

◆◆◆

ימי הפורים האלה הם המעמידים את רגליהם של ישראל שלא יתמוטטו ח"ו בגלות.

(שם משמואל)

◆◆◆

מבואר בספה"ק שבפורים הוא גמר חותם לטובה כטעם ונכתב ונחתם בטבעת המלך.

(עטרת ישועה)

◆◆◆

והימים האלה נזכרים ונעשים כי ימים האלה יש להם סגולה תיכף שמזכירים דבר טוב על ישראל תיכף נעשה כך וזה נזכרים ונעשים.

(תורת חיים)

והימים האלה נזכרים ונעשים, שבימים האלו אנו נזכרים לפניו ית' לטוב, ונעשים כל משאלותינו.

(תורת אמת)

◆◆◆

בשם הרה"ק מברדיטשוב כי בנס פורים הראה הקב"ה שאפי' אחרי שהגזר דין נכתב ונחתם, מכל מקום על ידי תפלות ותחנונים ותשובה יכולים ישראל לפתוח כל השערים, על ידי תפלותיהם הם יכולים לבקוע את כל השערים, ואפי' מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים.

(בית אברהם)

הכל כדאי לעבור עבור קריאת המגילה

ס'קומט פורים אין מ'ליינט די מגילה, א פחד נורא יעדעס וואלט פון די מגילה, ס'איז בוקע רקיעים, אז מ'האט די זכיה מ'קאן ליינען די מגילה בציבור, ס'איז א נחת רוח פארן לעבעדיגן באשעפער, איך האף צום באשעפער, השי"ת זאל אונז העלפן, זעמיר אין אזא נידריגן דור, מ'האט נישט פון וועם צו שעפן, ווער ס'זאל אונז משפיע זיין, טאקע נאר אין באשעפער אין הימל, דער באשעפער העלפט דאך, געלויבט דער הייליגער באשעפער, אוי וויי געוואלד, אז מ'האט די זכיה איינמאל אין לעבן צו טוהן דעם רצון הבורא ברוך הוא וברוך שמו איז אלעס כדאי, (המלאכים אמרו) תנה הודך על השמים (שבת פ"ח ע"ב), ווייל איינמאל אין לעבן מקיים צו זיין עפעס א מצות התורה, איז ביי זיי גרויס חשיבות, געלויבט השי"ת אונז זענען מיר דאך מקיים מצות התורה, **מ'ליינט די מגילה, אלעס איז כדאי אין רגע צו טוהן דעם רצון הבורא ברוך הוא וברוך שמו, אוי וויי געוואלד, איך האף נאך צו השי"ת.**

אלעס וואס מ'ליידט אויף דער וועלט איז כדאי פאר איינמאל פורים, פאר איינמאל ליינען די מגילה, איינמאל דורכגיין די בחינה פון פורים איז כדאי די גאנצע וועלט, ווארום מ'קומט דאך אויף דעם עולם אראפ נאר פאר דעם איינעם צו טוהן דעם רצון הבורא ב"ה, אויף דעם קומט מען אראפ, וואס דען ברויך מען עפעס אנדערש.

דער טאטע זכרונו לברכה האט דאך געזומען א ראפשיצער אייניקל, ביי ר' מנשה"ן (בהה"ק ר' אשר'ל זלה"ה) איז ער דאך געווען אן איידעם (בזו"ר), קאן זיין אז ער האט עס אליין געהערט פון ראפשיצער רב (זלה"ה), ער פלעגט עס נאכזאגן וואס דער ראפשיצער רב האט געזאגט אז **צוויי מאהל אין יאהר איז ער שיכור, פורים ביי דער מגילה און שמיני עצרת ביי קדושה** (כתר) ער פלעגט אלץ זאגן ער האט נישט געווייסט דערין קיין פשט, נאר ס'קאן זיין וואס פארשטיי מיר אונז דען, זיי האבן דאך געראדט כדרך הצדיקים הויכע זאכן...

(מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע - פורים תשי"ח)

בְּמַשְׁנָתָם שֶׁל מָרָנָן רַבּוֹתֵינוּ הַקְּ'

מדוע לא קבעו את פורים ליו"ט כמו שאר ימים טובים שנקבעו על הנסים מפני שאם היה נקבע ליו"ט גמור אז ה"ה קודש וא"א להשפיע רק דברים רוחניים וחכז"ל רצו שיהי' איזה יו"ט להשפיע גם דברים גשמיים לכן לא נקבע ליו"ט, והנה ויחל נח פרש"י ז"ל שעשה עצמו חולין ונח הוא מלשון מנוחה ויו"ט, וז"פ ויחל נח היינו שקבעו את היו"ט בדרך חולין לא ליו"ט גמור מטעם איש האדמה כדי שיוכלו להשפיע גם דברים ארציים וגשמיים ואיזה יו"ט הוא זה לז"א ויטע כרם היינו פורים ששותין ומשתכרין בו הרבה.

(מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע, פורים תשי"ז)

◆◆◆

ואי לאו האי יומא רבא לא הי' ביכלתינו להחזיק מעמד בגלות המר והנמהר, אין היינטיגע זמן וואלט נישט געווען קיין מציאות א יוד זאל זיך קענען דערהאלטן וועז נישט דעם הייליגן טאג פורים.

(מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע, פורים תש"ח)

◆◆◆

הנה המפרשים תמהו למה לא נזכר שמו של הקב"ה במגילת אסתר אבל כשהתבוננתי ביום בעת קריאת המגילה ראיתי שהמגילה מלאה צירופי שמות הקדושים בכל מקום שפונים ולא ידעתי מה זו תמיה.

(מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע, פורים תשי"ד)

◆◆◆

די קדושה פון די מגילה איז אזוי הייליג אז מען קען פארברענט ווערן פון גרויס קדושה.

(מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע, בעיר סאטמאר)

◆◆◆

האם בפורים משום שהוא יום גדול ונורא צריכים להתבשם ביין וכי עצומו של יום לחוד אינו מבשם אלא כ"ז לא הוצרך אלא כעת בימי הגלות החשוכים שהגוף אינו מתבשם רק ע"י היין אבל לעת"ל נתבשם בפורים מבלי שתיית יין.

(מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע, פורים תשכ"ה)

◆◆◆

ידוע מ"ש הרמב"ם דתכלית הידיעה הוא שלא נדע והנה אין אנו יודעים ומשיגים איזה כוחות נפלאים דקדושה נמצאים בהצדיקים וכן איזה כוחות הטומאה הוא ברשעים והמן בעצמו אינו יודע כוחותיו וכן מרדכי אינו יודע עד כמה הוא הולך במעשיו שיש בו השפעה מן השמים שמן הבוכ"ע יש השפעה ליהודי קדוש שעובד השי"ת והוא בעצמו אינו יודע עד כמה הוא הולך עד כמה הולך ההשפעה מיהודי שעובד השי"ת ובפורים "אז דער אייבערשטער העלפט מ'טרינקט א פאר גלעזלעך ווייַן איז דע השראת השכינה און מען ווערט געוואר אז אונז וויים מיר גארנישט.

(מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע, פורים תשי"ט)

◆◆◆

ואפ"ל עוד בחינה בזה, דהנה אגיד לכם מה שהיה קשה לי, דהנה אנשי כנסת הגדולה שתקנו לנו סדר התפלות של כל השנה, שנדע מה להתפלל והם תקנו לנו גם החרוז זה של שושנת יעקב לומר ארור המן וברוך מרדכי, ולכאורה היה להקדים ברכת הצדיק לארור הרשע, והיה להם לתקן ולומר ברוך מרדכי היהודי ואח"כ לומר ארור המן אשר ביקש לאבדי, אמנם אפ"ל דהנה אנו מחכים לכל יום לביאת המשיח ומאמינים באמונה שלימה דאע"פ שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא אמנם לביאת המשיח ישנם גם נגיעות עצמיות שסובלים כ"כ בגלות וכשיבוא משיח צדקנו נהי' חפשי מן הצרות א"כ יש מצד אחד הנאה גם לנו, אמנם להכרית זרעו של עשו שהם זרעו של עמלק הוא דבר הנוגע להבורא כל עולמים בעצמו כי נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה זרעו של עמלק, ואם כן נוגע הדבר להבורא כל עולמים בעצמו, ועל כן מקדמינן לי' כי באמת יבא קודם משיח צדקינו הגואל האמיתי, אמנם זה דבר הנוגע גם לנו בפרטיות אמנם להכרית זרעו של עשו הוא דבר הנוגע לכבוד שמים, ועל כן מסדר הגמרא קודם להכרית זרעו של עשו ואח"כ בנין בית המקדש ושמו של משיח וזה כוונת אמרם ז"ל חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, פי' דאם שתה כבר כ"כ דאינו ידוע בין ארור המן לברוך מרדכי ויכול להקדים ולומר ברוך מרדכי קודם

קריאת המגילה

עס האט נישט קיין שאין וואס צדיקים האבן געדינט דעם אויבערשטן ביי די מגילה ליינען

בפורים של אותה שנה היה רבינו [הגה"צ רבי מיכאל דוב וויסמאנדל זי"ע] בעיר (בוויליאמסבורג), ובא לסאמערוויל לאחר צהרים, וכבר היה מבושם היטב, ופתח ואמר: הייתי היום אצל קריאת המגילה של הרה"ק מסאטמאר [זצ"ל], **והבנתי את הכוונות שמכוון בשעת הקריאה, אמנם רק עד פסוק פלוני יכולתי להמשיך עמו, ומשם והלאה שוב לא הבנתי,** (פוק חזי מאן גברא רבה דקמסהיד עליה שהיה יודע בסודן של דברים, והבין מתוך קריאתו גודל כוונתו לשמים זי"ע). [א"ה ונודע מה שאמר פעם אחת בל"ק: **עס האט נישט קיין שאין וואס צדיקים האבן געדינט דעם אויבערשטן ביי די מגילה ליינען].**

איש חמודות (עמ' ל"ב)

אין אות במגילה שאין טמון בו ישועות

ובפרט כאשר שמעתי מכ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל שאמר בשם זקינו הישמח משה זצ"ל **כי אין אות במגילת אסתר שאין טמון בו ישועות לכלל ישראל.**

חקי חיים (פ' שמות עמ' ס"ו)

עיקר החידוש אשר כל התלאות עדיין קורא המגילה באותה התהלבות ושמחה עצומה

היה זה בשנת תש"ו לפ"ק כשהיה רבינו דר עדיין בירושלים עיר הקודש, וביום הפורים היה רבינו בעצמו הבעל קורא כדרכו בקודש. והרה"ח רבי שלמה אליעזר מרגליות ז"ל סיפר שאחר יום הפורים שאל את אביו הגה"צ המקובל רבי אשר זעליג זצ"ל איזה חידושים ראה בעיניו בקריאת המגילה של רבינו זי"ע ביום הפורים. והשיב לו: עדיין אתה ילד קטן, ואין אתה זוכר את רבינו לפני מלחמת העולם השנית כשהיה רבינו ה'סאטמארער רב' בעיר סאטמאר כשהיה מלך ישראל בתפארתו, **ועכשיו אחר שכבר עברו עליו כל אלה הצרות וטלטולי הלאגערין, ועלה על ראשו כל אלה הצרות, ואחר כל זה יכול עדיין לקרות את המגילה בשמחה גדולה ובהתלהבות גדול כזו שראיתי בעיני, 'דאס איז יער גרעסטער חידוש'.**

דרך המלך (עמ' שי"ג)

ארור המן דבר הנוגע לבורא כל עולמים בפרטיות אז עליו להפסיק בשתי' כי הוא מקדים דבר הנוגע גם לו לעצמיו קודם דבר הנוגע להבורא ב"ה, וזה עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.

(מרן רביה"ק בעל ברך משה זי"ע, תשנ"ב)

◆◆◆

וואס איז די טעם פארוואס פורים איז אזא גרויסע שמחה פאר אלע אידן, ווייל המן הרשע ביקש לעקור את הכל, ער האט געוואלט להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד, המן הרשע האט נישט מבחין געווען צווישן איין איד און אנדערן, און אז דער אייבישטער האט געהאלפן אז ס'איז געווען א ישועה, מדה טובה איז דאך מרובה, וועט דער אייבישטער העלפן פאר אלע אידן נישט קיין נפקא מיניה וועד דאס איז, פאר אלע אידן, יעדער זאלן געהאלפן ווערן מיט כל מיני ישועות.

(מרן רביה"ק בעל ברך משה, פורים תשנ"ח)

◆◆◆

ס'איז דא א מסורה נעשה ונשמע שטייט אין פרשת משפטים, נאכדעם ונשמע קולו בבואו אל הקודש ובצאתו ולא ימות דאס שטייט אין פרשת תצוה, נאכדעם איז דא א דריטע פסוק ונשמע פתגם המלך אשר יעשה בכל מלכותו, דאס איז שוין אין די מגילה. דריי מאל ונשמע.

כ'האב געקלערט אזוי א קורצען אופן וואס ס'קען זיין די מסורה, שטייט אין זרע קודש פון הייליגן ראפשיצער רב, זאגט דער זרע קודש די ר"ת, מעל בני ישראל איז יב"מ מעל בני ישראל איז די ר"ת יב"מ, זאגט ער דער שם יב"מ איז איינס פון די ע"ב שמות, ס'איז דא ע"ב שמות, איר וועט אריינקוקן אין סידור ביי די פרשה פון קריאת שמע, ביי והיה אם שמוע איז ארויסגעשריבן די ע"ב שמות, אויפן וואנט נותן איז ארויסגעשריבן דער שם איז יב"מ, זאגט דער זרע קודש אז מעל בני ישראל איז מרומז דער שם יב"מ.

און דער זרע קודש זאגט אבער צו נאך אפאר וועלטער – דער הייליגן ראפשיצער רב זכרונו לברכה – די סגולה פון דעם שם, זאגט דער ראשפיצער רב ז"ל איז בני חיי ומזוני – זאגט דער ראשפיצער רב – ווי ליגט אין דעם שם בני חיי ומזוני? לייגט ער דאס אראפ אזוי אביסל בדרך פשטות, יב"מ יו"ד איז חכמה אלע ספרי מקובלים זאגן אזוי אז יו"ד איז חכמה, החכמה תחיה בעליה, ממילא איז יו"ד איז חכמה, חכמה איז חיות ממילא איז דער יו"ד משפיע חיות, דאס איז חיות.

בלייבט איבער ב"מ איז בני מזוני אזוי זאגט דער הייליגער ראפשיצער רב, דער שם יב"מ איז מסוגל משפיע צו זיין בני חיי ומזוני, עכ"ד הרב, דער הייליגער ראפשיצער רב האט אזוי געזעהן אין הימל, ער האט אזוי אונז מגלה געווען, אז דער שם יב"מ איז משפיע בני חיי ומזוני.

דער ישמח משה זאגט ושים באזני יהושע און דו זאלסט אריין זאגן אין די אויער פון יהושע, וואס זאל מ'איהם אריין זאגן א סוד אין די אויהערן פון יהושע, ער אריינגעזאגט א סוד אין די אויהערן פון יהושע אז ס'גייט זיין א נס פון פורים, און ער האט איהם געזאגט אז ער זאל פאר קיינעם נישט אויסזאגן, יהושע האט דאס געוואוסט, יהושע האט דאס איבער געגעבן פאר די נשיאי ישראל, דור אחר דור, עפ"י סוד האבן זיי געוואוסט אז ס'גייט זיין א מעשה פון המן און אסתר פורים, זאגט דער ישמח משה מרדכי הצדיק האט אויך געוואוסט אז דא גייט זיין א נס, ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, ער האט שוין דעמאלטס געוואוסט אלעס וואס ס'גייט פארסירן, נאר ער האט דאך נישט געקענט אויסזאגן פאר ציבור אז דא, דרייט זיך אזא שפיל אזא מעשה, וואלט דאך קיינער נישט תשובה געטוהן, ווען ער זאגט אז דאס איז נאר א צייטווייליגע זאך און באלד וועט זיך דאס איבערדרייען, האט

משלוח מנות

תשובת רבינו לרב אחד שהתאונן ששלחו לו משלוח מנות ע"י ילד המחופש למאנק"י

מעשה באחד הרבנים שהתאונן בפני אדמו"ר מסטמאר זצ"ל ששלחו לו משלוח מנות ע"י ילד המחופש לקוף, השיבו האדמו"ר: **אל יחר בעיניך על זה, שאפילו על ידי קוף ממש היו יכולים לשלוח**, תמה הרב היתכן, השיבו הרבי מסאטמאר: כך כותב החתם סופר, חיפש הרב בחתם סופר ולא מצא, שב אל הרבי, אמר לו הרבי החתם סופר נמצא בגיטין (דף כב: ד"ה והא לאו), ושם כתב שהיכא שאמרה תורה שיעשה את המצוה בעצמו, אלא שאנו אומרים שיכול גם לעשות שליח, בזה יש דין שליחות, וצריך לעשות שליח שהוא כמותו, אבל היכא שאמרה תורה שישלח שליח, כגון משלוח מנות, זה סגי אפילו ע"י קוף וכל הפסולים.

וכעין זה כתב בשו"ת יהודה יעלה (או"ח סי' ר"ז) שמה שנקט קרא לשון משלוח, לרבותא דאף דבכל מקום מצוה בו יותר מבשלוחו, קמ"ל קרא דבזה אין קפידא ששלוחו שוה ממש כמו ע"י עצמו, אי נמי עדיף נמי מצוה יותר בשלוחו, לפי שתכלית כוונתם במצוה זו לקרב הלבבות לאהבת ריעים, לכן יותר דרך כבוד הוא ע"י שלוחו, ודיבר הכתבו בהוה אורח ארעא, אבל ודאי אין צריך ביה דין שליחות, דהא מעשים בכל יום חזינן דמשלחין ע"י קטנים, וגם ע"י עכו"ם. [א"ה וידוע מה שעסק רביה"ק בתשובתו בענין שליחות במשלוח מנות ואיכהמ"ל].

חשוקי חמד (מגילה דף ז. ד"ה ומשלוח מנות)

ער נישט אויסגעזאגט ער האט געמאכט א שווייג פון דעם, ויצא בתוך העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה, אבער ביי זיך האט מרדכי געוואוסט אז די מעשה גייט זיך ענדיגן מיט גוטן, ס׳איז נאר דא א דורכגאנג, אזוי זאגט דער ישמח משה אין פרשת תרומה.

זאגט ער נעשה ונשמע איידן זענען געקומען צו מתן תורה ופסקה זוהמתן זיי זענען געווען אין א גרויסע מדריגה, האבן זיי דעמאלטס משיג געווען די גאנצע מעשה, פון א מגילה מיט אחשורוש מיט המן, אלעס אלעס וואס גייט זיין, האבן זיי געזאגט נעשה מ׳זועט טוהן אלע מצות ה׳, ונשמע און מיר וועלן הערן די מגילה, אזוי זאגט דער ישמח משה. קומט אויס אזוי, נעשה ונשמע גייט ארויף אויף די מגילה מיר וועלן ליינען די מגילה.

אין די מגילה איז דא דער שם יב״מ, דער שם איז דא אין די מגילה, וואו געפינט מען דאס אין די מגילה, ונשמע פתגם המלך אשר יעשה בכל מלכותו, ״עשה ב׳כל מ׳לכותו איז דעם שם יב״מ, האבן זיי געזאגט נעשה ונשמע מיר וועלן הערן די מגילה, ונשמע פתגם המלך וועלן מיר הערן דעם שם הקודש, וועלכע שם אשר יעשה בכל מלכותו, דעם שם, איז אויב אזוי ונשמע קולו בבואו אל הקודש בצאתו מן הקודש ולא ימות, דאס וועט משפיע זיין חיים, ונשמע הקודש בבואו אל הקודש ובצאתו ולא ימות, ממילא קומט אויס אז ס׳זועט משפיע זיין חיות.

עיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, ווייל אז מ׳ליינט די מגילה, ונשמע פתגם המלך אשר יעשה בכל מלכותו, איז דער שם יב״מ, מ׳ליינט דאס אין מגילה, דאס איז משפיע בני חיי ומזוני, – אזוי זאגט דער ראפשיצער רב, און ס׳איז נישטא קיין חולק, דער ראפשיצער רב זאגט אזוי און קיינער איז נישט מחולק, ממילא קומט אויס אז ס׳איז זיכער אזוי – אז מ׳ליינט די מגילה אשר יעשה בכל מלכותו וועלן נשפע פאר אידישע קינדער בני חיי ומזוני, עיניהם של עניים די אויגן פון עניים קוקן ארויס למקרא מגילה, צו ליינען די מגילה, מ׳ליינט אשר יעשה בכל מלכותו דער שם קודש יעשה בכל מלכותו וועלן נשפע פאר אידישע קינדער פרנסה ברווח, עיניהם של עניים איידן דארפן האבן מזוני רויחי, די מגילה איז משפיע פאר אידישע קינדער פרנסה בהרחבה גדולה.

(כ״ק מרן רבינו הגה״ק שליט״א - פורים תש״ע)

משתה ושמחה

פארן צדיק אינטערעסירט נישט דער עבר, ער זעהט שוין דעם בית המקדש בנוי ומשוכלל ׳אויפן טיש׳

מיד לאחר החורבן, כשהיה רבינו במדינת שווייץ, וביום הפורים דשם כשהיה רבינו בסעודתו בסעודת היום, כשעדיין לא באו אצל שלחנו הטהור מבני העיר, שאל הרה״ח ר׳ אלעזר שעהנדארף ז״ל את רבינו, בביאור פירוש הפשוט בדברי הגמרא במגילה (דף ז:) ׳חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי׳, דהיאך יכול להיות שאדם לא ידע החילוק בין ארור המן לברוך מרדכי.

ענה לו רבינו בלשון קדשו: **״א צדיק טראכט נישט פונעם עבר, ער טראכט נישט וואס עס איז געווען צו עס איז אים געווען אין א בחינה פון ברוך מרדכי (דאס הייסט גוט), אדער חלילה ארור המן, ביים צדיק איז אלצדינג איניג, דער צדיק טראכט נאר וועגן עתיד״.**

והטעימו רבינו בדברי מרן הקדוש מצאנז ז״ע על המאמר שאנו אומרים פסח בהגדה ״אפילו כולנו חכמים כולנו נבונים כולנו יודעים את התורה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים״, והיינו דכיון שאין דרכו של הצדיק לחשוב על מה שעבר עליו, אפילו הכי מחויב בלילה הזה בליל פסח, לחשוב מה עברו עליו בשעת יציאתו מארץ מצרים, וזהו פירוש דברי הגדה, ׳אפילו כולנו חכמים, כולנו נבונים, כולנו יודעים את התורה׳ וזהו צדיק אמת, שאינו חושב כלל למפרע אם היה טוב לו או לא, אפילו הכי בלילה הזה ליל פסח מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים ולחשוב מה שעברו על בני ישראל.

וחזר רבינו על דבריו כמה פעמים בניגון ובנעימות, ואח״כ צווח בהתלהבות, ואמר: **״פארן צדיק איז אלץ איינס, דער עבר אינטערעסירט אים נישט, עס גייט אים נישט אן די צרות וואס ער האט מיטגעמאכט, ער זעט דעם בית המקדש השלישי בנוי ומשוכלל פאר זיינע אויגן, אזוי ווי עס וואלט געווען דא אויפן טיש״.**

דרך המלך (ח״א עמ׳ קנ״ט)

מליצה ישרה מרביה״ק בעת משתה ושמחה

באחד השנים (בקראלי) כטוב לב המלך במשתה היין, אמר רבינו הק׳ ז״ל בחינה נפלאה על מה שדרשו בגמ׳ (ר״ה דף כ״א) אלה מועדי ה׳ אשר תקראו אותם וגו׳ (ויקרא כג, ד), ודרשו אל תקרא ׳אותם׳ אלא ׳אתם׳ אפילו שוגגין אפילו מזידין וכו׳, ואמר רבינו ז״ל **והלא הדברים ק״ו, ומה אם כתיב אותם מכל מקום דרשינן אתם אפילו שוגגין וכו׳, ק״ו בפסוק** (דברים יד, א) **בנים אתם לה׳ אלקיכם בוודאי שאפילו שוגגין ואפילו מזידין שאנו בנים למקום.**

מושינן ש״י

שבת זכור

רוממות מעלותיה וגודל סגולתיה
וטעם קביעתה לשבת קודם פורים

'לא תשכח' מקיימין בכל יום, 'וזכור בפה' חיובו אחת בשנה וקבעוהו חז"ל לשבת קודם פורים

כתב רבינו האריז"ל [פע"ח שער קריאת שמע פ"ג] **לכוין זכירת מעשה עמלק גבי וקרבתנו מלכנו לשמך הגדול** כו', ואני בעניי נראה לי שבזה יצא ידי חובה בלב דוקא ולא בפה וכו' עיי"ש, ואני זה לי ימים כבירים שכוונתי ג"כ לדעת הרב חיד"א זלה"ה שבזה יוצאין ידי חובת לא תשכח, **אבל עוד הוכחתי לדעתי דהחיוב לא תשכח בלב הוא בכל יום, מה שאין כן זכור בפה הוא רק פעם אחת בשנה,** דאי לא תימא הכי למה אין קורין פרשת זכור בתורה בכל יום, **אלא על כרחך אין החיוב רק פעם אחת בשנה, ונמסר הדבר לחכמים איזה יום יבחרו והמה בחרו להקדים זכירה לעשיה שבת קודם פורים** [מגילה ל.]. אם כן דברי מרן האריז"ל לכוין באמירת לשמך הגדול זכירת מעשה עמלק, הוא באמת מצות לא תשכח ואין צריך יותר, כי זכור בפה הוא רק פעם אחת בשנה, נ"ל:

בני יששכר

הקריאה נחשבת למחית עמלק, כיון דבשבת נמשך בכח כל פעולות השבוע, ועי"ז בפורים הוא נמחה

שבת שקודם פורים הוא שבת זכור שקורין בו פרשת זכור, והנה איתא שם בפסיקתא שם סוף פיסקא וז"ל **אמר הקב"ה בני אין לכם אלא לחיות קורין פ' עמלק לפני בכל שנה ומעלה אני עליכם כאלו אתם מחיתם שמו מן העולם** עכ"ל, **ועמלק הוא טומאת הקליפה חיותר קשה כידוע,** ועפ"י מה דאיתא שבכל שבת ושבת נגזר בשמים ממעל מה שיצא מכח אל הפועל בשבוע הבאה, **נמצא שכל דבר שתחיה בימי השבוע כבר חיה בשבת העבר בכח,** ובימי החול אחר כך בשבוע הבאה יצא אל הפועל, כמו שמצינו ששבת קודם ראש חודש מברכין החודש ומתפללין עליו, ושבת קודם יום הכפורים הוא שבת שובה [וכו'], והנה איתא **שר"ת מגל"ה הוא ל'העביר ג'לולים מ'ן ה'ארץ, שאז בימי הפורים חיה מלחמת עמלק שכל הנהרגים בי"ג אדר ובי"ד בו בשושן עמלקים היו, ושבת קודם הפורים הוא פר' זכור שבו בכח כל נם פורים, ואם אנו קורין פ' זכור שהוא פ' עמלק מעלה הקב"ה עלינו כאלו מחינו אותו.**

תורת משה – חת"ס

טעם המצוה הוא שנתחזק ביר"ש וזהירות מרע, ולא נאמין בעצמינו כיון דשורש הרע עדיין לא בטל

וכמו שכן באדם הפרטי כמו כן בכללות בני ישראל וכללות העולם שברא הבורא ב"ה וברוך שמו טוב ורע, ז' מדות טובות באדם וז' מדות הפוכים וכן בעולם ז' עממין ועשר פעמים ז' הם שבעים אומות וכנגדם בקדושה שבעים נפש בית ישראל (זוה"ק שמות ט"ז ע"ב) ושבעים סנהדרין וכן ברוחניות כל אחד טוב ורע. והנה כמו שיש באדם פרטי מלבד הז' מדות נמצא בו כח להרע ולהיטיב יצר טוב ויצר הרע והם שורש של המדות דטוב ורע **כמו כן בעולם יש בחינת ראשית והוא קודש ישראל שנקראים ראשית** (ירמיה ב, ג) **ולחיפך עמלק ראשית גוים** (במדבר כד, כ).

ולזה ציותה לנו התורה הקדושה בפסוק זכור וכו' וחיה בהניח וכו' תמחה, וקשה לכאורא כיון שהקב"ה נוטר איבה ומלחמה מדור דור למה לא ציוה הקב"ה בראשונה להכרית זרעו של עמלק טרם אבידת האמוריים. אך באמת מקודם צריך להשבית ז' הפכים, וכשיזכך נפשות כללות נשמת בני ישראל מז' מדות הפכיים ויגרשו בפועל ממש את הז' עממים ואחר כך ממילא ימחו את הראשית גויים. כי כמו שאין ביד האדם הפרטי רק לבטל הז' מדות הבהמיות, אבל שורש היצה"ר הוא ביד הקב"ה, שלא יעזבנו בידו ויכפהו תחת העובד הנאמן, (וכמו בנפש פרטית) כמו כן בעולם שורש של הרע אינו בידינו, רק כשיבוא הקב"ה ויגש הרבו הקשה להאבידו, ויבולע המוות לנצח ויסיר לב האבן מקרבינו,

ובאמת לזה כתוב בפרשת בשלח (כי ימחה אמחה' את זכר עמלק) **כי זאת אין בידינו, רק הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו יאבד השורש הרע מן העולם. והנה על כל פנים זה צריך האדם לדעת כי יש כח הרע בעולם בעוה"ר עדיין**, ולזה לא יצדק בנפשו, ולא יאמין אדם בעצמו גם אם הוא כמעט נקי מז' מדות ההפכים, על כל פנים השורש עדין לא סר.

[א"ה: וכדאי' בספה"ק (עי' ספה"ק אור לשמים כעי"ז) דע"י הידיעה והזכירה הזאת גופא בזה הוא נמחה].

ואח"כ הבטיח הקב"ה שממילא תמחה זרע עמלק כי הקב"ה ימחה אותו כאמרו מחה אמחה וגו', ורק עתה קודם שתהיה נקי מכל צד, זכור את וכו', היינו שתזכור כי עדיין לא סר שורש הרע וזכור נא איפוא אשר החטיאך בצאתך ממצרים, הגם שהיה אז סיוע גדולה להקדושה מהענן וכפא הכבוד מכל מקום החטיאך מכל שכן עתה, ולזה הוא המצוה בכל יום לזכור כדי לשמור עצמו מרשת היצר הרע ומתחבולותיו, ולא יאמין בעצמו. וכו'.

דברי חיים – פרשת זכור ד"ה בפסוק ויקרא

מצות זכירת מעשה עמלק

לעורר בקרבנו שנאת עמלק, היא מצוה בפני עצמה, או לתכלית הנקמה בלבד, או גם בשביל להזכיר חסדי המקום ב"ה שהצילנו מידו ולהתעורר ליראתו ית'

כפי תקנת חז"ל קוראים אנו פרשת **"זכור את אשר עשה לך עמלק"** בשבת זו שקודם פורים, כדי להקדים זכירת מחיית עמלק לעשייתה, כדכתיב **"והימים האלה נזכרים ונעשים"**. וכדביארו בכל הספה"ק שבכל פורים חוזר ומתעורר מחיית עמלק, ובהתעוררות ישראל קדושים למחות זכר עמלק שהוא כל כח הרע מתקרב ונשלם בפועל מחייתו בשרשו, וכמפורש בזה"ק (זה"ק ח"ב דף ס"ו) כי מחה אמחה, מחה לעילא, אמחה לתתא, זכר דוכרנא דלעילא ותתא. אמר רבי יצחק, כתיב כי מחה אמחה, וכתיב (דברים כה יט) תמחה את זכר עמלק, **"אלא אמר קודשא בריך הוא, אתון מחון דוכרניה לתתא, ואנא אמחה דוכרניה לעילא"** [אתם תמחו זכרונו למטה, ואני אמחה זכרונו למעלה], וכל ספרי רבוה"ק בענין שבת זכור ופורים מאריכים בדרכי העבודה והתשובה בימים אלו אשר העת והזמן מסוגל לקרב שלימות השם והכסא במחיית עמלק בב"א.

והנה בבואינו לחקור אחר יסוד מצות זכירת מעשה עמלק בפה והאיסור שלא לשכוח בלב, הנה מצינו מחלוקת הראשונים: הרמב"ם בסה"מ (מ"ע קפט) כתב: **"שצונו לזכור מה שעשה לנו עמלק מהקדימו להרע לנו, ושנאמר זה בכל עת ועת ונעורר הנפשות במאמרים להלחם בו, ונזרז העם לשנוא אותו, עד שלא תשכח המצוה ולא תהלש שנאתו ותחסר מהנפשות עם אורך הזמן, והוא אמרו ית' 'זכור את אשר עשה לך עמלק'**, ולשון ספרי **'זכור את אשר עשה לך בפה, 'לא תשכח' בלב, כלומר, אמור מאמרים בפיך שיחייבו בני אדם שלא תסור שנאתו מהלבבות** כו'. הלא תראה שמואל הנביא כשהתחיל לעשות המצוה הזאת איך עשה שהוא זכר תחלה מעשהו הרע ואח"כ צוה להרגם" (עי' ש"א טו, ב). וכ"כ הרמב"ם גם לגבי לא תשכח (מל"ת נט): "שהזהירנו משכוח מה שעשה לנו זרע עמלק והקדימו להזיק לנו כו'. וכן אנחנו מוזהרין מהשליך זה מלבנו ומשכוח אותו, והיא מצות ל"ת, והוא אמרו ית' 'לא תשכח', **ובספרי זכור בפה, לא תשכח בלב, כלומר, לא תשליך שנאתו ולא תסירנה מנפשך"**. מבואר שהחיוב הוא בכדי לחזק שנאת עמלק בקרבנו ולעורר הנפשות להלחם בו. וכן הוא משמעות דברי הרמב"ן (דברים כה, יז): **"שלא תשכח מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מתחת השמים, ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע, ולכך נצטוינו למחות את שמו"**. היינו, שתכלית הזכירה היא שנבוא באמצעותו למחותו מתחת השמים.

בשבת זכור שיש בו בכח מחיית עמלק, מחוייב לעורר בנפשו מחיית עמלק ע"י ההתבוננות באור האמונה שאין עוד מלבדו

כ"ק אאמו"ר זצללה"ה זי"ע דיבר בקדשו על ענין פרשת זכור אם המצוה דוקא בשבת קודם פורים, ועיין מג"א (רס"י תרפ"ה) שמביא בשם הסמ"ק ועוד **דהוא דאורייתא ומצוה לשמוע את הקריאה יותר ממקרא מגילה** כו', **ובכל שנה ושנה נתעורר זה הכח, כשאנחנו נעורר א"ע באתערותא דלתתא ע"ז נתעורר ג"כ לעילא הרצון והרחמים שהי' אז, ונוכל למחות זרע עמלק**, לפי"ז מחוייבים אנחנו מדאורייתא לקרות פרשת עמלק למען נעורר א"ע באתערותא דלתתא למען למחות שמו ימ"ש, **כי כמו שמחוייבים אנחנו בנפש היינו אם היינו יודעים בבירור ממש שהוא מזרע עמלק ימ"ש לכרותו ולמחותו, כן גם בזמן היינו בזמן שנוכל למחקו ולהכריתו מחוייבים אנחנו במ"ע זו, ולכן הוא באמת החיוב דאורייתא בשבת שלפני פורים.**

ואיך נזכה לאתערותא דלתתא הוא מבואר במשנה ר"ה (כ"ט.) והי' כאשר ירים משה וגו' (שמות י"ז, י"א) וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבן לאביהם שבשמים היו מתגברים, כלפי מעלה היינו שיודעים ומסתכלים בעינא פקיחא בעין השכלי שכל תנועותם וחמשה חושים שבאדם ומחשבה דיבור ומעשה וחכמה בינה דעה והשכל **הכל הוא מהש"י ומחלקו שנפח בו**, ועי"ז המה באים לבחינת '**ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים**', היינו שיודעים שכל מעשיהם ומצוותיהם המע"ט ומהש"ט אינו שלהם רק הכל מד' ומכוחו, ע"ד '**כי ממך הכל ומידך נתנו לך**' (דה"א כ"ט, י"ד), ומבינים האמת **שמציודיהם אינם עושים כלום רק בכח ד'** כו', וכל מי

אמנם ידוע דבר חידוש שכתב ביסוד מצוה זו בספר החינוך (מצוה תר"ג) וז"ל: "**ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן, בזכרים, כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב, לא לנשים**", והיינו, מאחר שכל עיקר הזכירה בא דייקא לתועלת המחייה והנקמה, אין המצוה שייכת כי אם למי ששייך בו מצות הנקמה, וכבר תמה על דבריו אלו המנחת חינוך (שם): "**גם מי עמד בסוד השי"ת אם הטעם מחמת הנקמה, דאפשר גזירת הכתוב הוא שנזכור שנאתו מאיזה טעם ואנחנו אין יודעים, ואפשר אף בביאת משיחנו שיכרת עמלק מכל וכל ולא יהיה זכר להם, מ"מ הזכירה יהיה תמיד מ"ע לזכור ולא לשכוח**".

והנה לאחר עיון בדברי הסמ"ג שכתב (מ"ע קטז): "**כשם שמצות עשה למחות את זרעו של עמלק, כך מ"ע לזכור תמיד מעשיו הרעים ואריבתו בדרך לעורר איבתו תמיד ועברתו שמרה נצח, שנאמר 'זכור את אשר עשה לך עמלק'**, וכן לגבי 'לא תשכח' כתב (ל"ת רכו): "**שלא להסיר מלבבו מעשה עמלק הרעה שעשה לנו שנאמר 'לא תשכח'**, נראה בפשטות דנקט כדברי המנ"ח שחיוב הזכירה הוא תכלית בפני עצמה "**לעורר איבתו תמיד ועברתו שמרה נצח**", כי לא הזכיר בדבריו שזכירה זו נועדה כדי שנמחה את עמלק כתוצאה מהתחזקות שנאתו בקרבנו, אלא, שעצם התעוררות שנאת עמלק בקרבנו מצוה היא, והרי הוא כנקיטת הרמב"ם והרמב"ן שהם מצוות מיוחדות בפני עצמן להזכיר הענין בפה ושלא לשכוח בלב איבתו ושנאתו.

ברם מדברי הסמ"ק במצוה זו (יום ראשון סי' כב) מאיר אור חדש בגדר החיוב, וז"ל: "**שלא לשכוח מעשה עמלק דכתיב 'לא תשכח', פירוש, שהקב"ה הצילנו מידו, ובעבור זה תהיה יראתו על פנינו לבלתי נחטא, ובזה יתן לנו כח להנקם ממנו אמן סלה**". הרי שחיוב הזכירה היא לתכלית אחרת לגמרי, לא בכדי שנזכור להלחם בו (כדברי החינוך), ולא להחדיר שנאתו בקרבנו (כהרמב"ם ורמב"ן כו'), כי **אם כדי להזכיר את חסדי המקום ב"ה**, ונצטוינו בזה לתכלית "**שתהיה יראתו על פנינו לבלתי נחטא**", ובאמת כן נראה קצת מדברי ספה"ק דברי חיים, (המובא כאן, ועוד ספה"ק, וכ"נ קצת מלשון קדשו בנועם אלימלך) שהאריכו בדברי מוסר שעיקר תכלית מצוה זו הוא לעורר פחד ה' ויראתו ית' בקרבינו ולהשמר מרע, ולהמליך את הש"י על כל מדותינו ומעשינו ובזה להשלים מחייתו למעלה בשלימות השם והכסא במהרה בימינו אמן.

שאינו מבין את זה ומדמה בנפשו שהוא עושה מצידו, זה לאות על פחיתות שכלו ועבודתו, **וע"י שמסתכלין כלפי מעלה כנ"ל ומשעבדין את לבם כנ"ל, בהתעוררות הזו נמחה ונחלש כוחו של עמלק**, כי כל כוחו של עמלק לא הי' רק להסית את ישראל שיבואו לנסות את ד', היש ד' בקרבנו אם אין, היינו שהיו מסופקים אם אין, **ואיך אפשר להיות כמסתפק בזה, הלא מכל פעלותיו ותנועותיו וחושיו נראה כח ד' וחלק אלקי השוכן בקרבו תמיד בלי הפסק רגע, בזה הכח נמחה כוחו של עמלק ובזה נחלש כח הס"ם והיצה"ר המכונה ע"ש עמלק. ומהסתכלות והתבוננות הזה זוכים לשמחה אמתית והיא עיקר שמחת פורים, יתן ד' שנזכה לשמחה הזאת. ודבריו הקדושים דפח"ח, והמה רפאות תעלה לנפשות ישראל:**

ישמח ישראל

<u>הענין שקבעו לשבת דוקא, כי שבת הוא אמונה, ועמלק הוא כפירה, ושבת מסייע למחייתו, ומחייתו מסייע לאמונה</u>

להבין ענין פרשת זכור לזכור עמלק בשבת דוקא, הנה ענין עמלק הוא בחינת כפירה בהשם בחינת חפרון אמונה, ולזו נסמכה פרשה יצאו מן העם ללקט ולא מצאו וגו' לפסוק ויבא עמלק וגו', כי על ידי שלא האמינו בה' ובמשה עבדו אשר אמר להם שבת לא יהיה בו וגו', נתגבר בחינת עמלק ובא עליהם למלחמה, לכן תקנו חז"ל לזכור פרשת עמלק בשבת דוקא, שעל ידי שיזכרו בחינת עמלק, יבואו להאמין בבחינת שבת כראוי, **ועל ידי שיאמינו בשבת ימחה שמו של עמלק מכל וכל.**

בת עין, זכור ד"ה להבין

<u>מחיית עמלק במעשה ביום פורים נעשה ע"י נתינת מתנות לאביונים בשמחה (שיהא המעשה מקושר ברצון), ולזה צריך שבת זכור מקודם</u>

בגמרא שם (מגילה ל.) שזכור קודם פורים להקדים זכירה לעשיה, וקשה מה זה עשיה בפורים הלא גם זה הוא אך ענין זכירה ולא עשיה בפועל, **וגם להבין הלא התורה היא נצחיות ואיך שייכים המצות הללו עתה בזמן הזה,** ונבאר בעזה"י, כי **בפורים הוא בחינה עשיה, לקיים מצות מתנות לאביונים, לזה אנו מקדימין זכירה לעשיה בכדי לזכור ולהכנים בלבבנו לקיים מצות צדקה ומתנות לאביונים בלב שלם ובטוב עין,** לקיים (דברים טו, י) ואל ירע לבבך בתתך לו, **כי זה הוא עיקר זכירת מחיית עמלק בזמן הזה למחות ולשרש כח הרע בחינת עמלק אשר בקרבו, היינו כל המדות הרעות הנשרש בקרב לבו,** כמו במצות צדקה יש בני אדם הגם שהם נותנין עם כל זה ירע לבבם בתתם, וזה הוא **בחינת 'עמלק – רוע לב',** וכמו כן בכל המדות, לזאת אנו קורין פרשת זכור קודם פורים להקדים זכירה לעשיה, **למחות את בחינת עמלק ולחיות לבו נכון וישר בעת העשיה שגם לבו יסכים להעשיה, שיהא בלב שלם ושמח.**

בית יעקב – ד' פרשיות

<u>כיון דהנס דפורים הוא נצחיות, וכל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין, מובן ממילא חובת קריאת פרשת זכור</u>

ימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים, וכדרשת חז"ל שלא יתבטלו לעולם, והימים האלה נזכרים ונעשים בתוקף קדושתם וברוב אורה ושמחה שחופיע בהם חשי"ת אז. ובכל שבת קודש מתעורר הרצון והרחמים מכל השבוע הבא וכדברי הזוה"ק (יתרו) כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין כו', מובן ממילא כי מחוייבים אנחנו מדאוריי' לקרות פ' זכור בשבת זה דייקא, ולהתעורר על ידי קריאתנו באתערותא דלתתא, ונוכל אנחנו גם כן לזכות בעזרתו ית"ש על ידי אגודתינו יחד באהבה (וחובה) [וחיבה] לעורר מחיית עמלק בכל הפרטים.

ישמח ישראל – ד"ה ולדרכנו

<u>ענין זכור היינו שידע מצבו שהוא רחוק עדיין מאד, ובזה גופא יבטל קליפת עמלק מעצמו, ויצא מאפילה לאורה</u>

השבת הזה נקרא שבת זכור, והנה בוודאי מצד השם ית' אין לייחס שם ענין זכירה, כי ענין זכירה משמעו על דבר הנשכח לפעמים, ואין שכחה לפני כסא כבודו, **רק ענין חזכירה היא מצדנו, שאז בא ההתעוררות בלב האדם, וראשית התעוררות האדם הוא לזכור את עצמו ולפקח על מעשיו שעברו כי לא טובים המה, ורוצה לצאת מהחיפוך,** וזה ענין זכור את אשר עשה ל"ך עמלק, **ועל ידי זה באים לזכירה שבקדושה, זכור את יום השבת לקדשו,** כי לית נהורא אלא האי דנפיק מגו חשוכא דייקא, **כשיבין שהחשך מקיפו וימשיך עצמו ממנו, מזה יגיע לאור באור הקדושה.**

תורת אמת

אבני חסד

קופת רבינו

סניף ארה"ק

לסדר ואלה הבגדים לכבוד ולתפארת! (תצוה) תשפ"ו לפ"ק

בשורה טובה לציבור אנ"ש תלמידי וחסידי סאטמאר בארה"ק

קופת רבינו אבני חסד נתייסדה כבר רבות בשנים ע"י

כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

אשר כרועה נאמן לעדת צאן מרעיתו דאג לבוא לעזרת אנ"ש, להקל מההוצים שיחיו' את הוצאות השטריימל אשר מוסיף והולך בכל עת, ובזה ג"כ להוריד 'הסטאנדארטן והמאדעס' שנתלבשה במלבוש הק' שטריימל שמשתנה לגריעותא בכל עת ומתרחק מאד מדרכי החסידות.

ועכשיו נתרחב קופת רבינו שמהיום והלאה כדאי להקל מאנ"ש בארה"ק יהי' אפשרות לחתני אנ"ש לקבל שטריימל מפואר חדן מה שיכולים לקבל מבית היוצר

כתר מלכות

יכולים גם כן לקבל

מבית היוצר

"אילאוויטש שטריימלען"

הנודע לשם ולתפארת.

תחת הנהלת הרבני הנגיד

הרה"ח ר' **שמואל מאיר אילאוויטש** שליט"א

מגדולי תומכי מוסדותינו בעיה"ת ב"ב יצ"ו

ובעזהשי"ת כל חתן מאנ"ש יקבל

שטריימל מפואר בשווי של 10.000 ש"ח

בסכום מועט ממש ובזה ג"כ להוריד הסטאנדרט"ן מקרב מחנינו,

שיהא כראוי וכיאות לחסידים ואנשי מעשה

הקופה מיוחד אך ורק לתלמידי וחסידי רבינו שליט"א

תלמידי מוסדותינו וישיבתינו המתפללים בבתי מדרשינו בשבתות ויו"ט

כאן המקום להודות להעסקן החשוב ראש וראשון לכל דבר שבקדושה ומסור למען חתני אנ"ש

במסירות נפלאה שלא על מנת לקבל פרס

ה"ה הר"ר **משה דוד טעללער** שליט"א

אב"י בקרית מלך רב קרית יואל

ובסיוע נגידים חשובים מאנ"ש שיחיו' שעל ידו נתהווה הדבר הזה

לכל עניני הקופה אפשר לפנות לר' **יצחק אייזיק הירש** הי"ו

במספר: **058.326.4488**

ואנו תפלתינו שנזכה להקל בהוצאות הגדולות

הרובצות על ההורים בעת נישואי בניהם

עדי נזכה לביאת גוא"צ ומלכינו בראשינו בב"א

הנהלת הקופה

יעקב אלי רייזמאן זלמן לייב סופר

פנימי העלג בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מתוך שיחה אצל שמחת השבע ברכות של בן כ"ק אדמו"ר מתולדות צבי ספינקא שליט"א

עב"ג הכלה נכדת כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א

בת בנו הרה"צ רבי **נחום קאהן** שליט"א רב דקהל תו"א בית שמש יע"א

יום ב' פרשת תצוה תשע"ט לפ"ק

השיחה נסתובבה אודות ז' אדר שחל באותו יום

רבינו: דער חתם סופר זאגט אז מ'האלט ז' אדר דעם צווייטן אדר, אזוי זאגט דער חתם סופר אין א תשובה (בהגהותיו על השו"ע סי' תקס"ח סק"כ).[1]

האדמו"ר מספינקא: און די דרשה ביי די אשכנזים ווען איז געווען?[2]

רבינו: אויך דעם צווייטן אדר. מ'האט נאר געזאגט איינמאל די דרשה, נאר אין אדר ב'.

ז' אדר איז געווען א גרויסער טאג אינדערהיים, אין דעם טאג האט מען קובע תענית געווען פאר די חברה קדישא זיי האבן געפלעגט צו פאסטן ז' אדר. אין יערות דבש ברענגט ער אסאך דרשות וואס ער האט געזאגט ז' אדר.[3] דער חתם סופר האט איינגעפירט אין אונגארין דער מנהג צו זאגן א דרשה אום ז' אדר. די אונגארישע רבנים האבן געפלעגט דעמאלטס מספיד זיין די גדולי ישראל וואס זענען נסתלק געווארן אין דעם יאר.[4]

---

1 דהחת"ס כתב (שם) שמי שנדר להתענות ביום היארצייט של אביו יתענה בשני, וז"ל: נראה לי דניהו דבלשון בני אדם סתם אדר הראשון, כדקיי"ל כר"י בשטרות, וממילא בנדר קיי"ל כוותיה וכו', מ"מ בלשון תורה הוי שני עיקר, דהרי קורא בו מגילה וכו', וא"כ מה שאומרים קדיש ביום היא"צ שהיא מטעם דין הנשמה למעלה, בודאי אותו דין שלמעלה הוא באדר שני כפי לשון התורה, וא"כ ע"כ יש לומר בו קדישים, וממילא פשוט שדעת הנודר להתענות באותו היום שאומר הקדישים.

2 מנהג דרשת הרב ביום ז' אדר, היה נהוג כנראה בעיקר בארצות אשכנז, בספר יערת דבש נמצאות שבע דרשות שדרש הגאון רבי ר' יהונתן אייבשיץ ז"ל בז' אדר, כדלקמן: בשנות תקל"ד, תקל"ה, תקל"ו, תקל"ח, מה שדרש בק"ק מוין, ודרשה אחת שדרש בשנת ת"מ בהאמבורג, ושתי דרשות שדרש באלטונא.

עיי' בפנקס הח"ק של קהילת מינקאוואץ שהיו קהלות באונגארין שנהגו להניח את כלי החפירה שחופרים בהם הקברים אצל כותלי בית הכנסת בפנים, בשעה שהרב דורש בשבעה באדר.

ועיי' בס' דברי תורה - מונקאטש (מהדו"ב אות כ"ז) שמערער על המנהג להספיד בחודש אדר.

3 מנהג דרשת הרב ביום ז' אדר, היה נהוג כנראה בעיקר בארצות אשכנז, בספר יערת דבש נמצאות שבע דרשות שדרש הגאון רבי ר' יהונתן אייבשיץ ז"ל בז' אדר, כדלקמן: בשנות תקל"ד, תקל"ה, תקל"ו, תקל"ח, מה שדרש בק"ק מוין, ודרשה אחת שדרש בשנת ת"מ בהאמבורג, ושתי דרשות שדרש באלטונא.

עיי' בפנקס הח"ק של קהילת מינקאוואץ שהיו קהלות באונגארין שנהגו להניח את כלי החפירה שחופרים בהם הקברים אצל כותלי בית הכנסת בפנים, בשעה שהרב דורש בשבעה באדר.

ועיי' בס' דברי תורה - מונקאטש (מהדו"ב אות כ"ז) שמערער על המנהג להספיד בחודש אדר.

4 עי' בערוגת הבושם (סו"פ תצוה בדרוש לז' אדר), שמזכיר את דברי הספד על מרן הקדושת יו"ט ז"ל ביום ז' אדר, וז"ל: להספידן של צדיקים וכו' ואחרון הכביד הגה"צ פאר הדור מו"ה חנני יו"ט ליפא טייטלבוים זצ"ל אבדק"ק סיגעט יע"א והספדתיו באשכבתא דילי' בפניו בפני קיבוץ אלפי ישראל, ובז' אדר במקהלות קיבוץ גדול פה ק"ק חוסט יע"א.

עיין בס' קרן לדוד (דרוש לז' אדר שנת תרפ"ו) שאמר דברי הספד על מרן העצי חיים ז"ל, וז"ל: ואחרון אחרון הכביד כי עוד מעט ושבנו מהספידו של אותו צדיק מהאלמין (הגאון רבי אלי' קליין ז"ל בנו של הגאון הגדול רבי שמעלקא מסעליש ז"ל) שמועה שמענו וחרדנו ונהפכו כל פנים כי הרה"צ מסיגוט נחלה פתאום ל"ע במחלה נוראה וכל מקום שנודע השמועה המעצבת שפכו שיח ותפילות לבורא רפואות שישלח לו רפו"ש במהרה,

האדמו"ר מספינקא: אבער כ'מיין ס'איז דא אפאר דרשות איז חתם סופר דעם ערשטן אדר אויך, דארט איז דא א ראיה אז דעם ערשטן אדר איז מען אויך מרבין בשמחה.

רבינו: יא, ער ענדיגט אזוי צו אין א תשובה 'ראש חודש אדר ראשון שמרבים בו שמחה'.[5]

האדמו"ר מספינקא: דאס גיין קיין קאלוב איז אויך געווען דעם צווייטן אדר, ווארו עס פלעגן גיין אלע צדיקים אלע רבי'ס, יעדער איז געווען אין קאלוב דעם צווייטן אדר.

רבינו: דער קאלוב'ער רב רבי אייזיקל ז"ל איז דאך נפטר געווארן אום תקפ"א, דעמאלטם איז געווען א עיבור יאר, און אויף די מציבה שטייט אויך אז ער איז אוועק אדר שני.[6] אבער סתם אזוי ווען מ'זאל האלטן א יארצייט ווען ער איז נפטר געווארן אין א שנה פשוטה, איז דא א גרויסע מחלוקה, דער מחבר זאגט דעם צווייטן אדר (יו"ד סי' ת"ב), אז דער רמ"א נעמט אהן דעם ערשטן אדר (סי' תקס"ח ס"ז),[7] נאכדעם איז דא וואס זיי האלטן ביידע, דער רמ"א אליין ברענגט דאס.[8] דער חתם סופר אין די תשובות זעהט אוים דעם צווייטן, אבער ס'איז דא אסאך חולקים אויף דעם.

האדמו"ר מספינקא: אבער דער עולם האט אנגענומען ביי יארצייט אז מ'האלט ביידע.

רבינו: יא, ווייל דער רמ"א ברענגט אז מ'זאל האלטן ביידע.

האדמו"ר מספינקא: לגבי די יארצייט פון משה רבינו, די אשכנזישע דרשות קומט דאך ווען משה רבינו'ס יארצייט, האלט מען אויך אין אדר ב'?

רבינו: יא, מ'האלט דעם צווייטן אדר. מן הסתם דער חתם סופר האט געזאגט דעם צווייטן אדר.[9] דאס איז לויט די מנהגי חתם סופר.

לגבי משה רבינו'ס יארצייט איז דאך דא אז ס'שטייט

---

5 אבל בעו"ה נתקיים בנו סכות בענן לך מעבור תפילה כי שערי תפילה ננעלו וארבלים ומצוקים אחזו בארון ונצחו ארבלים המצוקים... ועי"ש שהאריך בדברי הספד וקינה.

6 דהרי יש נידון בפוסקים אי קאי אף על אדר ראשון, והנה בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סימן פ"ח) כתב ע"ד אשר שאלת מה הזקיק רש"י (שם ד"ה משנכנס) לכתוב 'ימי נסים היו לישראל פורים ופסח', ונראה פשוט שהוצרך לכך, משום דאי משום פורים גרידא, א"כ לימא נמי ניסן וכסלו, אלא ע"כ משום שהתחילו ימי נסים רצופים ותכופים זה לזה, וי"ל עוד שרצה לרמז ג"כ שבשנה מעוברת אין שמחה נוהגת אלא באדר שני, והיינו טעמא משום דימי ניסים סמוכים הם, וכדאמרינן (מגילה ו:) אליבא דרשב"ג דאדר שני עיקר לעניין קריאת המגילה משום דמסמך גאולה לגאולה עדיף עיי"ש. וכ"כ בשו"ת תשובה מאהבה (ח"ב סי' ש"א).

אמנם עי' שו"ת חת"ס (הו"מ ח"ח סי' כ בסוף התשובה) שהתם בזה הלשון: ...ואחתום בברכה א"נ פ"ב כאור בקר ליום ג' שנכפל בו כי טוב א' דר"ח אדר ראשון שמרבים בו שמחה לסדר ושכנתי בתוכם תקפ"ט לפ"ק משה"ק סופר מפפד"מ. ש"מ דשייך ענין זה גם באדר ראשון.

וכן יש לציין שבספה"ק פירוש הרמ"ז לספר הזוהר (פר' שופטים) מהמקובל האלוקי רבי משה זכותא ז"ל ג"כ מובא מכתב שמסיים: ...וזה חנני ה' משנכנס 'אדר ראשון מרבין בשמחה' של תורה ביום כ' בד קדש ילבש, בעשרה לחדש נראו ראשי ההרים בשנת ע"ת לעשות לה' התיקונים לפ"ק... וג"כ משמע שיש ענין שמחה באדר ראשון.

אולם עי' בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' קה) שפשוט לי' דלא אמרינן משנכנס אדר ראשון מרבים בשמחה, ומוכיח מרש"י הנ"ל ועוד ראיות עי' שם.

6 על מצבת הרה"ק מקאלוב נחרת בזה"ל: ויאסף אל עמיו אל מערת קברו אשר לו ביום ז' אדר שני שנת תקפ"א לפ"ק.

7 דשיטת המחבר (יו"ד סי' ת"ב) שאם מת אביו בשנה פשוטה, אז צריך להתענות באדר שני, וכן הכריע המשנ"ב (סי' תקס"ח ס"ק מ"א), ובמהר"י מינץ (שם) כתב טעם לזה משום דאקדומי פורענותא לא מקדימינן ואיתרע מזליה ביום זה עי"ש.

ושיטת הרמ"א (סי' תקס"ח ס"ז) דהעיקר היא חודש אדר הראשון, ישועות יעקב (שם אות ד), מטה אפרים וקיצור שו"ע שם, וכ"כ גשה"ח (פרק ל"ב אות י') שרובם נוהגים היא"צ באדר ראשון, וכ"כ מנהגי פיורדא שמונין מאדר ראשון, וכ"כ מנהגי מאטערסדארף (אות רכ"ז) שיא"צ באדר ראשון ואז חיוב לעלות לתורה ולא באדר שני ע"כ.

ועיין בד' השו"ת מהר"מ בריסק (סי' קכ"ח) שכ' אף שהחת"ס שאנו יראים וחרדים מאימת דינו דן הלכה ופסק שהשני הוא העיקר, אך כיון שהרמ"א והא"ר שקדמו לפניו וכן הבאים אחריו קבעו לעיקר את הראשון, לכן הנני מורה כן.

8 כ"כ הרמ"א, וכן הרמ"א ביו"ד (שם) ובש"ך (שם ס"ק י"א), ובמטה אפרים (שם סעיף ו'), וכתב עוד שם דאם יש שם אבלים אחרים יכולים לדחותו ואינם צריכין ליתן לו קדיש אלא פעם אחת או בראשון או בשני עיי"ש. ועיין שם עוד באלף למטה מש"כ באריכות בענין זה, ועיין בספר מועדים וזמנים (חלק ז' סימן ר"ג) מש"כ בזה.

ועיין בס' משמרת שלום (אות י' סקכ"א) כ' שהאידנא נהגו לקבוע היא"צ לנמר קדיש ולהתפלל לפני העמוד והעמדת נרות בשניהם כמ"ש הרמ"א להתענות בשניהם, וכ"כ בשו"ת הד"ר (סי' ל"ד) דסוגיין דעלמא להחמיר בשני אדרים.

9 עי' בתשו' מנחת יצחק (ח"ט סי' קל"ו) [שהוא דברי הספד שנשא בעל המנחת יצחק על הגאון רבי שלמה בוימגארטן ז"ל מלאנדאן בביהמ"ד שומרי החומות בירושת"ו בז' אדר שנת תשמ"א], ובתוך הדברים אמר: ...נודע המנהג לעשות הספדים על הגו"צ ז"ל שנסתלקו אותה שנה ז' אדר, אמנם המנהג כפי אשר אנו רואים בדרשות החת"ס ז"ל היו כמעט כל הדרשות בשנה מעוברת ביום ז' אדר שני וכן איתא בכת"ס, וטעמא בעי, ומבאר שם באריכות טעם הדבר, עיי"ש.

ויש לציין שבדרשות חת"ס (דף קפ"ה) מובא שהגאון החת"ס כאשר היה אב"ד בק"ק דרעזניטץ היה דורש ג"כ בכל שבת זכור, ועיי"ש שמבאר טעם הדבר, אך אחר שנתרבו עליו עול הציבור היה דורש רק בז' אדר.

ותצפנהו שלשה ירחים (שמות ב ב), משה רבינו איז געבוירן געווארן דריי חדשים פאר זמן מתן תורה (סוטה יב.), ותצפנהו, מ׳האט דאס אוועקגעלייגט אויף שלשה ירחים.[10]

האדמו״ר מספינקא: יעדער עלטערער איד נאך די מלחמה האט געדעדט פון קאלוב. מיין טאטע ז״ל (כ״ק אדמו״ר מספינקא ז״ל) האט פארציילט אז ער האט געזעהן רבי שלום אליעזר״ל דארט.[11] אלע צדיקים זענען דארט געווען. רבי ישעי׳לע קערעסטירער, דער אהבת ישראל פלעגט צו קומען, וואו מ׳האט געוואלט זעהן צדיקים איז עס געווען אין קאלוב ביי די יארצייט.[12]

רבינו: דער פעטערר ז״ל איז אויך געפארן קיין קאלוב, כ׳וויים נישט צי יעדעם יאר, אבער ער איז געפארן.[13]

---

10 עי׳ בשו״ת שאילת יעב״ץ סי׳ קי״ז שכתב סברא זו, דלאותו מ״ד בגמ׳ שם שלא היתה שנה מעוברת נמצא היתה לידתו של משה שלשה חדשים קודם זמן מתן תורה, א״כ גם תענית מיתתו שהיה בזמן זה אין לנו לקבוע זמן זה רק בג׳ חדשים לפני מתן תורה, עיי״ש, והביא דבריו בשו״ת חת״ס או״ח סימן קס״ג עיי״ש.

11 עיי׳ בס׳ נפלאים מעשיך (ח״א) שהרה״ק רבי שלו׳ אליעזר מראצפערט ז״ל היה נוסע הרבה פעמים בז׳ אדר לעיר קאלוב על היומא דהילולא של הרה״ק ר׳ אייזיק׳ל מקאלוב ז״ל אשר בידוע יום זה היה הנסיעה הגדולה ביותר ברחבי אונגארין שכולם כא׳ אדמורי״ם רבנים, וכן אנשים פשוטים ונשים וטף באו להתפלל על הציון המצויינת, ואז זכיתי לראות הדר זיוו הק׳.

וזכורני שהרה״ק נכנס לאוהל הק׳ ובזמן מועט לערך כמה דקות כבר יצא מן האוהל בשלום, ואמר: דער הייליגער קאלובער שטייט און בענטשט דעם עולם, ופנה לביתו.

ועיין בספר מכתבי קודש-באבוב (ח״ב מכתב מ״א) שבתו של הגה״ק רבי בן ציון מבאבוב הי״ד נתארס עם בנו של הרה״ק מטשעחויב ז״ל וקבעו את זמן הנישואין ביום ז׳ אדר, והרה״ק רש״א שלח מכתב לחתנו הגה״ק מבאבוב בו הוא מבקש לשנות את הזמן מחמת שיש לו השתוקקות עצומה להיות על ציון המצויינת של הרה״ק מקאלוב, ואכן שם מביא אח״כ מכתב שהקדימו את החתונה ליום ג׳ אדר, עיי״ש.

12 ידוע כי ביום ז׳ אדר היה בעיר קאלוב יומא דריגלא, ונתאספו אלפים מכל המדינה להשתטח על ציון קדשו.

ומענין לענין מן הראוי לציין מה שכתב בס׳ אלה מסעי (עמ׳ קנ״א) מה שסיפר רבינו בעל ברך משה ז״ל מעשה פלא שאירע לו בעת נסעו להשתטח על ציון הרה״ק מקאלוב ביומא דהילולא, היה זה ביום ז׳ אדר שנת תש״ג, ובמדינת אונגארין כבר רחף באויר רוח האנטיסמטיז״ם, ורבינו נסע מעיר זענטא לקאלוב, ובדרכו חזרה נכנס לראצפערט לבקר את זקינו הקדוש הרה״ק רבי שלום אליעזר׳ל ז״ל, גם נסע לסאטמאר לבקר את דודו הקדוש מרן בעל דברי יואל ז״ל, ויהי באמצע הדרך עלו על מסילת הברזל חיילים מזויינים, ובראותם שם את רבינו יושב עם עוד כמה יהודים, התחילו החיילים לצעוק עליהם "אידן אראפ", ורצו לורקם מחלון מסילת הברזל באמצע הנסיעה, אשר בתחבולה מסוכנת זו רצחו הרבה יהודים בימים ההם הי״ד, וכשרבינו עם אחוזת מרעיו מיאנו לקפוץ מן החלון, התחילו להכותם מכות אכזריות לדוחפם אל עבר החלון, פתאום נתגלה אפיצי״ר צעיר לימים, וכראותו את החיילים ההם שאלם למעשיהם, אמרו לו שרוצים לסדר את היהודים האלו, ויאמר להם האפיציר לכו לכם לדרכיכם, ואני כבר אתעסק עמהם, בינתיים הגיעה מסילת הברזל לדעברעצין, רבינו שלא האמין לנפשו שכבר ניצול מידי הרוצחים, ירד בפחד ממסילת הברזל, ופגש שם את ש״ב ואשת גיסו הרבנית הצדיקת מרת חי׳ רויזא ע״ה בת מרן רבינו הק׳ בעל דברי יואל ז״ל, והיא הלכה לבדוק אם החיילים עדיין אורבים לנפשו, היא באה בחזרה ואמרה כי אין לו עוד ממה לפחוד, כי כנראה שלחו מן השמים את האפיציר הצעיר הלזה להציל ממות נפשם.

וסיים רבינו ואמר, כי אז ראה והבין פירוש מאמרם ז״ל (פסחים ח.) שלוחי מצוה אינם ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתם, ומכיון שהיה בדרכו חזרה מן הציון הקדוש בקאלוב, זכותו הגדול היא שעמדה לו להנצל ממות לחיים.

13 מאז שנצטרפה עיר סאטמאר למדינת אונגארין נסע רבינו מדי שנה בשנה לפקוד את הציון הק׳ בקאלוב ביום ז׳ אדר ביומא דהילולא של הרה״ק מקאלוב ז״ל, והעתיר לה׳ בבכיות עצומות, ולאחמ״כ ערך את השולחן אשר לפני ה׳ לכבוד היומא דהילולא של הקדוש הספון שם.

והנה הגם שעמקו מחשבותיו של רבינו ז״ל וטעמיו ונימוקיו עמו למה העתיר על ציון הרה״ק מקאלוב יותר מעל קברי שאר הצדיקים, אולם כדאי להעתיק מלשון קדשו של מרן רבינו ז״ל שאמר בסעודה שלישית פ׳ שמות שנת תשכ״ב, והאריך בזה שמרע״ה קיבל עליו צרות ישראל, וכמו שמובא וידוע ש״הרה״ק מקאלוב זללה״ה אמר פעם שקבל על עצמו צרות כלל ישראל״, ועי״ז נמתקו הדינים, ואיתא בגמ׳ (בבא מציעא פה.) בשינייא דרבי שכל זמן שהיה לו כאב שיניים הציל את ישראל מהרבה גזרות

עיין בס׳ זכר צדיק לברכה (אות תרי״ט) בשם א׳ שהיה בעיר קאלוב בשנת תש״ד כשהרה״ק רש״א מראצפערט ז״ל הגיע לבקר את רביה״ק בביתו של רבי שלמה קויפמאן ז״ל ודיברו מהרשע הצורר ימ״ש וגזירותיו הנוראות, עיי״ש.

ויש לציין שבס׳ המאזרי חיל (זכרונות ושובדות מהרה״ח רבי חי״ל שווארץ ע״ה מירושת״ו) מביא שהוא היה עם רבינו בשנת תש״ד כשהשתטח על הציון הק׳ בקאלוב ומאוד בכה על המצב הנורא שהורגש כבר באויר, וכשיצאו התחילו הגוים לזרוק אבנים עליהם ואבן אחת פגע בכובעו של רביה״ק, וראו עין בעין שהשעה משחקת להם רח״ל, עיי״ש שמתאר ביקורו אז של רבינו אצל הרה״ק רבי שלו׳ אליעזר מראצפערט בקאלוב, ובתוך הדברים אמר הרה״ק מראצפערט לרבינו וגם לחתנו הרה״צ מקאסאני זצ״ל "איך בין שוין אן אלטער יוד איך האב שוין נישט קיין כח, עטץ זענען נאך יונגעלייט רייסט איין, די צרות קומען שוין", והוסיפו לדבר ביניהם זמן רב בחביבות יתירה.

ועיי׳ בס׳ שיח זקנים (ח״ב עמ׳ ק״ו) מפי עד ראי׳ שראה איך שאלמנה ענייה נכנסה לרבינו ז״ל בקאלוב ובכתה על מר גורלה, ורבינו לקח את כל הערימה הגדולה מהפדיונות שהיה על השולחן ונתן לה׳.

אגב, יש להעתיק סיפור פלא שהי׳ פע״א כשנסע מרן רבינו ז״ל לעיר קאלוב להשתטח על ציון הרה״ק מקאלוב ז״ל ביומא דהילולא, והיה

דער זיידע דער עצי חיים איז אמאל געווען דארטן אויף א שבת. כ׳וויים נישט אויב ס׳איז געווען אינעם טאג פון די יארצייט.

דעמאלטם איז מיט געווען א גרויסער עולם, האט דער פריץ פון די געגענט געלאזט רופן דעם רב [הגה״צ רבי מנחם בראדי ז״ל בעל באר מנחם] און ער האט איהם געפרעגט וואם גייט דא פאר, האט ער איהם געזאגט ׳א גרויסער ראבינער איז דא געקומען׳, האט דער פריץ געזאגט ׳לאזט איהם רופן ער זאל אריבער קומען דא׳, דער קאלובער רב איז געווען זייער דערשראקן פון דעם (כי הפריץ היה מפורסם לרשע עריץ)

איז דער קאלובער רב אריבער געקומען זאגן פארץ זיידן אז דער פריץ לאזט איהם רופן, דער זיידע איז ארויף געגאנגען צו איהם, פרעגט איהם דער פריץ פארוואס איז ער געקומען דא, זאגט איהם דער עצי חיים ׳איך האבן פארשידענע בקשות, בין איך געקומען בעטן פאר זיי׳, האט זיך דער פריץ אפגערעדט אז ס׳איז א גרויסע טרוקענעניש, ס׳איז נישטא קיין רעגן, זאל דער רב אויך בעטן ס׳זאל קומען רעגן.

אפאר טאג שפעטער איז געקומען רעגן, און דורך דעם וואס ער האט אזאנס צוגעזעהן איז ער נהפך געווארן לאיש אחר, זיין שנאה צו די אידן האט שוין נאכגעלאזט.

האדמו״ר מספינקא: נאך די מלחמה האט זיך שוין נישט צוריק געכאפט דאס פארן קיין קאלוב צו די יארצייט.

רבינו: היינטיגע צייטן ווען מ׳פארט אויף קברי צדיקים, איך רעד במשך דעם יאר, גייט מען קיין קאלוב אויך, אבער דאס געפארעכטט אויף די יארצייט וואס איז געווען פארץ קריג דאס איז שוין נישטא היינט, עכ״פ נישט אויף די יארצייט.

האדמו״ר מספינקא: ס׳איז אלעם ארגינעל דארטן, די מציבה.

ס׳איז געווען א חידוש ווי אזוי ס׳איז אריין דארט אזויפיל צדיקים דארט, אז צעהן אידן שטייען קען מען שוין נישט ארייננגיין.

רבינו: קיין צעהן קענען אויך נישט ארייננגיין...

האדמו״ר מספינקא: יעדער רבי יעדער צדיק איז געקומען מיט זיינע חסידים.

רבינו: מ׳איז מסתמא טאקע נישט אריין געגאנגען, מ׳איז געבליבן אינדרויסן.

האדמו״ר מספינקא: ס׳איז געווען תלמידים פונעם באר מנחם, זיי פלעגן אריין גיין צו אים, ער איז געווען דארט רב פון שטאט, מ׳פלעגט אים גיין באזוכן, ער האט גערהאט א ישיבה דארט. ער האט נישט איבער גערלאזט קיין קינדער, אבער די תלמידים האבן געהאלטן זיין יארצייט.

ס׳איז א חידוש אז זיין יארצייט איז א טאג פאר תשעה באב, ח׳ אב, און אז מ׳האט געמאכט א יארצייט סעודה און א סיום משניות, אבער מיין טאטע ז״ל האט נישט גערלאזט מאכן קיין פליישיגע סעודה, ה׳ אב ביים אר״י הקדוש׳ם יארצייט האט מען יא געמאכט.

רבינו: פון ז׳ אב האט מען שוין מחמיר געווען.[14]

רגיל להתאכסן בבית החסיד ר׳ שלמה קויפמאן ע״ה, ודרכו של רבינו ז״ל היה להגיע לקאלוב בשעה מאוחרת מאוד, ואחר שהשתטח על הציון הק׳ הלך לטבול והלך להתפלל מנחה ומעריב בבית החסיד הנ״ל.

והוה עובדא בא׳ השנים שהי׳ אז יום קר מאוד, קור מקפיא שחדר לתוך העצמות, והיה מאוחר בלילה, ורבינו ז״ל רצה לחזור לביתו לכאטמאר, והרה״ח הנ״ל הפציר ברבינו ז״ל מאוד שלא יסע בלילה בשעה מאוחרת, ובפרט שהיה קור מאוד ולפני קרתו מי יעמוד. וגם הרה״ח ר׳ פייוויש ז״ל המשב״ק ביקש מרבינו ז״ל להמתין על למחרתו, אבל רבינו רצה לנסוע לביתו. וכן עשו ושמו לדרך פעמיהם.

ויהי כהרחיקו מקאלוב כמה פרסאות הגיעו לכפר קטן הסמוך לקאלוב, הנקרא בשם קליין קאלוב. ואופני האויטא נשברו ולא יכלו להמשיך בדרכם. והקור הזיק לבריאותו של רבינו ז״ל ולא ידעו מה לעשות. והרה״ח ר׳ פייוויש התחיל לחפש בית יהודי להכניס שם את רבינו ז״ל שינצל מהקור, וחיפש מבית לבית עד שמצא בחסדי ה׳ בבית אחד אור נוצץ משם, ודפק על הדלת ברעדה ופתחו לו. וראה לתמהונו הרב שזה ביתו של החסיד ר׳ סענדער לוסטיג ז״ל מתלמידי מורן הקדושת יו״ט ז״ל, והר״ר סענדער יושב ולומד בספר קדושת יו״ט, ואמר ר׳ פייוויש ברתת וחלחלה הנה רבינו עומד בחוץ וקופא מקור, וירץ ר׳ סענדער לחוץ והכניס את רבינו ז״ל לביתו ושרת את רבינו והכין לו כוס חמין להחיות את נפשו, ושמח שמחה גדולה שזכה לאכסן את רבינו בביתו.

ובאותו מעמד נתן ר׳ סענדער את קולו בבכי, ואמר לרבינו בקול בוכים: ישמע נא רבינו דבר פלא, חזרתי היום מהציון הקדוש בקאלוב, והייתי עייף מטורח הדרך ועלית על יצועי בשעה מוקדמת, ותיכף כאשר נרדמתי ראיתי בחלומי את מורי הקדושת יו״ט, ואמר לי, מה לך נרדם הלא בני עומד בחוץ וקופא מקור.

ונתעוררתי מזה והרהרתי בדברי החלום, ואמרתי לעצמי, וכי מאיפה יבא רבינו בעת לקליין קאלוב, ובודאי דברי חלומות הם דברים בטלים לא מעלין ולא מורידין, ונרדמתי פעם שנית, ושוב נשנה החלום, ולא ידעתי כדת מה לעשות, וקמתי ממיטתי ולקחתי ספרא דבי רב ספה״ק קדושת יו״ט, והתחלתי ללמוד בו, ותיכף כאשר ישבתי ללמוד שמעתי נקישות בדלת ופתחתי וראיתי את ר׳ פייוויש עומד, ואז הבנתי החלום ואת פתרונו. ורבינו ז״ל שמע לדבריו ולא ענה לו דבר, ויהי לפלא.

---

14 כן מובא בס׳ דרכי חיים שמרן הק׳ מצאנו לא עשה סיום אחר ז׳ אב, וכן היה המנהג בבעלזא.

ביום ז׳ אב נכנסו נכרים להיכל כמפורש במס׳ תענית (כט.) בשבעה נכנסו נכרים להיכל ואכלו וקלקלו בו שביעי שמיני, ותשיעי סמוך לחשיכה

האדמו"ר מספינקא: דעם ערוגת הבושם'ס יארצייט איז ז' אב.

רבינו: מ'האט שוין נישט געמאכט קיין פליישיגע סעודה שפעטער ווי ז' אב, אפילו ביי א סיום אויך נישט, נאר ביי א ברית.

האדמו"ר מספינקא: אינדערהיים, בעפאר די קריג, איז געווען דריי מקומות וואו מ'איז געפארן, ס'איז געווען קאלוב, צאנז, און ליזענסק.

רבינו: קראקא איז אויך געווען.

האדמו"ר מספינקא: יא, קראקא אויך.

אבער מ'איז נישט געקומען פון איין עק צום אנדערן, נאר די וואם האבן געוואוינט דארט בשכינות, די אונגארישע אידן זענען געגאנגן קיין קאלוב, און די גאליציאנע אידן זענען געפארן קיין צאנז און ליזענסק.

רבינו: די נסיעות פון דאהי נאך די מלחמה איז שוין געווען אנדערש, די ערשטע נסיעות אויף פולן איז געווען קיין צאנז, און אז מ'איז געפארן פלעגט מען שוין ארום פארן צו אנדערע מקומות דארט ארום, און מ'האט זיך נישט מעכב געווען וועגן חודש ניסן. מ'איז נאכנישט געפארן קיין ליזענסק יענע יארן, בכלל נישט געווען די גרויסע נסיעות קיין ליזענסק, כ"ה ניסן קיין צאנז איז געווען די ערשטע גרויסע נסיעות.

האדמו"ר מספינקא: למעשה איז היינט ליזענסק זייער א גרויס געפארעכטם.

רבינו: יא, שפעטער האט זיך עס טאקע געטוישט, ס'איז געווען דער הרב [ר' זאב וואלף] מורינו פון קראקא,[15] מיט אים האט זיך עס אהנגעהויבן, ער האט פארפירט מ'זאל נישט פארן צו אנדערע קברי צדיקים ווען מ'גייט קיין צאנז, אלם [חודש] ניסן, וועגן דעם קב הישר וואם ברענגט אז ניסן איז ענדערש נישט צו גיין.[16] לכבוד דעם האט זיך צוביסלך אהנגעהויבן די נסיעות ענדערש קיין ליזענסק אויף כ"א אדר.

א' הנוכחים: דער חקל יצחק האט געדאוועט ז' אדר ביי די יארצייט אין די גרויסע שוהל אין קאלוב. ער האט געהאלטן די יארצייט, אויך דער אמרי יוסף.

האדמו"ר מספינקא: ס'איז געווען א צוואה, דעם אמרי יוסף'ס טאטע רבי שמואל הערש (ראב"ד מונקאטש), איז געווען א זוהן פון רבי אברהם (בן הרה"צ רבי שמואל צבי ב"ר גדליה ז"ל שו"ב דק"ק קאלוב בימי הרה"ק מקאלוב ז"ל), דער רבי אברהם איז געווען א יתום און איז אויפגעוואקסן ביים קאלובער רב אין שטוב, און דער קאלובער רב האט געלאזט צוואה אז דער רבי אברהם זאל זאגן קדיש נאך אים, און ער זאל האלטן די יארצייט, ער האט עס נאך געזאגט בחייו, און ער האט אזוי געטוהן.[17]

און נאכדעם איז עס אריבער געגאנגען בירושה צו די קינדער, דער אמרי יוסף, און ס'איז געגאנגען שפעטער אויך. ער האט געדאוועט אין די שוהל ביי די יארצייט, ווייל ס'איז געווען א צוואה אז ער דארף האלטן די יארצייט און דאוועגען במילא האט ער באקומען די שוהל. מ'האט נישט געהייצט אין קיין שוהל, נאר אינדרויסן. איז אינמיטן דאוועגען האט מען זיך געמוזט טוישן, ז' אדר איז געווענליך גוט קאלט דארט, האט מען זיך געדארפט גיין אנווארעמען אין צוריק קומען. אזוי איז געווען ביי א בית הכנסת.

רבינו: יא, א בית הכנסת האט מען נישט געהייצט, ניין.

ויצא רבינו במחול לצדיקים עם החתן והמחותנים

ונפרד רבינו ממנו ברב ברכות

הציתו בו את האור, והיה דולק והולך כל היום כולו ע"כ. ומצינו להמג"א (סי' תקנ"ד סק"ט) שכתב שיש יולדות שמפסיקות מלאכול בשר ויין מיום ז' באב, כיון שאז נכנסו הנכרים להיכל, ויש להחמיר יותר באבילות ועכ"פ נלמד מזה לכל דבר שמקילין בט' הימים שיש להחמיר מיום ז' אב.

15 הרה"ג ר' זאב וואלף מורינו ז"ל, שם משפחתו הי' 'מורינו' והי' ת"ח מופלג, והוא נשאר שם בקראקא גם לאחר המלחמה תחת ממשלת הקאמוניסטן.

16 עי' בס' קב הישר פרק פ"ח שכתב בזה"ל: אבל אין המנהג בניסן לילך לבית החיים להתפלל על הקברים ולומר תחנונים כמו בשאר ימים, כדי שיהיה החודש ניסן כולו קדש, ובזה נעשים חטיבה מול חטיבה לנשמות הקדושים הנזכרים. - ומכיון שהיארצייט בצאנז היא בחודש ניסן לא יכלו לילך לשאר קברי צדיקים, רק לצאנז.

17 עיין בס' תולדות יצחק שהרה"ק מקאלוב גידל וחינך את בני הרה"צ ר' שמואל צבי שו"ב בעיר קאלוב וממקורבי רבינו ה"ה ר' פאוויל ור' אברהם ממונקאטש (אבי הה"צ ר' שמואל צבי אבי האמרי יוסף והגה"ק ר' יצחק אייזיק מסווהאליווע שנקרא ע"ש הרה"ק מקאלוב), ועובדא דהוי הכי הוי, דבזמנו היו יושבי הגלילות מחוז סאבלאטש ע"ה גמורים, ובתוכם גם מגדלי חזירים, והשו"ב ר' שמואל צבי שהיה איש חסיד וירא אלוקים רצה לגלות את אוזן הרה"ק על ענין זה, ולא עלתה בידו, כי בכל פעם שרצה לדבר בענין זה דחה רבינו את שיחתו אתו.

פעם אחת לקראת פורים לקח חתיכת עץ וגילף עליה צורת דבר אחר, ובליל פורים כאשר ערך רבינו את שולחנו הניח את הקרש על השולחן לנגד עיני הרה"ק, ובראות הרה"ק זאת נזדעזע, ואולם תפס את כוונתו, ומיד פנה אליו ואמר "איהר זעהט, אזוי וועלן אלע אויסזעהן", וכן היה שבתוך זמן קצר נתפגרו כל דירי החזירים, ונעשו כעין יבש, ואעפ"כ הקפיד עליו הרה"ק, כי לא נאה להעלות דמות כזה על השולחן הק', ור' שמואל צבי לא הוציא שנתו ל"ע, והותיר אחריו ב' יתומים רכים, ואספם הרה"ק לביתו, וביקש מרבי אברהם שיאמר קדיש עליו כבן.

ביקור בבית הגאון רבי אשר גרינפעלד זצ"ל

דומ"ץ דקהל אהבת ישראל וויזניץ, מאנטרעאל יצ"ו

יום ה' פרשת חיי שרה תשפ"ג לפ"ק

דומ"ץ וויזניץ: כ'וויל איבערגעבן א גרום פונעם רבינ'ס גרויסע כולל דאהי (במאנטריאל), זיי לערנען ביי אונז אין ביהמ"ד שוין אפאר וואכן.

א' הנוכחים: אונזער כולל לערנט שוין אפאר וואכן אינעם וויזניצער ביהמ"ד, ווייל מ'פארענדיגט דאם בויען ביי אונז אין ביהמ"ד, האט די כולל זיך אריבערגעצויגן אהין.

רבינו: אן אכסניא של תורה.

דומ"ץ וויזניץ: עם שטייט אויף דעם וואם מ'זאגט אין די תפילה 'מודים אנחנו לך ששמת חלקינו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקינו מיושבי קרנות', צוויישן יושבי ביהמ"ד און יושבי קרנות איז דאך נאך דא א מיטל וועג אויך? אזוי גייט דאס?, אז נישט דאס איז דאס? יעדער איד האט דאך עפעס א חלק אין די תורה, ותן חלקינו בתורתיך.

רבינו: דער פעטער ז"ל האט אמאל געזאגט אין א דרשה, אז מ'קען זיין 'מיושבי בית המדרש' און זיין 'מיושבי קרנות' אויך. במילא איז עם נישט אזא קשיא...[18]

דומ"ץ וויזניץ: פשוט פשט קען אויך זיין אז אויב מ'איז נישט נישט 'מיושבי בית המדרש', דעמאלטס וועלט מען 'מיושבי קרנות'.

נאר ס'איז אזוי, אויף צוויי אופנים קען א מענטש וועלן אריין גיין אין ביהמ"ד לערנען, אויף איין אופן, וועט מ'זעהט נעבעך וויזוי די יושבי קרנות זעהן אוים, איך וויל נישט אויסזעהן אזוי, גייט מען אין ביהמ"ד לערנען, און צווייטנס, אז מ'קומט אריין אין ביהמ"ד און מ'הערט א קול תורה, עס הילעכט אפ, עס קאכט, איך וויל אויך זיין אזוי, 'מודים אנחנו לך ששמת חלקינו מיושבי בית המדרש', צו קומען לערנען דורך די 'יושבי בית המדרש', און נישט דורך די 'יושבי קרנות'.

אז מ'קומט דא אריין אין כולל, דער קול תורה וואם מ'הערט דא אינעם רבי'ן'ס כולל, פשוט עם רייסט מיט און שלעפט אז מ'זאל וועלן לערנען.

רבינו: יעקב אבינו האט געזאגט, עם לבן גרתי, ותרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים, טייטשט מען אז יעקב אבינו האט געזאגט, כ'האב מיך נישט געדארפט אראפ לערנען ממעשיו הרעים, אז כ'האב צוגעקוקט ווי אזוי לבן פירט זיך אויף צו וויסן אז מ'דארף טוהן פארקערט, כ'האב מיך נישט פון אים געלערנט.

דומ"ץ וויזניץ: דער וויזניצער רבי ז"ל פלעגט צו זאגן 'ולא' צו זאגן ניין פארץ בעל דבר, 'למדתי ממעשיו הרעים', דאם האבן איך מיך געלערנט ממעשיו הרעים, כ'האב געזעהן מיט וואספארא תשוקה ער לויפט עם נאך, האב איך געזאגט 'לא'.

רבינו: דער עטרת צבי טייטשט, דער זיידע ז"ל רבי אלעזר ניסן האט עם נאכגעזאגט פונעם רבי ר' הערש פון זידיטשוב, 'ומותר האדם מן הבהמה אין', אז א מענטש איז מער פון א בהמה מיט דעם וואם ער קען זאגן 'ניין'.

דער ייטב לב ברענגט דאם אזוי, אז ער האט דאם געהערט פון זיין טאטן רבי אלעזר ניסן.[19]

דער פעטער ז"ל האט אמאל געטייטשט מיט דעם עטרת צבי דעם פסוק (דברים יח, יד) ואתה 'לא כן' נתן לך ה' אלקיך.[20] אזוי שטייט אין דברי יואל, ער האט עם אמאל געזאגט אין א דרשה.

דומ"ץ וויזניץ: כ'האב געטראכט אזוי, עם שטייט די וואך

---

18 עיי' בספה"ק דברי יואל (פר' ראה) חלק מדרשה שנשא בעיר לאנדאן שנת תשי"ב לפ"ק, ובתו"ד אמר: והנה ישנם כאלו ההולכים בפשרות שהגם שמתנהגים בדרכי התורה והמצות, אבל אינם מתרחקים לגמרי מהרשעים, אבל באמת לא זהו הדרך, כי העיקר בזמנינו לעשות הכל בנקיון תערובות שיהיה הכל זך ונקי כרצון השי"ת.

ואפשר שזה רמזו בתפלת רבי נחוניא בן הקנה שאמר מודה אני לפניך וכו' ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות, דבזמננו יש למצוא הרבה שאוחזים בשניהם, שהם מיושבי קרנות וגם באים לבית המדרש, והדבר הזה גרוע עוד ביותר, כי ממשיכים ומביאים הדעות בוזבות של יושבי הקרנות פנימה אל תוך בית המדרש ומטשטשים ומגשמים הכל, ועל זה אמר רבי נחוניא בן הקנה מודה אני ששמת חלקי מיושבי בית המדרש בלבד, ואין לי חלק ונחלה כלל בדעותיהם של יושבי קרנות, ומובן שפיר כפל הלשון, עכדה"ק.

19 עי' בייטב פנים (מאמר קדישין אות מד) וז"ל: 'שמעתי מפי אבא מארי זללה"ה משמיה דרבינו הק' מהרצ"ה בעל המחבר ספר עטרת צבי לפרש הכתוב (קהלת ג יט) ומותר האדם מן הבהמה אי"ן, כי עיקר המותר שיש לאדם על הבהמה הוא בחינת אין, כלומר שאם האדם מתאוה וחושק לאיזה תאוה והפץ לעשותו, בידו לשבור טבעו ולומר אין וימנע מלעשותה, אבל בהמה מה שלבה חפץ ויכולה לעשותו היא עושית, ואין בידה להמנע שלא לעשותה', עכדה"ק.

20 ידוע מ"ש בזה מרן רבינו ז"ל בעל דברי יואל פע"א בתוך דרשה בשב"ק בשנת תשכ"ה לפרש מאמר הכתוב (פ' שופטים) ואתה לא כן נתן לך ה' אלקיך, שהשי"ת נתן כח שיוכלו לומר להיצה"ר 'לא כן', ויוכלו להמנע מלילך אחר עצתו (נדפס בדברי יואל מהדורא בתרא בספר דברים חלק ב' עמ' קל"ד).

אז אליעזר האט געזאגט (בראשית כד, ה) אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי, זאגט רש"י, אלי כתיב, בת היתה לאליעזר, און ער האט עס געוואלט, האט אברהם געזאגט 'בני ברוך ואתה ארור ואין ארור מתדבק בברוך', וואו שטייט אין די תורה א רמז אויף דעם? עם דארף דאך זיין ערגעץ מרומז דאס.

נאר ער האט אים געזאגט (בראשית כד, ג) לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבו, וואם הייסט דאס 'אנכי יושב בקרבו'?

נאר אפילו אין דיר, ווייל איך בין דאך אין דיר, ווייל דו ביזסט דאך א דולה ומשקה, מיין גאנצע תורה איז אין דיר, לא תקח אשה לבני, אפילו 'מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבו', דארטן איז מרומז אז ער האט עס געוואלט און אברהם האט געזאגט ניין.

די וועלט פרעגט א קשיא פארוואס שטייט עס נאר דא ווען אליעזר האט עס פאר זיי פארציילט, פארוואס שטייט עס נישט פריער. נאר פשוט ער איז דאך געווען א שדכן, אז ער איז געווען א שדכן קען מען אים דאך פרעגן דו זאגסט אז ער איז אזא גוטער בחור, דו האסט דאך א טאכטער, פארוואס נעמסטו אים נישט? האט ער דאך דא געמוזט זאגן, איך האב עס געוואלט נאר ער וויל נישט, און אז ער וויל ענק נעמען באפטם עס, אבער פריער איז דאס נישט געווען אינטערסאנט צו פארציילן.

רבינו: אליעזר איז נישט געווען קיין שדכן, ער איז געווען א שליח. ער האט נישט געהאט קיין ברירה, ער איז געווען א שליח פון אברהם אבינו.

דומ"ץ וויזניץ: מ'זאגט אז אליעזר האט געזאגט (בראשית כד, מה) 'אשר הנחני בדרך אמת', פארוואס האט ער געזאגט 'בדרך אמת', ווייל א שדכן זאגט ליגנט...

רבינו: מ'פרעגט די קשיא, אברהם האט געשיקט אליעזר"ן, און אליעזר האט איר מקדש געווען, מ'לערנט דאך ארויס ברכת האירוסין פון 'ויברכו את רבקה (בראשית כד, ס).[21] איז דאך געווען קידושין, ווי אזוי האט אברהם געשיקט אליעזר מקדש זיין פאר יצחק, מוז דאך זיין אז יצחק האט געמאכט א שליח אברהם, און אברהם האט געמאכט פאר א שליח, איי די גמרא זאגט דאך אין קידושין (דף מה:) לא חציף אינש לשוויי לאבוה שליח, ער האט אים נישט געקענט אליינם שיקן, ער איז דאך נישט געווען זיין בעל בית, מוז דאך זיין אז ער האט נישט געהאט קיין ברירה, האט יצחק געמאכט א שליח אברהם, און אברהם האט געמאכט אליעזר.

דער קדוש מראדו"ש זאגט (הובא בשו"ע אבהע"ז סי' ל"ה ס"ו בהג"ה) אז ביי קידושין אין אין שליח עושה שליח, אויב אזוי ווי אזוי איז אליעזר געווען א שליח, ביי קידושין קען דאך א שליח נישט מאכן קיין צווייטע שליח (כ"כ הקשה בפנ"י שם).

עם קען זיין א תירוץ, וואם איז דער חילוק פארוואם קען מען נישט? פארוואם ביי א גט קען מען יא? איין תירוץ איז ווייל ביי א גט איז בעל כרחה, האט ער א שטערקערן כח, קען דער שליח מאכן א שליח, משא"כ קידושין איז נאר מדעתה האט ער נישט אזא שטארקן כח. דא איז דאך געווען בעל כרחה, ווייל ווען בתואל האט נישט געוואלט האט מען אים אפגערוימט, במילא האט דער שליח געקענט מאכן א שליח. זי האט דאך געזאגט (בראשית כד, נח) ותאמר אלך, זאגט רש"י, אף אם אינכם רוצים. זיי האבן דאך אליינם אזוי געזאגט (בראשית כד, נ) מה' יצא הדבר לא נוכל דבר אליך רע או טוב. פארוואם האט זי אזוי געענטפערט, טאקע וועגן דעם ווייל ס'זאל קענען זיין שליח עושה שליח.

דומ"ץ וויזניץ: די וועלט פרעגט דאך א קשיא, ווי אזוי האט ער געקענט מאכן א שליח און ער האט נישט געזאגט ווער, עס שטייט אין גמרא (גיטין סד.) אז ווען איינער מאכט א שליח מקדש צו זיין א אשה און דער שליח איז געשטארבן אסור בכל הנשים שבעולם.

רבינו: דער קדושת לוי (פר' חיי שרה) זאגט דאס. ער פרעגט נישט קיין קשיא, ער זאגט אז וועגן דעם האבן זיי אים געוואלט פאר'סמ"ך.[22]

דומ"ץ וויזניץ: ס'קען זיין אזוי, ביי דוד המלך שטייט אז כל זמן ער האט געלערנט האט דער מלאך המות נישט געקענט צוקומען, האט אים אברהם אבינו געגעבן אן עצה

---

21 דבגמרא יליף לברכת כהנים בעשרה, ממה שנאמר (רות ד, ב) ויקח [בועז] עשרה אנשים, וע"ז הקשו בתוס' דבמס' כלה מייתי הפסוק ויברכו את רבקה, ותירצו די"ל דמויברכו את רבקה ילפינן לברכות אירוסין, ומיקה בועז עשרה אנשים ילפינן ברכות נישואין, וע"ז כתבו עוד דיש ללמוד ממס' כלה שיש לברך ברכת אירוסין לאשה המתקדשת ע"י שליח, שהרי אליעזר שליח היה, עיי"ש.

22 וז"ל שם, ונבאר למה מתחלה רצו הקדושין ולבסוף לא רצו הקדושין, כי הם לבן ובתואל לרשעה נתכוונו כפירוש רש"י שרצו להרוג אותו, כי הם לא רצו שיצחק יהיה לו זרע וקיימא לן (גיטין סד.) כל השולח שליח לקדש את האשה כל זמן שהשליח בדרך אסור בכל הנשים שמא יקדש את הערוה. ולכך בתחלה רצו הקדושין ואחר כך יהרגו את אליעזר כדי שיצחק לא יהיה לו חס ושלום זרע, כי יהיה אסור בכל הנשים.

וע"ע בספה"ק קדושת לוי (שם) עה"פ לא אוכל עד אשר דברתי דברי. כי אליעזר קידש את רבקה בשליחת יצחק והחתן ביום קדושין אסור לו לאכול עד אחר קדושין, וזהו לא אוכל עד אם דברתי דברי, וזהו הקדושין. או יבואר, כי רצה לאכול סעודת מצוה וזהו שאמר לא אוכל עד אשר דברתי דברי, לגמור תחלה הקדושין ואחר כך יהיה סעודת מצוה.

ער זאל לערנען, דאם איז בייטאג, און וואם איז ביינאכט? זאגט דאך דער פסוק (בראשית כד, מב) 'ואבא היום אל העין', זאגט רש"י, 'היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הארץ', איז נישט געווען קיין נאכט, איי דו האסט דאך מבטל געווען וועז די האסט געערעדט? זאגט רש"י באלד וויייטער 'יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים', במילא האט ער געלערנט א גאנצע צייט.

רבינו: די וועלט זאגט, אז ער האט זיי געזאגט, זיי האבן אים געוואלט פאר'סמ"ן, האט ער געזאגט 'עבד אברהם אנכי' (בראשית כד, לד), איך טאר נישט מקדש זיין, איך קען במילא נישט זיין קיין שליח, במילא וועט עטין גארנישט האבן מיט דעם וואם עטין גייטם מיך הרג'ענען, עטין וועטם גארנישט אויפטוהן.

לויט דעם קדוש מראדו"ש, קומט אוים אז נאכן חרם דרבינו גרשום וואם מ'קען נישט גט"ן בעל כרחה, וועט א שליח נישט קענען מאכן קיין שליח.

דומ"ץ וויזניץ: דאם וואם מ'קען נישט מגרש זיין בעל כרחה דאם איז לכתחילה. טאמער האט ער יא מגרש געווען בעל כרחה איז זי מן התורה מגורשת.

א' הנוכחים: נאר וועז ער זאגט נישט 'כדת משה וישראל', אונז שרייבן מיר אריין אינעם גט 'כדת משה וישראל'.

רבינו: אז מ'שיקט א שליח אוז דער שליח גט איהר בעל כרחה, דעמאלטם איז אזוי, פארוואם קען דער שליח שני מאכן א שליח שלישי, עד מאה שליחים, פארוואם? דער שליח קען דאך שוין נישט גט"ן בעל כרחה, און אויב ער האט איהר ג'ע'גט זאגט דאך דער נודע ביהודה אז ס'איז נישט גוט אוז די שליחות ווערט בטל.[23] קען דאך דער שליח שוין נישט מאכן קיין שליח, אויב אזוי ווי אזוי קען ער מאכן א שליח שלישי.

הגר"א: ס'איז געווען אינטערסאנט אין ירושלים, רבי שמואל סאלאנט איז שוין געווען אן אלטער איד, און מ'האט געבראכט דעם אדר"ת (הגאון ר' אליהו דוד ראבינאוויטש תאומים ז"ל שהי' חותם עצמו אדר"ת בראשי תיבות משמו), ער זאל ווערן דער ירושלימער רב, ווען ער איז אנגעקומען קיין ירושלים, אוז ער איז אריין צום רב, זאגט ער אים, זייער גוט איר זענט געקומען, ס'איז דא היינט א חופה אוז כ'בין אייך מכבד מיט סידור קידושין, אונטער די חופה ער נעמט דעם כוס אין די האנט, אוז ער מאכט א שהכל נהיה בדברו, אוז באלד תוך כדי דיבור האט ער געזאגט בורא פרי הגפן, נאך די חופה האט מען אים באפאלן, רבי, מילא איר האט זיך טועה געווען אוז געזאגט שהכל נהיה בדברו, דאם איז געווען צוליב די חולשה דאורחא, איר האט אייך דערזעהן מיט ירושלימער אידן האט איר אייך דערשראקן, אבער די הלכה זאגט דאך 'על כולם אם אמר שהכל יצא' (ברכות פ"ו מ"ב), פארוואם האט איר געדארפט איבער זאגן בורא פרי הגפן, האט ער זיי געענטפערט אזוי, פארוואם מאכט דער רב די סידור קידושין, דער חתן איז דאך מקדש, ער וואלט ווען געדארפט מאכן די ברכה, נאר מ'האט אזוי מתקן געווען כדי שלא לבייש ווער ס'קען נישט, אז דער רב זאל מאכן די ברכה. נו איך בין דאך זיין שליח, 'איך בין ניט קיין שליח אויף 'יצא', איך בין א שליח אויף לכתחילה....', על כולם אם אמר שהכל 'יצא', איך בין נישט קיין שליח אויף יצא, אויף יצא בין איך נישט קיין שליח, דערפאר האב איך איבער געמאכט.[24]

רבינו: דער דברי חיים איז איינמאל געווען אין פעסט – כ'ווייס נישט פארוואם, אבער אזוי איז געווען די מעשה – אוז דארט איז געווען א איד וואם האט חתונה געמאכט, אוז ער האט מכבד געווען דעם דברי חיים מיט סידור קידושין, ער איז געקומען דארט אין די אכסניא וואו דער דברי חיים איז איינגעשטאנען, אוז מכבד געווען אז ער מאכט חתונה מארגן נאכמיטאג, ס'איז נישט געווען שפעט ביינאכט, ס'איז געווען בייטאג, ער האט געזאגט א זמן ער האט געזאגט דריי נאכמיטאג צו פינעף נאכמיטאג ווייל ער מאכן די חופה, און ער האט מכבד געווען דעם דברי חיים מיט סידור קידושין, אוז ער האט אנגענומען דעם סידור קידושין. עם קומט דעם אנדערן טאג, ס'איז געווארן פינעף אזייגער אוז דער דברי חיים קומט נישט אן, פון פינעף אזייגער

---

23 עי' שו"ת נודע ביהודה (אהע"א מהדו"ק סי' ע"ה) **באחד ששלח גט לאשתו ע"י שליח לאשתו בע"כ, דס"ל להגאון נודע ביהודה ז"ל דלא מהני בי' דין שלוחות, מאחר דקימו וקבלו היהודים על זרעם החדר"ג מאור הגולה שאסור לגרש אשה בע"כ, והרי קיי"ל דאין שלוחות לדב"ע וע"כ פסק דהאשה אינו מגורשת.**

והגאון רבי איציקל מהאמבורג ז"ל ס"ל דשפיר מהני הגט דאף דקיי"ל דאין שלוחות לדב"ע מ"מ לא נתבטל השלוחות לגמרי, אלא דלעינן החיוב אינו חייב המשלח דאמרינן דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין, אמנם מעשה השלוחות קאי וקיים, עיי"ש ובסימנים אח"ז באריכות הראיות והסברות לכאן ולכאן.

24 **ויש לציין שיש אחרונים שערערו על פסק מחודש זה, שהוא ברכה לבטלה, וגם כי יש אחרונים, ביניהם הגרעק"א ז"ל ועוד, שסברו שהסידור קידושין אינו מתורת שלוחות. אך יש שהביאו סמוכין לפסק זה, משו"ת מהרי"ל דיסקין (בקונטרס אחרון סי' קפ"א) בשולה שליח שמדבר ואינו שומע להפרשת תרומה, דברכתו שאינו משמיע לאזניו היא רק בדיעבד, דמחויב המשלח לבטל השלוחות, הואיל ויש עבירה בברכה שאינה מהוגנת יעו"ש, ולפיכך אף הכא רצונו של החתן היא בברכה מהוגנת, ולכן י"ל שבטלה שליחותו של הרב מסדר הקידושין עי"ש.**

ווערט זעקס אזייגער, און פון זעקס ווערט זיבן, און פון זיבן ווערט אכט, די אונגארישע אידן די זענען פונקטליכע אידן, פינעף אזייגער מיינט פונקטליך פינעף, זעקס איז זעקס, א פונקטליכע ווערטשאפט, בקיצור דער איד האט געווארט, אבער ס׳ווערט שפעט, עס גייט אריבער נאך א שעה אזי נאך א שעה, ער קומט נישט אן, ער האט שוין נישט געקענט מכבד זיין א צווייטן, ווייל ער האט שוין מכבד געווען דעם דברי חיים, האט ער געוואוסט אז ער קען שוין נישט א צווייטן מכבד זיין.

בקיצור, דאם געדולד האט אים שוין געפלאצט, אזאנם, ער קומט נישט אן, איז ער אריבער געגאנגען אין די אכסניא זעהן וואם גייט דא פאהר, און ער קומט אן, זאגט מען אים די טיהר איז פארמאכט, און דער צאנזער רב זיצט אין שטוב ער רייבערט די לולקע און ער איז פאר׳מוח׳ט, אבער דער איד קומט זאגן כ׳בין דאך א מחותן כ׳האב אים מכבד געווען מיט סידור קידושין, ער קלאפט אין די טיהר און דער דברי חיים האט געעפנט די טיהר און איז אריין געגאנגען, און ער גייט צו צום דברי חיים ער איז בא בטענה, כ׳האב מכבד געווען דעם רבי׳ן צו קומען צו די חופה און ס׳איז שוין זייער שפעט און ער זאגט אים דעם זייגער ווי שפעט ס׳איז, פרעגט אים דער דברי חיים, דו ביזסט דער מחותן? זאגט ער יא, ער מאכט התונה א טאכטער, וויפיל קינדער האסטו? זאגט ער אים די מספר וויפיל קינדער. אבער וויפיל קינדער האסטו? זאגט ער נאכאמאל כ׳וויים פינעף צי זיבן וויפיל ער האט געהאט. פרעגט ער אים נאכאמאל, אבער וויפיל קינדער האסטו? בלייבט ער שטיין, זאגט ער, רבי, ער האט געהאט א מעשה, ער האט געהאט א יונגל, און אין פעסט גייט דאך אהורך די וואסער, די דונא טייך, ער איז אריין געפאלן אין די דונא, און די וואסער האט אים פארשוועמט, און ער האט אים מער קיינמאל נישט געזעהן, ער איז דערטראנקען געווארן, און מער וייסט ער נישט.

פרעגט אים דער דברי חיים, האסטו געהאט עפעס א סימן אויף דעם קינד? זאגט ער יא, אונטערן אויער אויף די זייט האט ער געהאט עפעס א סימן, זאגט אים דער דברי חיים, ׳אזוי?!, נו גייט באקוקט דעם חתן!׳..., איז מען געגאנגען און געקוקט אויפן חתן און מ׳האט געזעהן אויפן חתן דעם סימן, האט מען זיך געמומען צו דעם חתן׳ס טאטע, וואם גייט דא פאר, וואם איז מיט דעם חתן, ביז דער האט מודה געווען אז ער איז געגאנגען שפאצירן נעבן דעם דונא טייך און די וואסער האט פארשוועמט א קינד, און ער האט נישט געהאט קיין קינדער, און ס׳האט ארוים געווארפן א קינד, און ער האט געזעהן אז דאם איז א אידיש קינד און דאם קינד לעבט, האט ער געמומען דאם קינד און ער האט אים אויפגעצויגן אלס א קינד, ער האט פאר קיינעם נישט פארציילט, און לימים האט ער א שידוך געטוהן מיט א צווייטן איד פון פעסט, האט מען געזעהן אז דאם איז א קינד פון יענעם איד, און א ברודער האט שיעור געדארפט התונה האבן מיט א שוועסטער.

נו, פארשטייט׳זיך די התונה איז שוין נישט געווען. און פעסט האט זיך איבער געדרייט, אזא מורא׳דיגע מעשה איז געווען וועז דער דברי חיים איז געווען אין פעסט.

שפעטער איז מען געקומען פארציילן פארן דברי חיים, אז די גאנצע שטאט רעש׳ט פון די מופת, אזא מופת?!, האט ער געזאגט ס׳איז נישט קיין מופת, ער האט געלערנט רי״ף און דאם לערנען איז אים נישט געגאנגען אזוי ווי ער האט געוואלט, האט ער פארשטאנען אז עפעס איז אים נישט אין ארדענונג, במילא האט ער נישט געוואלט גיין צו די חופה...

הגר״א: [בצחות] דאם הייסט נישט קיין מופת...

רבינו: דעמאלטס וועז דער דברי חיים איז געווען אין פעסט, איז געווען אזעלכע מופתים שלא כהרגלו, פעסט האט זיך איבער געדרייט, ממש אזוי,[25] איז עמיצער האט אים געפרעגט דעם דברי חיים, עס קומען אריין חסידישע אידן וואם דארפן ישועות און גייען ארוים זיי ווערן נישט געהאלפן, קומען אריין די דייטשן – אזוי האט מען געפרופן די ארטיגע אידן – און דוקא זיי האבן ישועות. האט ער געזאגט צו פועל׳ן א ישועה פאר א איד דארף מען זיין גרייט מפקיר צו זיין זיך מיט די בני בית מיט די קינדער מיט די אייניקלעך, איז אזוי, צו וויזן פאר די דייטשן אז ס׳איז דא א באשעפער אויף די וועלט איז אלעם כדאי, אבער די היימישע אידן זיי וויסן, במילא קען איך עס נישט טוהן.[26]

והמשיך רבינו: ס׳איז געווען א איד ער האט געהייסן ר׳

---

25 עיין בס׳ י״ג אורות (ח״א מערכת צאנו פרק ו) בשם הרה״ק מקאלאשיין ז״ל, שבדרך כלל הסתיר הרה״ק מצאנז ז״ל את מדריגותיו כשיטת רבו הק׳ מראפשיין זי״ע, אך אז כשנסע למדינת אונגארין יצא מגדרו, וגמר בנפשו לגלות טפח, ואמר הבה נפרסם שיש בורא עולם, ועי״ש שמביא הסיפור בקצרה, ומסיים שם: והיה שם קידוש השם גדול.

26 עיין בס׳ י״ג אורות (ח״א) שמביא בשם הגאון בעל הפתחא זוטא מקאסוב ז״ל שהרה״ק מצאנז אמר פע״א לחסיד שהתאונן כנ״ל, כשהרה״ק עשה מופת גלוי לאיזה יהודי מאדערני שחלה במחלת הנפילה רח״ל, והשיב לו הרה״ק: הנה ביום יש י״ב צידופי הוי״ה, ובכל שעה מאיר צירוף אחר, וכן בלילה, וכשרוצים לעשות טובה ליהודי, מסתכלים בהצירוף, ואם מוצאים אותו שם יכולין להושיעו ואם לאו לאו, אך אם מתאמצים אעפ״כ להושיעו, מעמידים את עצמו ואשתו ובניו בסכנה ח״ו, ובשביל האי גברא שלא ידע שיש בורא עולם, היה לי כדאי להכניס עצמי וכו׳ בסכנה, אבל אתה היודע שיש בורא עולם, למה אסתכן בשבילך.

בעריש גאלדשטיין. די אלע גאלדשטיינ׳ם זענען איניקלעך פון אים, דער ר׳ בעריש איז געווען א שוחט אויף א פלאץ, כ׳געדענק נישט אין וועלכן שטעטל, און דער דברי חיים איז געווען אין אונגארן, ער איז אינגאנצן איינמאל געווען אין אונגארן, אין פעסט. דער שוחט איז געקומען וויזין זיין חלק פארץ דברי חיים. דער דברי חיים נעמט דעם חלק, דרייט איבער דעם חלק אזוי פארקערט, און גייט אזוי איבער מיט זיין נאגעל אויפ׳ן הענטל.

דער שוחט איז געבליבן שטיין, און ער פרעגט רבי, וואם גייט פאר? האט ער געזאגט, ׳מ׳דארף בודק זיין דעם שוחט די האנט׳, דהיינו, די האנט פונעם שוחט. האט ער געזומען די הענטל פונעם חלק און בודק געווען (וע״ז הרגיש בטהרת ונקיית ידיו של השוחט).[27]

ביים שינאווער רב איז אויך געווען א מעשה מיט א עגונה אין גראסווארדיין, ער האט איר געשיקט צו רבי פנחס צימעטבוים (ראב״ד גראסווארדיין, מגדולי חסידי שינאווא, חותנו של הגאון בעל מנחת יצחק ז״ל גאב״ד עיה״ק ירושת״ו), און זי האט אים געזאגט אז זי גייט נישט אוועק ביז ווען זי וועט ווערן געהאלפן... און דער מאן איז טאקע אנגעקומען, ער האט דארט אין גראסווארדיין נאר געטוישט די באן, און זי האט געווואונט נעבן דעם סטאנציאן, אזוי האט זי איהם באלד געטראפן.[28]

דער שינאווער רב האט געהערט אז מ׳רעדט דערפון, ס׳האט שטארק געץ׳רעש׳ט פון אזא מעשה, האט ער געזאגט ׳אה, ס׳איז נישט קיין מופת, כ׳האב געוואוסט גראסווארדיין איז א גרויסע שטאט, וועט ער דארט אנקומען׳.

וכיבד את רבינו בברכת לחיים

ובירכו רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן הצלחה רבה מיט בריאות השלימות, מ׳זאל קענען זיצן און עוסק זיין בתורה והוראה מיט הרחבת הדעת.

דומ״ץ וויזניץ: אמן, דער רבי זאל אויף אונז אלע משפיע זיין, און מצליח זיין דא מיט אלע ענינים, מיט אלע פלענער, דער בעל דבר זאל נישט שטערן.

ונפרד רבינו ממנו ברב ברכות

---

27 בא׳ ההזדמנות אמר רבינו שליט״א ששמע סיפור זה מנכדו ה״ה הגה״צ רבי מאיר זאב געלבערגער ז״ל אבדק״ק פעליד האו, שהי׳ מהמתפללים החשובים בקהל עצי חיים סיגוט בוויליאמסבורג, וגם הדפיס סיפור זה בהקדמת ספרו שו״ת בהלכה והידושים על ששה סדרי משנה.

28 עי׳ בשו״ת מנחת יצחק (ח״ט בהל׳ שבת) שמביא העובדא באריכות, דבר פלא מה שהיה לחותנו הגאון רבי פנחס צימעטבוים ז״ל עם הרה״ק משינאווא, כי ברבות הימים שימש חותנו כראב״ד בעיר גראסווארדיין, ואחר שגר שם כמחצית שנה, הגיע יום אחד לפתח ביתו אשה מרת נפש מעיר בריגל והביאה לו מכתב מהרה״ק משינאווא, שכתב לו במכתבו שבעלה של האשה עזב אותה לפני יותר מעשר שנים ונשארה עגונה, ומבקש ממנו שישתדל למצוא את בעלה בכדי להתירה מכבלי עיגונה. וחותנו עמד משתומם ולא ידע לשות עצות בנפשו כי מעולם לא הכיר ולא ראה את הבעל, ובתוך דבריה סיפרה לו שהיתה אצל הרה״ק משינאווא ובירך אותה שתוכל למצוא בקרוב את בעלה, אולם היא בכתה והתחננה לפניו זמן רב על צרתה עד שאמרה שלא תצא מהחדר עד שיבשיח לה הרה״ק משינאווא שתושיע במהרה, אז כתב מכתב זה ונתנו בידה וצוה לה שתבוא לכאן, ומיד סידר עבורה אכסניא באחת הבתי הכנסת אורחים שבעיר, והבטיח לה לעשות כמיטב יכלתו.

חותנו אהז דרכו תיכף לבית המרא דאתרא הגאון רבי משה הערש פוקס ז״ל והראה לו מכתבו של הרה״ק משינאווא וסיפר לו דברים כהוויתן, וגם הוא התפלא מאוד מדוע שלח הרה״ק משינאווא אותה לכאן, וציוה להאנשים שהיו ממונים על בתי הכנסת אורחים שילכו לחפש בכל העיר למצוא איש אשר נקרא בשם זה, אולם לא מצאו את בעלה בכל העיר, ובתים עברו ימים ושבועות אשר חותנו ביחד עם האב״ד השתדלו במאוד למצוא את הבעל אולם העלו חרס בידם.

עד שיום אחד פנה אליו האב״ד ואמר לו הלא עשינו מיטב יכולתנו למצוא את הבעל, אולם לא מצאנו אותו, וחותנו אמר להאשה שנראה לו שטוב הדבר שתחזור לביתה כי אינו רואה שישועתה תצמח מכאן, אבל היא סירבה לשמוע לדבריו ואמרה לו שלא תלך מכאן עד שהרה״ק משינאווא יורה לה כדת מה לעשות, ולכן כתב חותנו מכתב להרה״ק משינאווא להודיע לו שעד עכשיו לא הצליח למצוא את הבעל, ואולי יודיעו מה שמוטל עליו לעשות עוד בענין זה.

והנה כעבור שני ימים בא אליו שליח מהמרא דאתרא שיבוא לחדר הבית דין, ואחז תיכף את דרכו לשם, ובבואו ראה שם את האשה נצבת ולידה עומד בעלה שברח, שמצאה האשה את בעלה בבית הכנסת אורחים ששם התאכסנה, ובתחלה רצה הבעל להכחיש את הדבר, אולם אחר כך הודה שזה אשתו.

והתחיל לספר גופא דעובדא היכי הוי, שבמקום מושבו בעיר בריגל לא היתה פרנסתו מצויה, והיה נע ונד מעיר לעיר למצוא מקור לפרנסתו, עד שהגיע לעיר בוקארעסט וגם שם לא הצליח במאומה, לפני שלשה שבועות בו ביום שהגיעה האשה לגראסווארדיין עם מכתבו של הרה״ק משינאווא, גמר בדעתו לנסות את מזלו במדינה אחרת, והחליט לנסוע למדינת אונגארן, ועל אם הדרך נכנס לגראסווארדיין, והלך לבית אחד מהכנסת אורחים לסעוד את לבו, ומן השמים סובבו שנכנס לאותה מקום ששם התאכסנה אשתו, ומיד בבואו הכירה אותו אשתו, כמובן שחותנו סידר את הגט כפי בקשת הרה״ק משינאווא.

והמרא דאתרא ברוב התפעלותו אמר לו ״מען זאגט אז אמונת צדיקים איז גרויס, ס׳איז גרויס״, והזר על דבריו בהתפעלות מרובה.

לימים כאשר הגיע חותנו לחסות בצל הרה״ק משינאווא סובבוהו חסידים לשמוע מפיו סיפור המעשה מפי בעל העובדא, ובתוך כך עבר שם הרה״ק משינאווא ושאל אותם ״נו״ היינו על מה מדברים, ענה לו חותנו שמספר לו המופת מהעגונה מבריגל, נענה הרה״ק משינאווא ואמר בלשונו הק׳ ״ביי אייך חסידים איז אלעס א מופת, אייך האב פארשטאנען אז גראסווארדיין איז א גרויסע שטאט, מסתמא איז ער געפארן דארטן״, אולם האמת שהיה מופת ורוח הקודש גלוי מהרה״ק משינאווא כי הבעל לא הגיע לגראסווארדיין רק בדרך מקרה לזמן מועט.

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
קהל יטב לב
ד'סאטמאר
Central Office: 58 Lee Ave. Brooklyn NY 11211
Tel. 718-302-6720 / Fax. 718-486-2473

בעזהשי"ת

לִיהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר

וִימֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה
לֹא יַעֲבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים
וְזִכְרָם לֹא יָסוּף מִזַּרְעָם

בשמחה וטוב לבב בעמדינו בימים הקדושים והשמחים
בשמחתן של ישראל ימי הפורים האלה

הננו מזמינים את כל הקהל הקודש הזה העומדים בעזרה,
חברי קהלתינו הקדושה חסידים ואנשי מעשה זקנים עם נערים,

להתעלס ולשמוח בגילה ורנה בשמחה של מצוה

ובראשינו מלכינו

כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

אשר יערוך בעז"ה במקהלות עם קדושים

שלחן הטהור

סעודת שושן פורים

עולו אתו ואתכנשו כולנו בני איש אחד לשמוה לכבוד היום בהדרה עילאה
כטוב לב המלך, להמשיך קדושת הימים האלו לכל השנה

ביום שושן פורים

יום ד' פרשת כי תשא הבעל"ט

בשעה 6:00 לפנות ערב

תפלת מנחה בשעה 5:45

בהיכל בית המדרש הגדול

14 Hooper Street

סעודת שושן פורים כיד המלך מיכן לכל הקהל

כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
ישמיע דברות קודש אמחת טהורות וציצים ופרחים
בתוקפו של נס ובגדיל קדושת וסגולת היום

בדהנים מנעימי פה ולשון ישמחו לכבוד היום

שירה שמחה וצהלה בקול גילת ורנן
בתופים ובמחולות לקול תרועת כלי זמר ומזמרים

בברכת שמחת פורים
הנהלת הקהלה

וועד קרן הבנין

בית חינוך לבנות

שע"י מוסדות יטב לב ד'סאטמאר בני ברק

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

שִׂמְעָה וַתִּשְׂמַח צִיּוֹן
וַתָּגֵלְנָה בְּנוֹת יְהוּדָה

באותות הוקרה וחיבה, נשגר ברכה מרובה, אל מעלת כבוד ידידינו ומכובדינו האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד תדירא, ידיד נאמן ותומך נל"הב לטובת מוסדותינו דמעטירה, טוב ומטיב לכל מבקש ברוח נדיבה ובנדוראנפישא, ובמיוחד הוזיל זהב מכיסו להרחבת גבולי הקדושה בתוככי מוסדותינו הקדושה, בבנין בית חינוך לבנות במידה גדושה, שמו הטוב משבחים ומהללים, לתורה ולתעודה מרבה פעלים, איש חמודות רב תבונים, מקבל את כל אדם בסבר פנים,

הרבני הנגיד הנעלה והנכבד, עושה ומעשה צדקה וחסד

מוה"ר

משולם צבי בנציון זילבערשטיין

הי"ו

מגדולי העושים והמעשים למען הקמת הבית הגדול לחינוך הבנות בני ברק יצ"ו

לרגל שמחת נישואי בנו החשוב כמר זאב ני"ו

עב"ג הכלה החשובה שתחי' למז"ט בת ידידינו הנכבד רודצו"ח

מוה"ר **הערשל גראסבארד** הי"ו

ושגורה ברכותינו, ותערב לפני ה' עתירתינו, שיזכה לראות ולרוות מכל יוצ"ח רב תענוג ונחת, תורה וגדולה במקום אחת, וימשיך בפעליו הברוכים בהרחבת גבולי הקדושה, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת עם כל ברכאן דנפישא

כ"ד ידידיו מוקיריו השמחים בשמחתו, ומברכים בגשי הודאה והערכה לעומתו

וועד קרן הבנין

להקמת הבית הגדול לחינוך הבנות בני ברק יצ"ו

